

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Första kammaren.

Nr 26.

Lördagen den 30 april.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av arvsskatten å viss del av kvarlåtenskapen efter framlidne direktören C. L. Öberg i Shanghai; samt

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande ändrings- och reparationsarbeten m. m. i Rosenhaneska huset och gamla kungshuset.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 41 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 26 och 28.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang. vissa
ändringar i
vallagen.*

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels en till utskottets behandling hänvisad, av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 188, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen, dels ock två till utskottet hänvisade motioner, nämligen en i första kammaren före avlämnandet av nyssnämnda proposition av herr *Tjällgren* m. fl. väckt motion, nr 71, om beredande av möjlighet till användande av kartellbeteckning vid val till riksdagens andra kammare samt en i andra kammaren av herr *Petersson* i Lerbäcksbym m. fl. i anledning av samma proposition väckt motion, nr 306.

Den förevarande propositionen avsåg förslag till ändring av vallagen i huvudsakligen tre olika hänseenden, nämligen dels införande i lagen av bestämmelser, åsyftande ett snabbare offentliggörande av andrakammarvalens resultat genom anordnande av en preliminär sammanräkning inför valförrättaren omedelbart efter röstavlämnandets slut samt länsstyrelsernas förpliktande att företaga den definitiva sammanräkningen, så snart ske kunde, dels ändring av bestämmelserna angående den tid å dagen, valförrättningen skulle pågå, och dels slutligen införande av benämningarna kartell-, parti- och fraktionsbeteckning i stället för nuvarande parti-, underparti- och fraktionsbeteckning med därav följande ändringar i bestämmelserna om rösternas sammanräkning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklaring, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke

Ang. vissa
ändringar i
vallagen.
(Forts.)

kunnat i oförändrat skick bifallas, samt i anledning av motionerna I: 71 och II: 306, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

Beträffande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr von Geijer: Jag hemställer i avseende å föredragningen av konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, att detsamma företages till avgörande på det sätt,

att till en början föredrages det av utskottet tillstyrkta lagförslaget paragrafvis och, där så erfordras, momentvis med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslaget blivit genomgånget, utskottets hemställa föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom överläggning först uppstår, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext icke må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr von Geijer sålunda hemställt bifölls.

Utskottets lagförslag.

55 §.

Denna paragraf lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

När val till andra kammaren skall äga rum, låte Konungens befallningshavande därom i god tid förut utgå kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i ortstidningar. I kungörelsen upptages antalet av dem, som skola väljas inom valkretsen, och utsettes, utom dag och tid för valet, valstället för varje valdistrikt samt tid och ställe för rösternas sammanräknande.

Kungörelsen skall tillika innehålla erinran om den skyldighet, som jämlikt 70 § åligger valförrättare att ofördröjligen till Konungens befallningshavande insända det eller de förseglade omslag, vari valsedlar och i vissa fall valkuvert inlagts, ävensom valprotokoll och röstlängd.

(i utskottets förslag:)

När val till andra kammaren skall äga rum, låte Konungens befallningshavande därom i god tid förut utgå kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i ortstidningar.

I kungörelsen skall upptagas:

1) antalet av dem, som skola väljas inom valkretsen;

2) dag och tid för valet;

3) valstället för varje valdistrikt; samt

4) tid och ställe för rösternas sammanräknande inför Konungens befallningshavande; skolande sammanräkningen utsättas att äga rum så snart ske kan.

Kungörelsen skall tillika innehålla erinran om den skyldighet, som jämlikt 70 § åligger valförrättare att ofördröjligen till Konungens befallningshavande insända de förseglade omslag, som i 69 § avses, ävensom valprotokoll och röstlängd.

Herr statsrådet **Thyrén:** Herr talman! Emot de ändringar, som konstitutionsutskottet här föreslagit, har jag inga som helst invändningar att göra. Att jag nu likväl begärt ordet beror på, att jag anser mig

böra ge någon förklaring av en punkt i propositionen, som tydligen överraskat utskottet och kanske flera med det. Jag åsyftar bestämmelsen angående gudstjänst. Förklaringen till propositionens förslag är den, att enligt vad det upplysts förekommer det i åtskilliga fall i norra Sverige, att en kyrklig kommun är indelad i en hel mängd valdistrikt. Det kan då inträffa, att en vallokal ligger många mil från det ställe, där gudstjänsten för rättas. Vid sådant förhållande kunde man säga, att bestämmelsen om hänsyn till gudstjänsttiden kunde anses skäligen meningslös. Vi resonerade så, att i de fall, där det inte förhöll sig så, skulle ömsesidigt tillmötesgående mellan kyrkliga och världsliga myndigheter lätt ordna saken.

Nu har utskottet resonerat i motsatt riktning, och för min del har jag ingen invändning att göra vare sig mot den ändringen eller mot de eljest föreslagna.

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

Övriga delar av utskottets lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut beträffande lagförslaget.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion angående viss utsträckning av rätten att vid allmänna val rösta utan personlig inställelse, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Rörande sättet för detta utlåtandes föredragning yttrade

Herr **andre vice talmannen**: Beträffande föredragningen av ifrågavarande ärende hemställer jag, att kammaren ville finna lämpligt att besluta det föredragningssätt, som tidigare i sådana fall ägt rum, så att endast punkternas ordningsnummer uppnämnas och uppläsning av dem icke behöver ske eller särskild proposition på var och en framställas, såframt ej sådant särskilt begäres eller eljest anses lämpligt, samt att, efter det utlåtandet blivit på detta sätt genomgånget, proposition framställes gemensamt rörande alla de punkter, som förut icke varit föremål för beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkterna 1—64.

Lämnades utan erinran.

Punkten 65.

Utskottets anmälan rörande pension åt arbetaren vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori Gottfrid Ax.

Lades till handlingarna.

Utskottets i punkten gjorda hemställan.

Lämnades utan erinran.

*Ang. vissa
ändringar i
vallagen.
(Forts.)*

Punkten 66.

Lämnades utan erinran.

Punkten 67.

Lades till handlingarna.

Punkterna 68—75.

Lämnades utan erinran.

*Om pension
åt förre dag-
lönaren J. A.
Lindström.*

Punkten 76.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 62 av herr *Leander* och den andra inom andra kammaren under nr 98 av herr *Holmgren*, hade hemställts, att riksdagen ville medgiva, att pension till skäligt belopp finge från och med den 1 januari 1927 och under hans återstående livstid å allmänna indragningsstaten utgå till f. d. daglönaren vid kronovarvet i Karlskrona Johan Alfred Lindström.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner I: 62 och II: 98 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Östergren*, *Bäcklund* och *Höglund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 62 och II: 98, måtte medgiva, att förre daglönaren Johan Alfred Lindström finge från och med den 1 januari 1927 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 600 kronor.

Beträffande denna punkt begärdes ordet av

Herr Östergren: Herr talman! I denna punkt har inte utskottet varit fullt enigt, i det att reservation är avgiven av mig och två ledamöter av andra kammaren, herrar *Bäcklund* och *Höglund*. Den person, det här gäller, är en f. d. förman vid örlogsvarvet i Karlskrona, och han har en tjänstetid av något över tjugu år. Han tog avsked 1923, beroende på sjukdom. Personen i fråga led av en mycket svår art av nervsjukdom, och han lider fortfarande av denna sjukdom. Han försökte att få pension, innan han gick, men på grund av att han icke uppnått den därför erforderliga levnadsåldern och ej heller hade tillräckligt många tjänsteår, så vägrades naturligtvis detta. Men till följd av sin sjukdom stannade han icke kvar i tjänst. Han led av förföljesmani, beroende på nervsjukdomen, och olika orsaker åstadkommo, att han begärde avsked utan att ha något annat arbete att i stället tillgå eller något att existera på. Därigenom försatte han naturligtvis sig och sin familj i ett mycket bekymmersamt läge, och han har sedan dess icke kunnat förskaffa sig annat arbete än litet under somrarna i trädgårdar och dylikt, vilket naturligtvis varit mycket ringa och ekonomiskt mycket litet givande.

Nu har denna fråga bringats på tal genom motioner, dels en här i första kammaren av herr *Leander*, dels en i andra kammaren av herr *Björn Holmgren*, i vilka motioner yrkas, att personen i fråga måtte få något understöd att existera på. Motionärerna ha icke föreslagit någon viss summa, men i bankoutskottet har minoriteten hemställt, att *Lindström* måtte tillerkännas ett understöd av 600 kronor. Minoriteten grundar detta förslag därpå, att om personen i fråga icke hade lidit av den sjukdom, han har, så hade han säker-

ligen stannat kvar i tjänsten. Med lindrigare sjukdom hade han naturligtvis blivit förtidspensionerad i likhet med många andra nu vid försvarsrevisionens genomförande, och då hade han 1926, när dessa förtidspensioner började tillämpas, haft en tjänstetid av 23 år, vilket hade berättigat honom till en förtidspension av 1,104 kronor per år. Det är endast tre år, som förflutit mellan hans avskedstagande och den tidpunkt, då han annars sannolikt skulle ha pensionerats, och på grund av sjukdomens beskaffenhet anse vi det då rätt och billigt, att staten tillerkänner honom någon pension och icke lämnar honom och hans familj alldeles blottställda. Han har som sagt nu uppnått den ålder, som är stipulerad för förtidspensionering. Det är nämligen för erhållande av sådan föreskrivet en ålder av minst 50 år. Vidare har han mer än tillräckligt antal tjänsteår för att ha uppnått den tjänstetid, som erfordras för förtidspensionering.

Jag ber att med denna lilla redogörelse få vädja till kammaren att bifalla reservationen samt yrkar bifall till densamma.

Herr Svensson, Carl: Herr vice talman! Den ifrågavarande daglönaren fyller inte vare sig i fråga om levnadsår eller i fråga om tjänsteår eller övriga stadgade villkor vad som krävs för att erhålla pension såsom daglönare vid marinen. Han har ju dessutom redan för fyra år sedan på egen begäran avgått ur statstjänsten. Det är inte visat, att han vid det tillfället icke var i besittning av förståndets fulla bruk, och det kan icke tagas hänsyn till, att han vid det tillfället tydligen begick en ekonomiskt oförsiktig handling. Om riksdagen skulle bifalla denna framställning, så vidgar man betydligt ut gränsen för statens åtaganden på detta område. Varje sådant fall, där riksdagen går utöver vad bankoutskottet på grund av strängt tillämpade regler kommer till, bildar ett prejudikat, som sedermera av flitiga motionärer och andra användes för att föra hela den kategori, på vilken det givna prejudikatet kan bli tillämpligt, in under riksdagens prövning, och då återstår naturligtvis intet annat än att med ledning av detta prejudikat gå sådana krav till mötes. En sådan utvidgning av statens åtaganden, som det här är fråga om, synes icke utskottet vare sig nödvändig eller lämplig.

På denna grund hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Leander: Herr talman! Naturligtvis uppfyller icke den person, det här gäller, de vanliga villkoren för pensions erhållande, i annat fall hade ju ej motionen behövt väckas. Nu skall det villigt erkännas, att årets bankoutskott varit synnerligen välvilligt vid behandlingen av framställningar i pensionsfrågor. Men man blir ändå aldrig riktigt nöjd. Det hade varit önskligt, att utskottets välvilja sträckt sig ända därefter, att det hade kunnat tillstyrka något understöd för den nu ifrågavarande mannen.

Jag är alldeles viss om, att därest utskottets ledamöter i gemen hade haft samma kännedom om denne man och hans ställning som den reservant, vilken nyss hade ordet, så skulle utskottet enhälligt ha instämt i hans yrkande. Naturligtvis är en läkare ytterst försiktig, när han skall avse ett skriftligt intyg, och vill då inte säga mer än han absolut kan stå för. När emellertid förste marinläkaren J. Lagerholm i ett av honom utfärdat intyg vitsordar, att Lindströms sjukdom förvärrats under hans arbete på kronovarvet i Karlskrona, så kan därav utläsas åtskilligt mer än vad som framgår av ett strängt fasthållande vid själva ordalydelsen. Alla, som på ort och ställe kunnat taga reda på förhållandet, veta, att Lindströms kanske redan förut svaga nervsystem mycket ofördelaktigt påverkats av de terpentinångor, den starka hetta och den skarpa lukt, han utsattes för under kokning av olja vid varvets oljeslageri. När därför utskottet förmenar, att han mycket väl visste, att han gick miste

*Om pension
åt förre dag-
lönaren J. A.
Lindström.
(Forts.)*

Om pension
 åt förre dag-
 lönnaren J. A.
 Lindström.
 (Forts.)

om pension, när han begärde sitt avsked, behöver nog detta påstående åtskil-
 ligt korrigeras. Såsom redan herr Östergren framhållit, var inte Lindström
 fullt tillräknelig, när han begärde sitt avsked, utan virrig. Han led av för-
 följelsemani och trodde, att meningen var allt förgifta honom. I denna tro
 stärktes han ännu mer därigenom, att hans anhållan att få annat arbete inte
 kunde beviljas. Detta var anledningen till att han tog avsked. Då han nu inte
 längre kokar olja, har nog hans sinnestillstånd kanske åtskilligt förbättrats,
 men fullt frisk eller redig i huvudet blir aldrig Lindström mer.

Så ligger saken. Trots det att Lindströms nerver äro svaga, så är han ändå
 nykter och lever ett högst exemplariskt liv. Man behöver därför inte befara,
 därest ett understöd nu skulle beviljas honom, att han skulle på något sätt illa
 använda medlen eller bortslösa dem. Det är ganska svårt att för kammaren
 riktigt klargöra denne mans ställning. Men säkert är, att om kammaren ville
 bifalla reservationen, så gjorde kammaren en mycket god gärning. Jag ber att
 få yrka bifall till reservationen och förklarar, att därest nu herr talmannen hör
 ja för utskottet, så kommer jag att också begära votering, på det att ingenting
 skall uraktlåtas, för att detta understöd må beviljas denne man, som verkligen
 väl behöver och även förtjänar det.

Herr Gustafsson, Karl: Herr vice talman, mina herrar! Det är sällan
 jag med så stort nöje fått uppträda i en liten försvarsdebatt, och jag får svara
 den föregående ärade talaren, då han i kammaren verkligen förklarar sig vara
 nöjd med bankoutskottet i år, att det har han inte varit de föregående åren.
 Han erkänner, att motionärerna från Karlskrona ha erhållit så mycket som de
 hoppats och kanske litet till, men trots det säger han nu angående denna sak,
 som utskottet inte kunnat gå med på, på grund av att det ju inte är lämpligt
 att utsträcka rayonen längre för dessa pensionärer än vad vi gjort, att han ändå
 skall göra allt för att få igenom detta. Han har även erkänt, att mannen är
 betydligt bättre. Jag förstår verkligen inte, att herr Leander kan motivera, att
 han skall begära votering, då han säger, att det är så ställt, som det är.

I övrigt får jag säga, att denna sak har varit prövad hos Kungl. Maj:t. Den
 har passerat alla instanser. De herrar, som motionerat i frågan, ha inte fram-
 lagt erforderliga bevis för att mannen är i den ställning, som här uppgives.
 Visserligen kan man tro, att så är, men det är dock inte möjligt att bevisa det.

Under sådana förhållanden skall jag, herr talman, be kammaren att denna
 gång inte gå längre än utskottet gjort. Vi hava försökt att få litet klarare
 riktlinjer i fråga om dessa motioner i bankoutskottet, och vi anse, att kommer
 man in på det sluttande planet, vet man inte, var det slutar. För min del, herr
 talman, ber jag således att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Leander: Ja, jag ber att få påpeka för utskottets ärade vice ordfö-
 rande, att jag sade inte, att Lindström är betydligt bättre, än han varit förut,
 men jag sade, att han är något bättre, kanske åtskilligt bättre. Jag tillade
 emellertid, att han blir aldrig mera bra. Han blir virrig, så länge han lever.
 Det är alldeles säkert. Mannen är nu i nödställd belägenhet och framför allt
 hans familj, och på grund därav hoppas jag, att kammaren ville behjarta hans
 ställning och bifalla reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice tal-
 mannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till
 vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare
 därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställda antaga det för-
 slag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade
 herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till

utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

*Om pension
åt förre dag-
lönaren J. A.
Lindström.
(Forts.)*

Herr *Leander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36 punkten 76, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 77—81.

Lämnades utan erinran.

Punkten 82.

I en inom andra kammaren av herr Samuelsson väckt motion, nr 58, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta bevilja förre fortifikationsarbetaren Oskar Sundström utöver sin lilla pension från statens järnvägar ett årligt understöd att utgå från och med innevarande år.

*Om understöd
åt förre
fortifikations-
arbetaren
O. Sundström.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion II: 58 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Östergren*, *Bäcklund*, *Lovén* och *Höglund* med åberopande av vad statskontoret i avgivet utlåtande anfört samt i enlighet med nämnda ämbetsverks förslag hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, II: 58, måtte medgiva, att förre fortifikationsarbetaren Oskar Sundström finge från och med den 1 januari 1927 under sin återstående livstid uppbära, utöver honom såsom delägare i statens järnvägars pensionskassa för pensionering av icke ordinarie personal tillerkänd pension, ett årligt understöd från allmänna indragningsstaten till belopp av 180 kronor utan rätt att därå åtnjuta dyrtidstillägg.

Herr *Östergren*: Herr talman! Den man, det här gäller, är en f. d. fortifikationsarbetare Oskar Sundström, som först varit anställd som arbetare vid fästningsbyggnaden i Boden och sedan som verkstadsarbetare vid statens järnvägar. Han har fått pension för den tid, han tjänstgjort i verkstäderna, men här har i en motion yrkats, att han måtte få något även för den tid av 12 år och 11 månader, som han tjänstgjort vid fortifikationsbyggena i Boden. Statskontoret har tillstyrkt denna motion och stipulerat beloppet dithän, att han måtte få en tilläggspension av 180 kronor per år utan dyrtidstillägg. Bankoutskottet har här ansett, att den pension, han fått från statens järnvägar, må vara tillräcklig, och någon pension för den föregående tiden av 12 år och 11 månader skulle i så fall inte komma i fråga.

Om understöd
 åt förra
 fortifikations-
 arbetaren
 O. Sundström.
 (Forts.)

Nu förhåller det sig ju så vid en del av statens verkstäder, att när man övergår från ett statens verk till ett annat, så brukar räknas en till godo den tjänstetid man haft i det föregående verket. Ett sådant förfaringssätt är naturligtvis svårt att tillämpa, då en person går från ett verk, där pensionsvillkor icke äro stipulerade, och kommer till ett annat verk, där personalen har egen pensionskassa. Det senare verket måste naturligtvis i så fall endast räkna med den tid, under vilken vederbörande arbetare eller tjänsteman där erlägger avgifter eller står i det verkets tjänst. Denne man har erhållit pension för den tid han tjänstgjort vid statens järnvägar och intet annat. Nu kan det väl ej anses vara annat än rättvist, att personen i fråga får något även för den tid, han förut varit i statens tjänst, och det minsta möjliga anser jag därvid vara det, som statskontoret påyrkat, nämligen 180 kronor.

Jag ber därför att få yrka bifall till detta förslag och därmed bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr Svensson, Carl: Herr talman! Den ifrågavarande personen åtnjuter redan den pension, som han skulle hava erhållit, om han hela sin anställningstid i statens tjänst varit fortifikationsarbetare. Nu har han någon tid varit anställd vid statens järnvägar, och det har tagits till intäkt för denna framställning, som av statskontoret så bedömts, att det högsta, som det överhuvud taget här skulle kunna vara fråga om, vore en tilläggspension på 180 kronor. Utskottet har för sin del icke funnit det vara möjligt att så fullständigt noggrant på öret tillmäta de understödsbelopp, som utgå till personer, vilka icke äro berättigade att erhålla vare sig pension eller understöd, utan där det tages hänsyn enbart till billighetskäl. På denna grund har utskottet icke funnit anledning att biträda förslaget om den korrigerings, som skulle ligga i tilldelandet av en tilläggspension på 180 kronor. Jag tror, att det är goda skäl för denna utskottets ståndpunkt, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare därpå att kamraren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Punkterna 83—85.

Lämnades utan erinran.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Punkten 87.

Lämnades utan erinran.

Punkterna 88 och 89.

Lades till handlingarna.

Punkterna 90—94.

Lämnades utan erinran.

Punkten 95.

Lades till handlingarna.

Punkterna 96 och 97.

Lämnades utan erinran.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Punkten 99.

Lämnades utan erinran.

Punkten 100.

Lades till handlingarna.

Punkterna 101 och 102.

Lämnades utan erinran.

Punkten 103.

Lades till handlingarna.

Punkten 104.

Lämnades utan erinran.

Punkten 105.

Lades till handlingarna.

Punkterna 106—109.

Lämnades utan erinran.

Punkten 110.

Lades till handlingarna.

Punkten 111.

Lämnades utan erinran.

Punkten 112.

Lades till handlingarna.

Punkten 113.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 60 av herrar *Sederholm* och *Hammar skjöld*, *Hjalmar*, samt den andra inom andra kammaren under nr 172 av herrar *Hedlund* i Häste och *Sköld*, hade hemställt, att riksdagen måtte åt rektorn vid Ultuna lantbruksinstitut professor *J. A. Sjöström*, utöver den pension, som kunde honom i egenskap av professor tillkomma, bevilja en särskild pension å 1,000 kronor årligen att utgå från samma tid som professorspensionen.

*Om särskild
pension åt
professor J. A.
Sjöström.*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner I: 60 och II: 172 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om särskild
pension åt
professor J. A.
Sjöström.
(Forts.)

Herr **Hammarskjöld, Hjalmar**: Herr vice talman, mina herrar! Den föreliggande frågan har väckts genom likalydande motioner, i denna kammare av herr Sederholm och mig och i andra kammaren av herrar Hedlund i Häste och Sköld. Här gäller det att bereda en tilläggs pension åt Ultuna lantbruksinstituts mångåriga rektor — rektor sedan 25 år tillbaka — professor Sjöström. För avstyrkandet av motionen ha från ämbetsverkens och från utskottets sida endast anförts så kallade principiella skäl. Nu är det ej angenämt i allmänhet att polemisera mot principer, och jag tror ej heller att det hör till mina vanor. Emellertid vill jag endast i förbigående nämna, att det kan förefalla något besynnerligt, att man får pensionsrätt, ifall man förordnas till rektor med inskränkt undervisningsskyldighet, under det att man däremot ej får pensionsrätt såsom rektor, om man förordnas med bibehållen fullständig undervisningsskyldighet. Vidare kan också erinras, att lantbruksinstituten ofta komma i en underlig mellanställning. När fråga är om lantbruksinstitutsprofessors löner, så säger man: för all del, lantbruksinstituten äro ej så höga läroanstalter, de kunna ej jämföras med högskolorna. Men när det är fråga om pensioner, så säger man: ja, vid högskolor få rektorerna icke pensioner i sådan egenskap, det få de visserligen vid läroverk, men lantbruksinstituten äro högskolor, varför rektorerna där ej kunna få pension.

Emellertid skall jag ej uppehålla mig vid det principiella, ty även från motionärernas sida har ej ifrågasatts någon allmän bestämmelse, att rektorerna vid lantbruksinstitut skola i sådan egenskap ha pensionsrätt. Principen må gärna för mig stå kvar, men jag och mina medmotionärer ha ansett det rimligt, att riksdagen begagnar sitt privilegium att i fall, när starka skäl, som ej kunna generaliseras, tala för en särskild lösning, då också medgiva denna lösning.

Professor Sjöström har som nämnts varit rektor vid Ultuna lantbruksinstitut med utmärkt förtjänst och skicklighet under en tid av 25 år, som torde vara för en rektor vid dylika läroanstalter en fullständigt exceptionellt lång rektorstid; jag tror därför ej, att det med de principiella betänkligheterna sammanhängande skälet, att bifall skulle utgöra ett farligt prejudikat, är något att fästa sig vid. Om det ej beviljas pension åt andra rektorer än sådana, som varit oavbrutet rektorer i 25 år, så blir det sannerligen ej många, kanske inte ens någon annan, som skulle komma i fråga.

Under nu föreliggande förhållanden anser jag mig oaktat utskottets avstyrkande skyldig att yrka bifall till motionen.

Herr **Svensson, Carl**: Det nu ifrågavarande fallet har varit prövat av Kungl. Maj:t efter en framställning av styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut. Kungl. Maj:ts beslut föll i mars i år och innebar, att framställningen lämnades utan avseende. Kungl. Maj:t hade emellertid inhämtat yttrande dels från statskontoret och dels från 1926 års pensionsutredning. Statskontoret anförde i sitt utlåtande, att rektorer vid universitet, högskolor eller andra vetenskapliga institutioner icke hade ansetts böra komma i åtnjutande av högre pensioner än vad som tillkomme professorer. Under sådana omständigheter syntes det få anses mindre lämpligt att i ett särskilt fall bevilja en rektor tilläggspension. På denna grund och under erinran, att till det pensionsbelopp å 5,000 kronor, som utgår till professor Sjöström, det kommer ett tillägg, en pensionsförhöjning med 1,060 kronor, avstyrkte statskontoret framställningen. 1926 års pensionsutredning påpekade detsamma, att professorers särskilda uppdrag att vara rektorer icke kunde anses böra medföra en höjning av pensionsunderlaget för dem. Emellertid påpekade också pensionsutredningen, att liknande vore förhållandet med exempelvis divisionsordförande i hovrätt, generaldirektörs ställföreträdare i vissa centrala verk, rektor vid universitet, rektor vid tekniska högskolan, föreståndare för bergsskolan, avdelningschef hos skol-

överstyrelsen och rektor vid veterinärhögskolan. Därav framgår ju, att ett bifall i detta särskilda fall till en framställning om, att rektorstjänsten skulle medföra en höjning av pensionen, kan få kanska vittgående konsekvenser, om det beträffande alla dessa kategorier av personer, som befinna sig i samma läge, göres framställning om att på grund av dessa särskilda uppdrag, som de ha vid sidan av tjänsten, få förhöjd pension. Det är främst denna synpunkt, som har föranlett utskottet att för sin del icke finna skäl biträda den ifrågasvarande motionen. Utskottet bygger därvid också naturligtvis på vad statskontoret och 1926 års pensionsutredning i övrigt anfört samt att saken så nyligen varit prövad av Kungl. Maj:t och där icke föranlett något åtgärd.

Om särskild pension åt professor J. A. Sjöström.
(Forts.)

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 114.

Lämnades utan erinran.

Härefter framställdes proposition på bifall till vad utskottet hemställt i alla de delar av förevarande utlåtande, som icke redan varit föremål för beslut; och blev denna proposition med ja besvarad.

Herr statsrådet *Pettersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 247, angående inköp för postverkets räkning av fastigheten nr 12 och 13 i kvarteret Blåmannen i Stockholm.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 37, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd, att utgå av vissa affärsdrivande verks medel.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande på det sätt, att endast punkternas ordningsnummer uppnämndes och uppläsning av dem icke behövde ske eller särskild proposition på var och en framställas, så framt ej sådant särskilt begärdes eller eljest ansåges lämpligt.

Punkterna 1—3.

Lämnades utan erinran.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Sedan *punkterna 5—9* härefter blivit uppnämnda och lämnade utan erinran, bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i alla de punkter, som förut icke varit föremål för beslut.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 38, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande på det sätt, att endast punkternas ordningsnummer uppnämndes och uppläsning av dem icke behövde ske eller särskild proposition på var och en framställas, så framt ej sådant särskilt begärdes.

Punkterna 1—59.

Lämnades utan erinran.

*Om understöd
åt ingenjören
J. Stenströms
änka och barn.*

Punkten 60.

Uti en inom andra kammaren under nr 99 väckt motion hade herr *Björnberg* hemställt, att riksdagen måtte bevilja änkefru Maria Stenström ett årligt understöd, så länge hon levde ogift, av 600 kronor, samt för dottern Karolina Maria Stenström 300 kronor, och sonen Karl Erik Anton Stenström 300 kronor per år räknat, tills respektive fyllt 16 år, eller eventuellt andra belopp som av riksdagen fixerades.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion II:99 icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Östergren*, *Bäcklund* och *Höglund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, II: 99, måtte medgiva, att förre extra biträdande ingenjören Janne Stenströms änka Johanna Maria Elisabet Stenström, född Ekelund, samt makarnas minderåriga barn Karolina Maria Kristina och Karl Erik Anton finge från och med den 1 januari 1927 av statens vattenfallsverks medel åtnjuta årliga understöd, änkan under sin återstående livstid, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, med 384 kronor samt vartdera barnet intill utgången av det kalenderår, varunder det uppnådde 18 års ålder, med 96 kronor.

Herr Östergren: Herr talman! Det gäller här en änka med två barn efter en ingenjör vid statens vattenfallsverk. Det har motionerats om understöd åt änkan och barnen. Mannen lämnade tjänsten vid statens vattenfallsverk 1923 och dog för två år sedan. Orsaken till att han lämnade tjänsten var brist på sysselsättning. Det var inskränkning i ingenjörspersonalen, som förorsakade, att han fick lämna sin tjänst. Han hade tjänstgjort där i 11 år och 5 månader, och dessutom hade han i andra statens verk tjänstgjort någon tid, så att han hade 12 år och 4 månader i statens tjänst. Han hade efter sitt avsked från vattenfallsverket icke erhållit någon tjänstgöring utan varit arbetslös under den mellanliggande tiden till sin död. Till extra ordinarie personalens pensionskassa ha inbetalts 3,087 kronor för hans blivande pension, och det var ett pensionsunderlag bestämt för honom av 2,840 kronor, i händelse han hade blivit ordinarie. Om detta kapital hade kommit till användning för honom så hade änkan och barnen varit garanterade en pension av 1,065 kronor, varav 568 kronor för änkan, 497 kronor för barnen. Nu har emellertid det sorgliga förhållandet inträffat, att han blivit arbetslös där och därefter ej heller erhållit någon annan sysselsättning och slutligen avlidit i sin bästa ålder. Ej heller änkan är gammal, men enligt läkarebetyg lider hon av en mycket svår sjukdom, så att hon är oförmögen att försörja sig och sina barn,

och efter vad det blivit upplyst vårdas hon även på vårdanstalt för närvarande för sjukdom. Det har därför varit inom utskottet en allmän tanke, att hon borde hjälpas på något sätt, men vägarna för denna hjälp har man tänkt sig litet olika. Majoriteten inom utskottet har ansett, att det i motiveringen bör påpekas, att någon gratifikation borde tillerkännas henne såsom hjälp i hennes prekära ställning. Vi reservanter däremot ha ansett, att då mannen har erhållit avsked på grund av arbetslöshet och därtill inbetalat denna anse- liga summa till pensionskassan, så borde staten i någon mån sörja för änkan och barnen, varför vi i reservationen ha yrkat på, att det måtte tillerkännas henne ett årligt understöd med 384 kronor samt vartdera barnet ett under- stöd med 96 kronor om året, till dess de bli 18 år.

*Om understöd
åt ingenjören
J. Stenströms
änka och barn.
(Forts.)*

Jag vill nu med denna motivering yrka bifall till den vid betänkandet fo- gade reservationen och vädjar till kammaren att i detta fall behärta denna änkas nödställda läge.

Herr Svensson, Carl: Ingenjören Stenström kvarstod icke, då dödsfallet inträffade, i statens tjänst. Han hade lämnat statstjänsten redan för fyra år sedan, och utskottet har i likhet med statskontoret ansett det vara ur många synpunkter betänkligt, om staten skulle göra åtaganden beträffande efterle- vande familjer till dem, som redan lämnat statstjänsten. Då det ju dessutom för närvarande på grund av inskränkningar i statsverksamheten är en mängd förut anställda, som lämnat statstjänsten, så skulle konsekvenserna av ett bifall till denna framställning kunna tänkas bli ganska vittutseende. Med hänsyn emellertid bland annat därtill, att ingenjör Stenström under sin tjänst i vatten- fallsstyrelsen inbetalat visst belopp för sin egen pensionering, som ju icke, på grund av att han avlidit före pensionsålderns inträde, kunde komma honom eller hans efterlevande till godo, så har utskottet ansett, att detta är ett sådant fall, där det kunde vara skäligt, att det utbetalades en gratifikation en gång för alla till de efterlevande. Åt detta har också givits uttryck i utskottets motivering, där det bland annat säges, att »utskottet har velat uttala, att hin- der icke synes föreligga för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel låta till änkan Stenström utbetala en gratifikation med belopp, som må finnas skäligt». Längre än till detta med hänsyn till fallets beskaffenhet mycket välvilliga be- handlingssätt tror jag icke, att det är möjligt att komma, ty ett bifall till reser- vationen skulle — jag nödgas tyvärr även i detta ärende påpeka det — med- föra som konsekvens, att gränsen för statens åtaganden skulle flyttas ett stycke vidare ut än den för närvarande är dragen.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det för- slag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till ut- skottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja be- svarad.

Herr *Östergren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande ly- delse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten 60, röstar

Ja;

*Om understöd
åt ingenjören
J. Stenströms
änka och barn.
(Forts.)*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedan *punkterna 61 och 62* härefter blivt uppnämnda och lämnade utan erinran, framställdes proposition på bifall till vad utskottet hemställt i alla de punkter, som förut icke varit föremål för beslut; och blev denna proposition med ja besvarad.

Herr talmannen infann sig och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

*Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående slakt av husdjur, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 4 februari 1927 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 85, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g angående slakt av husdjur.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Vid slakt av husdjur skall omedelbart före blodets avtappande djuret bedövas. Utan föregående bedövning må dock fjäderfä och kaniner avlivas däri genom att huvudet hastigt skiljes från kroppen.

2 §.

Ej må vid slakt någon, som icke fyllt aderton år, verkställa bedövning, ej heller avtappa blodet eller eljest avliva djuret, med mindre det sker under uppsikt av någon äldre; och åligger denne tillse att de med avseende å slakten gällande föreskrifter bliva iakttagna.

3 §.

Bör till följd av sjukdom eller olycksfall djur utan uppskov nedslaktas, må slakten äga rum utan iakttagande av vad i 1 eller 2 § sägs.

4 §.

När särskilda omständigheter därtill föranleda, må med Konungens tillstånd och enligt de föreskrifter Konungen meddelar vid viss slakteriinrättning slakt verkställas utan iakttagande av vad i 1 § är stadgat.

5 §.

Verkställes slakt för annans räkning, åligger den, för vars räkning slakten utföres, eller, där han ej är tillstädes, den, som därvid företräder honom, tillse att de med avseende å slakten gällande föreskrifter bliva iakttagna. Är skälig anledning antaga, att sådan tillsyn icke erfordras, äger vad nu sagts dock ej tillämpning.

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

6 §.

Överträdelse av bestämmelse i denna lag eller av föreskrift, som utfärdats jämlikt 4 §, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor, där ej å förseelsen följer straff enligt allmänna strafflagen.

7 §.

Allmän åklagare åligger att åtala förseelse, som i 6 § sägs.

8 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1928, dock skall, såvitt angår slakt av ren, lagen tillämpas först från den dag Konungen bestämmer.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft nedannämnda i anledning av propositionen inom riksdagen väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 192 av herr *Lithander* och nr 203 av herr *Holmgren* samt inom andra kammaren nr 284 av herr *Bergström* i Bäckland och nr 289 av herr *Sandberg*.

Herrar *Lithander* och *Holmgren* hade i sina motioner — med skilda motiveringar — hemställt, att riksdagen måtte avslå 4 § i det genom propositionen framlagda lagförslaget.

Herr *Bergström* hade i sin motion hemställt, att riksdagen måtte besluta i propositionen vidtaga den ändringen, att 4 § i lagförslaget uteslötes och att den bestämmelsen infördes i samma lagförslag, att ingen under 15 år finge verkställa dödandet av fjäderfä och kaniner.

Herr *Sandberg* slutligen hade i sin motion — under hemställan att vederbörande utskott ville utforma därför nödig lagtext — yrkat, att 4 § i föreliggande lagförslag måtte utgå och i dess ställe, eller såsom tillägg till 1 §, införas en bestämmelse angående den judiska slaktmetoden i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen omförmält, av styrelsen för veterinärhögskolan framlagt förslag, enligt vilket i lagen borde intagas föreskrift därom, att slaktdjuret städse skulle bedövas omedelbart efter schäktsnittets utförande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt,

- 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen lämnas utan bifall;
- 2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under 1); samt
- 3) att riksdagen i anledning av propositionen måtte för sin del antaga följande

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

L a g

om ändrad lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 18 kap. 16 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Visar någon i behandling av djur uppenbar grymhet, genom misshandel, överansträngning, vanvård, *sådant förfarande vid slakt, att onödigt lidande tillfogas djuret*, eller annorledes, straffes för djurplågeri med böter. Är djurplågeriet av svår beskaffenhet eller äro omständigheterna eljest synnerligen försvårande; må till fängelse i högst sex månader dömas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1928.

Reservationer hade avgivits

- 1) av herr *Dahl*, som på anförda skäl hemställt,
 - 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas med den ändring att lagförslagets 4 § måtte uteslutas; samt
 - 2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses besvarade genom hemställan under 1);
- 2) av herr *Bissmark* utan angiven mening;
- 3) av herr *Jansson* i Edsbäcken, som, med instämmande av herr *P. E. A. Jonsson*, yrkat,
 - 1) att förevarande proposition måtte i oförändrat skick av riksdagen bifallas; samt
 - 2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses besvarade genom hemställan under 1).

Herr statsrådet **Thyrén**: Herr greve och talman! I det skick, vari detta ärende nu har kommit från utskottet, erbjuder sig ett val mellan tre linjer, vilka jag skall tillåta mig att något jämföra. Den ena linjen är propositionen, inom utskottet representerad av herrar Janssons i Edsbäcken och Jonssons reservation. Den andra är en strängare linje, representerad av herr Dahls reservation. Den tredje är en mildare linje, representerad av utskottets majoritet. Jag skall först nämna några ord angående förhållandet mellan den strängare linjen och propositionen.

Såsom herrarna torde hava observerat vid en jämförelse mellan den av Kungl. Maj:t föreslagna lagtexten och vad i motiveringen till propositionen anföres, har regeringen tänkt sig saken, särskilt vad beträffar schäktningen, som ju är den mest brännbara punkten, ordnad på så sätt, att man skulle föreskriva sådana inskränkningar i schäktningsförfarandet, att varje element av djurplågeri skulle kunna med säkerhet anses försvinna. Detta framgår av den hänvisning till veterinärhögskolans styrelses utlåtande, som innehålles i motiveringen. Saken ligger då till på följande sätt. Det religiösa elementet i schäktningen tyckes inskränka sig till den fordran, att själva den dödande handlingen skall företagas, innan djuret är på något sätt skadat och således innan det är bedövat. Men om man kastar om tidsordningen och först företager det s. k. schäktsnittet samt *omedelbart* därefter företager den bedövande handlingen, lärers detta, efter vad det synes framgå av utredningen, i själva verket icke strida emot den stränga judiska ritus. Av utredningen framgår nu vidare, att förberedelsen eller den s. k. kastningen — som det ibland heter — vilken föregår schäktningen, visserligen har utförts och troligen ännu ibland utföres

så, att i densamma kan ligga ett element av djurplågeri, men också, att den mycket väl kan utföras och stundom utföres så, att även i denna del varje element av djurplågeri försvinner. Från regeringens sida har man då tänkt sig, att det skulle förfaras på följande sätt. En mosaisk församling kommer in till regeringen med anhållan att få anordna slakt medelst schäkting, alltså att erhålla dispens från den blivande lagen. Kungl. Maj:t skulle då kunna medgiva detta under noggrant bestämda förutsättningar. Förberedelsen eller kastningen skulle verkställas så och så, i detalj angivet, på sådant sätt att det icke kunde bli något djurplågeri. Därefter finge schäktsnittet visserligen utföras utan föregående bedövning, men ögonblicket efter schäktsnittet skulle den bedövande handlingen företagas. Därmed skulle — det torde man väl, efter allt vad jag kan förstå, förnuftigtvis kunna säga — varje element av djurplågeri vara borta. Om man då likväl skulle svara den sökande församlingen: nej, inte snitt först och bedövning sedan, utan bedövning först och snitt sedan, så kan detta svar efter min mening icke förklaras genom någon omsorg om djuren, utan då ha vi att göra med en rent antisemitisk trakasseringslusta eller dylikt, vartill efter min uppfattning statsmakterna väl ingalunda böra nedlåta sig. Men jag uppregar, att allt detta gäller endast under förutsättning, att verkligen varje element av djurplågeri försvinner, ty skulle detta icke vara fallet — om man tänkte sig, att de ortodoxa judarna icke ginge in på den procedur, som jag nu har skildrat — då anser jag visserligen, att man icke bör böja sig för den. Emellertid torde med all bestämdhet kunna antagas, att de komma att foga sig efter denna ordning. Ty, såsom herrarna också sett av utredningen, ha de i tämligen stor utsträckning gått med på att låta schäktingen omedelbart efterföljas av det s. k. nacksnittet, med vilket visserligen ur djurskyddssynpunkt i själva verket ingenting är vunnet, ty detta upphäver blott reflexrörelserna — djuret ligger orörligt — men det inverkar icke på känseln, ifall någon känsel och något medvetande skulle existera.

Jag vill med detta hava sagt, att vad reservanterna, under förutsättning av nu nämnda reglering av dispensen, kunna vinna med sin strängare linje, är i själva verket ingenting, som har med djurplågeri eller djurskydd att skaffa, utan då komma vi över på antisemitism och dylikt. Då äro vi inne på ett helt annat plan, och det har regeringen icke velat gå in på.

Den andra punkten rör andelssvinslakterierna, vilka, såsom herrarna av utredningen sett, också spela en ganska stor roll i denna fråga. Där ligger det så tillvida annorlunda till, som det är fråga om en helt kort tid för förblödningen. Under det att förblödningen vid schäktingen får antagas räcka fem till sju minuter, räcker den vid den ifrågavarande svinslaktmotoden i medeltal endast något över en halv minut, men i varje fall icke så mycket som upp till en minut. Det är således en ganska avsevärd skillnad. Inledandet av slakten, d. v. s. upphissningen av svinet, *kan*, enligt vad utredningen visat, försiggå så, att den icke heller innehåller något element av djurplågeri. Den kanske icke alltid försiggår så, men man kan lämna föreskrifter av sådan innebörd, att den gör det. Vidare kommer ytterligare en punkt, som bestämt regeringen för att även i detta avseende vara försiktig. Visserligen får utredningen anses närmast visa, att även om man företager bedövning av svinen på sätt lagen närmast avser, detta icke torde försämra köttet i något avseende och ej heller köttets utseende. Men regeringen har icke kunnat vara alldeles blind för den reflexion, som från flera håll framförts, att det dock kan hända, att de engelska importörerna med eller utan skäl fästa avseende vid den omständigheten, om djuret varit bedövat före slakten eller icke. Människorna äro som bekant tämligen konservativa, åtminstone i sådant, som rör deras dagliga vanor, och engelsmännen utgöra icke något undantag från denna allmänna regel. Det är mycket tänkbart, att de, med eller utan skäl, som sagt, säga till den svenske

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

exportören, att de icke vilja ha fläsket från bedövade djur utan vilja ha det på det gamla viset. Härvid skola vi komma väl ihåg, att vid sidan om de svenska exportörerna stå de danska exportörerna, och den som vet vad svinuppfödande och svinexport betyder för Danmark lär nog icke föreställa sig, att danskarna gå med på en föregående bedövning, om de ha ens en skugga av en misstanke om att en sådan skulle inverka på det ekonomiska resultatet.

Med allt detta vill jag ingalunda hava sagt, att man skall utan vidare tillåta svinslakt att försiggå enligt den ifrågavarande metoden, utan jag har endast sagt, att man bör vara försiktig och inte absolut binda händerna på regeringen genom att en gång för alla ovillkorligen fastslå, att det skall ske en föregående bedövning.

Vad angår den tredje diskutabla punkten, nämligen renslakten, har jag ingen anledning att tala om denna såvitt gäller den linje, om vilken jag nu yttrat mig. Denna linje är nämligen på den punkten alldeles lika med regeringens förslag.

Härefter kommer jag över till den mildare linjen, utskottsmajoritetens förslag. Utskottet vill icke inlåta sig på någon reglering av själva slaktsätten utan vill blott i strafflagens vanliga djurplågeriparagraf införa ett påpekande om att man skall fästa avseende även vid det lidande, som under slakt tillfogas djur. Till att begynna med vill jag för min del gärna erkänna, att det kan vara ganska naturligt, att utskottet i detta sammanhang velat ha ett dylikt förtydligande. I och för sig kan det icke göra någon skada, och jag vill inte förneka, att det kanske kan vara till nytta och någon gång kan vara behöfligt. Möjligen bör jag förklara, varför icke regeringen redan i propositionen har mera berört denna utväg och sagt ifrån, varför regeringen icke velat välja den. Att så icke har skett, beror helt enkelt därpå, att denna möjlighet kom så obetydligt fram i utredningen, att åtminstone jag för min del inte alls räknade med att den nu skulle dyka upp i första planet, såsom den har gjort. Det var i utredningen blott *en* länsstyrelse — visserligen *unus sed leo*, nämligen länsstyrelsen i Uppsala — och en ledamot i lagrådet, som spelade på denna sträng, men för övrigt ingen, och därför sade man i propositionen ingenting därom. Jag får därför nu be att i stället få supplera vad som fattas i motiveringen och försöka tydligt tillkännagiva för kammaren, varför vi inom regeringen icke ansett oss kunna komma ifrån saken på detta enkla sätt.

Jag antager således det fallet, att vi taga den lag, som utskottet föreslår, med förtydligande av 18 kap. 16 § strafflagen. Så kommer ganska snart från djurvännernas sida ett försök att få till att börja med exempelvis schäktingen straffad. Nu säger lagen i dess nya lydelse, att djurplågeri, som innefattar uppenbar grymhet, straffas såvitt djuret under slakt *tillfogats onödigt lidande*. Onödigt lidande skall alltså hava tillfogats djuret. Det betyder till att börja med, att det alltså skall vara bevisligt, att djuret verkligen har lidit. Vad säga nu de, som hava företagit schäkting, till sitt försvar? Jo, de kunna t. ex. lägga fram ett utlåtande av samma slag som det som i propositionen finnes infört av en känd fysiolog, professor Tigerstedt i Helsingfors — det finnes antaget på sid. 43 i propositionen — där det säges, bland annat, att slaktdjurens avdagatagande enligt judisk ritus måste betraktas såsom fullt ut lika smärtfri som ett avlivande medelst slag- eller skjutmask, detta under förutsättning att djurets kullkastande och sträckandet av dess hals vid den judiska slakten skedde under användning av ändamålsenliga maskiner. Tror nu någon, att man — jag vill inte säga i någon domstol, ty det finns ju många sådana, men i högsta domstolen eller någon annan av överrätterna, mot en sådan förklaring av denne mycket framstående fysiolog, som utan några om och men totalt förnekar förekomsten av ett lidande, skulle anse det *bevisat*, att ett sådant verkligen funnits. Jag kan gärna medgiva, att domstolen till följd av motsatta intyg från andra håll och speciellt från icke fackmän, som stått och sett på de ohyggliga reflex-

rörelserna, kan känna sig villrådiga, huruvida det varit något lidande eller ej, men det är en annan sak. Jag kan icke straffa, därför att jag tror, att det *kanske* varit ett lidande, utan om jag skall straffa för att någon åstadkommit lidande, måste jag först och främst veta, att det verkligen förekommit ett lidande.

Jag vill särskilt repliera på denna punkt, emedan det ofta händer, att lekmän och även icke-kriminalister bland jurister förbise detta krav i strafflagsparagraferna. Äldre jurister torde kanske erinra sig ett på sin tid mycket omtalat prejudikat av ungefär följande innehåll. Det var en kvinna, som gick ned till kajen i Stadsgården och kastade sitt barn i strömmen. Barnets lik återfanns aldrig, men man kan säga, att det på sin höjd fanns en chans på en miljon, att icke barnet ljutit döden. Då emellertid liket aldrig påträffades, ansåg högsta domstolen, att det icke förelåg fullt bevis för att någon människa verkligen ljutit döden, och följaktligen dömde den icke kvinnan för mord utan för mordförsök. Detta är visserligen att sätta saken på sin yttersta kant, men jag sätter ändå i fråga, om det icke var riktigt dömt. Då var emellertid läget det, att man knappast kunde räkna med annat än att resultatet inträffat. Här ligger det däremot så, att man på sin höjd kan säga, att det kanske varit något lidande, fastän många fackmän sagt tvärtom. Det är nämligen icke blott Tigerstedt, som gjort det. Medicinalstyrelsen t. ex. säger, att »*det torde icke få anses helt uteslutet*», att djuren kunde beredas ett onödigt lidande. Jag tror mig verkligen kunna ansvara för att högsta domstolen under sådana omständigheter aldrig skulle komma att säga: »Här är det bevisat, att ett verkligt lidande tillfogats djuren, och vi döma efter 18:16.» Det skulle vara ett totalt upp och nedvändande av de principer man eljest måste följa i strafflagen. Jag tror, att man med bestämdhet kan påstå, att schäktningen, även med den ändring i 18 kap. 16 § av strafflagen, som föreslås, kommer att försiggå härefter på samma sätt som hittills. Är den icke straffbar nu, blir den det icke då, och enligt min mening är schäktning varken i ena eller andra fallet straffbar efter 18:16.

Vad vidare beträffar andelssvinslakterierna, finna vi på sid. 47 i motiveringen ett uttalande av en annan känd fysiolog, nämligen professor Thunberg, som säger, att ett hastigt välriktat stick, som avskär de största kärlen, måste medföra en så hastig nedsättning i blodtrycket och blodströmningen i hjärnans kärl, att det hos de varmblodiga djuren medför en momentan medvetlöshet. så att smärtorna av sticket knappast böra hinna göra sig gällande. Något liknande säga också andra auktoriteter. Här blir det alltså samma förhållande som beträffande schäktningen. Domstolen kan på sin höjd säga, att det kanske är ett lidande, men den kan icke anse det utränt, att något sådant förekommer, och straffa efter 18:16. Resultatet blir således alldeles säkert även i detta fall ett frikännande.

Så ha vi kvar den tredje punkten, nämligen renslakten. Hur går det med renslakten efter den föreslagna strafflagsförändringen? Jag antar, att utskottet helst önskat, att renslakten skulle stanna utanför, vilket den utan tvivel skulle göra nu. Man torde sannolikt icke för närvarande anse den innebära djurplågeri, men det är mera osäkert, om den icke skulle falla in under den förändrade paragrafen. I denna har man nämligen pekat på att man bland annat vill komma åt den form av slakt, som innefattar onödigt lidande. Frågan blir då, om lapparna där uppe kunna anskaffa några intyg från fysiologer, att det icke heller förekommer några smärtförmimmelser hos renarna under slaktningsproceduren. Detta torde i varje fall vara mera osäkert, och vi äro då hänvisade till uttrycket »uppenbar grymhet», som jag av utredningen ser, att någon myndighet varit inne på. Man har försökt göra gällande, att det väl icke kan vara tal om uppenbar grymhet bland lapparna, ty vad som är grymhet eller icke, får bedömas efter ortens förhållanden och befolkningens sätt att se saken. Jag

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

behöver väl knappast understryka, att detta sätt att uppfatta begreppet grymhet i strafflagen icke är hållbart. Det är ungefär som om man säger, att då strafflagen straffar okynne, som den en och annan gång kan göra, får det ses efter omständigheterna; d. v. s. att en viss handling, som är t. ex. okynne på skånska slätten, likväl icke är okynne nog för att vara okynne i Hälsingland — jag menar naturligtvis gamla tiders Hälsingland! Det går naturligtvis icke för sig att resonera så, utan begreppet grymhet måste ha sin en gång för alla normerade och fastställda betydelse.

In summa tror jag således för min del om den förändring, som utskottet föreslår, att den visserligen i det stora hela och i andra avseenden kanske kan vara nyttig nog om också icke så särskilt nödvändig, men att den i alla de tre punkter, som det här företrädesvis gäller, för saken på sned. Den tillåter en gång för alla schäktningen, och den tillåter en gång för alla den dansk-amerikanska slaktmetoden, men däremot gör den det mycket tvivelaktigt, om man på annat sätt kan rädda lapparna än efter den gamla goda regeln, att där ingen åklagare finnes, där finnes ingen domare. Tager man bort den regeln, kan det lätt nog gå galet.

Jag skall icke bliva mångordig, och jag antager, att jag sagt tillräckligt för att göra min mening klar. Emellertid kan det måhända intressera litet var att höra en upplysning, som jag till sist vill lämna. Norge har sedan länge — ända från den nuvarande strafflagens tillkomst år 1902 — haft en bestämmelse i strafflagens promulgationslag, som uttryckligen medgiver regeringen att på egen hand föreskriva, huru det skall förfaras vid slakt och således bland annat att skriva en sådan lag som den här föreslagna. Detta har regeringen i Norge sedan 1902 upprepade gånger försökt, men den har alltid ryggat tillbaka inför de stora svårigheter och intressekollisioner, som även vi haft kännning av. Till slut har man dock ganska nyligen i Norge utarbetat ett förslag till slaktlag, liknande vår. Detta förslag var i allt väsentligt lika med den strängaste av de tre omtalade linjerna, alltså med herr Dahls reservation. Det innehöll icke den ominösa 4 §. Men vad hände? Jo, innan regeringen hade hunnit framlägga departementets förslag för stortinget, utkom den nu föreliggande svenska propositionen. Då satte norska regeringen, innan den framlade förslaget, in följande paragraf, som nu står i den norska propositionen av den 31 sislidne mars:

§ 4. *Kongen kan när særlige omstændigheter taler derfor på nærmere fastsatte betingelser gi dispensjon fra bestemmelsen i § 1.*

Detta är precis detsamma som vår 4 §. Norrmännen ha alltså med berätt mod gått över från den stränga linjen till propositionens.

Till sist behöver jag väl knappast säga, att riksdagen, därest den eljest skulle reflektera på propositionens förslag, väl icke gärna kan misstänka vare sig den nu sittande regeringen eller någon kommande regering för att försöka något smussel med detta, då riksdagens mening här tydligt kommit till synes och då propositionen uttryckligen uppdragit linjerna för beviljande av dispens. Den uppfattning, som kommit fram i pressen och i en oändlig mängd broschyrer — i förbigående får jag säga, att jag knappast varit med om något ärende, vilket så bragt passionerna i brand, som detta tycks hava gjort — nämligen att meningen med 4 § skulle vara att utan vidare låta schäktningen och den dansk-amerikanska slaktmetoden få passera, beror på ett fullkomligt missförstånd. Så är icke alls fallet, utan meningen har varit, att man skall förbjuda dessa slaktmetoder, dock blott i den mån de verkligen innehålla något element av djurplågeri eller, låt vara, något element, som kan väcka allmän förargelse även utan att vara djurplågeri — något som det också kan vara skäl att taga hänsyn till. Som det hela sker offentligt — den författning, som Kongl. Maj:t utfärdar, är offentlig, slakten är offentlig, och man har allmänhetens ögon på

sig i denna fråga som sällan eljest — tycker jag, att det icke skulle vara den allra ringaste risk från djurskyddsvänlig synpunkt att förtroendefullt lägga denna sak i Kungl. Maj:ts hand.

Jag tillåter mig således till den kraft och verkan det hava kan att rekommendera kammaren den mellanlinje, som representeras av herr Janssons reservation.

Herr Bismark: Herr talman! Då jag i utskottet företrätt en mot utskottet avvikande mening, skall jag här be att få redogöra för mina skäl. Utskottet har för sitt utlåtande lagt till grund den uppfattningen, att den ökade upplysningsverksamheten så småningom skulle leda därhän, att olämpliga slaktformer försvunne, om man nämligen vidtoge en oväsentlig ändring i djurplågeriparagrafen, som tydligt angäve, att densamma gällde även för olämpligt förfarande vid slakt. I den kritik, som statsrådet har ägnat lagutskottets uppfattning, kan jag till det väsentligaste instämma. Jag har haft den uppfattningen, att man icke blott bör reagera mot det bevisade djurplågeriet utan även mot slaktformer, som innebära ett brutalt och rått tillvägagångssätt och väcka allmän förargelse. Jag skall be att få anföra ett exempel, som jag haft i min praktik som domare, och som kan tjäna som skolexempel även om det icke direkt rör det område, varom här är fråga. Det väcktes åtal mot en person för att han hade flått ål levande på torget. Det förebragtes utredning, vilken gick ut därpå, att ålen med all sannolikhet saknade varje känsel. För en lekman, som såg på hur ålen vred sig, sedan han var berövad sitt skinn, låg det nära till hands att antaga, att ålen sökte giva uttryck åt några obehagliga förnimmelser. Fackmän förklarade däremot, att han med största säkerhet icke kände någonting. Med denna sak må det förhålla sig hur som helst, men faktum är, att tillvägagångssättet att flå ålen levande gjorde ett högst obehagligt intryck på dem som sågo det, och lika säkert är, att flera personer, särskilt känsliga kvinnor, under veckor ledo av denna syn, som bränt sig in i deras medvetande. Det är alltså icke enbart själva den omständigheten, att djurplågeri har skett, som bör föranleda ett ingripande, utan även den omständigheten, att slakten har en rå och brutal form.

Nu har statsrådet här under starkt betonande av samma synpunkt, som jag inom utskottet förfäktat, dock ansett, att den kungl. propositionen skulle vara ägnad att av riksdagen antagas. Jag vill då först och främst säga, att det inom utskottet ansågs tämligen uppenbart, att de slaktformer, som egentligen påkallade en slaktlag, voro schäktningen och den dansk-amerikanska slaktmetoden. Det upplystes från olika landsändar, att vid hemslakt bedövningsmetoden trängt fram i sådan grad, att den nästan undantagslöst tillämpades, detta till och med från de trakter, beträffande vilka det i den kungl. propositionen angavs, att man ännu tillämpade slaktmetoder utan bedövning. Vad renslakten beträffar, talar jag icke om den, ty det är ett särskilt kapitel. Enligt den diskussion, som förekom, var det endast de två nyssnämnda slaktformerna, den dansk-amerikanska slaktmetoden och schäktningen, som eventuellt skulle nödvändiggöra en slaktlag. Man blev då litet betänksam, när slaktlagen genast rekommenderade dessa båda slaktformer till att undantagas från bestämmelserna. Herr statsrådet hade nu förklarat, att regeringen, såvitt på honom ankomme, beträffande schäktningen skulle införa så stränga bestämmelser, att varje tanke på djurplågeri skulle vara utesluten. Det må vara gott och väl, men jag vill erinra därom, att det i den kungl. propositionen står uttryckligen angivet, att den förnämsta representanten för de mosaiska trosbekännarna här i landet inför medicinalstyrelsen förklarat, att de icke kunna godkänna en bedövning, även om den sker omedelbart efter snittet. Någon annan upplysning lämnades icke av den kungl. propositionen, och följaktligen

*Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

hade man ganska svårt att tro att Kungl. Maj:t skulle komma att fordra en sådan bedövning. Inom utskottet var man för övrigt tämligen obenägen att lägga en dylik prövning i Kungl. Maj:ts hand. Man ansåg, att om vi här antaga en lag, som skall gälla för landets övriga invånare, bör den även kunna gälla för de mosaiska trosbekännarna. Jag tillhör dem, som kunna akta och beundra en så fast förankring, som den de mosaiska trosbekännarna här hava visat sig äga. De fasthålla vid en mångtusenårig tradition, vilken grundar sig på ett för sin tid ovanligt upplyst omdöme. Det är nämligen icke det ringaste tvivel om att dessa bestämmelser om den judiska slaktmetoden tillkommit dels i ett djurskyddsvänligt och dels i ett hygieniskt intresse. Men då utvecklingen har gått vidare, så att man funnit ännu bättre sätt att vinna det mål, som man ursprungligen med nyssnämnda slaktmetod sökte främja, tycker man, att det kan vara ganska onödigt, att judarna fasthålla vid traditionen på sådant sätt, att de komma att segla efter den övriga befolkningen och hålla sig på samma nivå som lapparna. Det gäller ju här religionsfriheten, som råder i vårt land och som även står inskriven i grundlagen, men där göres den reservationen, att den icke får tillämpas på sådant sätt, att det väcker allmän förargelse. Det kan väl icke bestridas, att schäktingen under många år har väckt allmän förargelse.

Beträffande möjligheterna att genomföra en slaktlag utan ifrågavarande 4 §, hava vi utom hänsynen till de mosaiska trosbekännarna, varom jag redan har yttrat mig, även att beakta frågan om den dansk-amerikanska slaktmetoden. Där om har ju statsrådet uttalat sig mycket försiktigt och sagt, att det finnes en svag möjlighet, att ett förbud kan medföra ekonomiska konsekvenser och försvåra vår fläskexport. Ja, jag skall instämma däri, för såvitt som man lägger mycket stark betoning på ordet »svag». Denna möjlighet är så svag, att den enligt mitt förmenande icke förtjänar den ringaste hänsyn. Beträffande fläskets kvalitet finnes nämligen en utredning, som är för mig fullt tillfredsställande. Den svenske lantbrukskonsulenten Bagge har på sin tid vänt sig till den, som han säger. »förförsta auktoriteten, som finnes på fläsk- och köttindustriens område», mr London M. Douglas, och begärt hans yttrande. Mr Douglas svarade härpå: »Svinslakten är en fråga, som har mitt synnerliga intresse, och sedan jag närvarit vid en mängd demonstrationer och fått mottaga ett stort antal vittnesutsagor, har jag kommit till den slutsatsen, att det icke finnes någon skillnad alls i kvaliteten på det fläsk, som erhålles från bedövade svin, och det, som fås av svin, vilka icke bedövats före blodavtappningen.» Det är alltså en engelsk auktoritet av allra högsta rang, som säger detta. Vidare ha vi en omständighet, som synes mig ganska starkt talande, nämligen att ett av våra exportslakterier har tillämpat bedövningsmetoden. Det är visserligen ett bolag, som icke exporterar till England utan till Norge, men det torde i alla fall bevisa, att vederbörande icke för sin del tillmät den invändningen någon betydelse, att fläsket skulle bliva sämre vid bedövningsmetoden. Det sagda gäller andelsslakteriet i Borlänge. Att det tillämpar bedövningsmetoden beror därpå, att dalallmogen bestämt sade ifrån, att den icke ville lämna sina svin till slakteriet, om icke detta införde en bedövningsmetod. Dessutom levereras från en slakteriförening i Karlskrona fläsk till England. Man låter slakta grisarna vid den offentliga slaktinrättningen i Karlskrona, där bedövningsmetoden användes, och detta har under många år pågått. Det yttrades för någon tid sedan efter det ärendet varit behandlat i utskottet, att just Karlskronaslakteriet skulle hava fått mottaga vissa svåra anmärkningar emot sitt fläsk. Med anledning härav lät jag verkställa en undersökning, och från direktören för ifrågavarande företag i Karlskrona har lämnats den upplysningen, att i intet fall någon som helst anmärkning förekommit emot det av slakteriet i Karlskrona levererade fläsket, vari naturligt-

vis även ingår s. k. bacon. Det säges nu här, att även om ingen som helst anledning föreligger att underkänna det fläsk, som erhålles efter bedövningsslaktmetoden, så kan man i alla fall befara en agitation emot sådant fläsk, och folk skulle vara så konservativa, att en dylik agitation hade utsikt att vinna effekt i England. Det förhåller sig dock så, att man där redan förtär kött av djur, som äro slaktade efter bedövningsmetoden. Men dessutom äro såvitt jag vet engelsmännen liksom svenskarna ett starkt djurskyddsvänligt folk, och jag undrar, om det icke är ren skuggrädsla att tro, att en agitation i England från dansk sida i nämnda riktning skulle hava någon framgång, när den totalt saknar alla rimliga skäl. Tvärtom tycker jag, att det skulle vara mycket lämpligt för de svenska slakthusen att driva en motsatt agitation och säga: »Köp endast fläsk av svin, som äro slaktade efter en djurskyddsvänlig metod!» Jag tror, att en sådan agitation skulle hava större utsikter till framgång än den andra. Enligt min mening äro farhågorna för vår fläskexport alldeles grundlösa, och man kan snarast anse dem bottna i skuggrädsla.

Jag har härmed redogjort för de skäl, som för mig voro vägledande, då jag lät anteckna min reservation till första lagutskottets betänkande. Jag hade då icke riktigt klart för mig, om jag skulle våga mig på att yrka bifall till regeringsförslaget med strykande av 4 §, men jag har allt mer och mer stadgats i den uppfattningen, att jag kan göra detta. Jag anhåller därför nu att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition med strykande av 4 §. Denna ändring förutsätter åtskilliga andra ändringar i lagen av rent redaktionell art. Dels bör paragraffföljden ändras, och dels bör i 6 § orden »eller av föreskrift, som utfärdats jämlikt 4 §», utgå. I den gamla 7 § bör slutligen hänvisningen till 6 § bytas mot en hänvisning till 5 §. Detta är de ändringar, herr talman, som jag tillåter mig föreslå i den kungl. propositionen.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag. Som herr justitieministern erinrade, är det ju nu närmast tre utvägar att välja på. En är utskottets förslag. Jag nämner naturligtvis detta först endast av det skäl, att jag hoppas, att det skall bli kammarens beslut, och icke för att på något sätt framhäva det. Vidare ha vi den andra linjen, som vi kunna kalla den Bismarckska, eftersom herr Bismark först förordat den. Den tredje linjen skulle då vara regeringsförslaget oförändrat. Jag ber herr justitieministern icke taga illa upp, om jag säger, att det tredje förslaget är det, som jag för min del sist av alla skulle reflektera på. Jag måste uppriktigt säga, att jag under inga förhållanden vill reflektera på detta förslag. Jag beklagar, att jag behöver använda ett så ovänligt och otrevligt uttryck till min högt värderade vän justitieministern, men jag måste göra det, ty det skulle väl ändå vara mer än underligt, om man, då man antager en slaktlag, skriver in en paragraf i den, som suddar bort just det allra viktigaste, nämligen stora partier av den industriella slakten, men hotar en liten bonde eller torpare med straff, ifall han skulle underlåta att bedöva sin gris, innan han sticker den. Jag tycker, att en sådan lagstiftning verkar stötande, och det är anledningen till att jag absolut icke vill reflektera på regeringens förslag. Skulle jag ställas i ett nödläge, tager jag därför det Bismarckska förslaget, men jag vill hoppas, att detta nödläge icke skall inträffa.

Den hållning man intager till olika lagförslag dikteras nog ofta av ens personliga läggning. Jag antar, att det är på samma sätt med de flesta ledamöterna i utskottet som med mig, nämligen att vi tro, att man många gånger kommer längre med lämpor än med lagar, särskilt i ett fall som detta. Jag tror icke, att man kan lita på, att en slaktlag verkligen skulle hava den effekt, som här förutsättes. Vad som är det bärande och viktiga i människans förhållande till djuren är väl den kärlek och den ömhet, som människan känner

*Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

för djuren, och denna lär väl knappast kunna inläras genom lagar. Dock vill jag gärna tro, att den högst berömvärda upplysningsverksamhet, som pågått många år i detta land beträffande människans förhållande till djuren, kan få ett ytterligare stöd genom att man företager den ändring i strafflagen, som här föreslagits. Jag skall nu först tala om denna föreslagna lagändring, eftersom en del andra saker redan äro berörda. Herr justitieministern trodde, att om utskottets förslag till ändring av strafflagen antoges, skulle schäktingen kunna fortgå precis såsom förut. Jag tror icke, att herr justitieministern har rätt i sin förmodan. Redan under den tid, då detta ärende legat under utredning i riksdagen, hava förekommit många uttalanden från judiskt håll, av vilka man kan sluta, att de mosaiska trosbekännarna komma att taga starkt intryck av den lagstiftning, som nu från utskottets sida är ifrågasatt. Vad som egentligen skulle betraktas såsom djurplågeri är väl förberedelserna till schäktingen, och jag tror, att de mosaiska trosbekännarna äro beredda att i stor utsträckning visa tillmötesgående i detta hänseende. Jag har här i min hand en ritning, som jag fick i går och som föreställer en nyuppfunnen metod att kullkasta djuren utan att dessa skulle lida några plågor. Den förefaller att vara ganska fiffig. Man ställer djuret i en vagn, som är fästad på ett hjul och således kan löpa runt. På detta sätt fälles djuret till marken utan att det kan vara förenat med något som helst lidande. Redan här hava vi ett moment av betydelse. Om de mosaiska trosbekännarna låta använda denna metod, tror jag icke, att någon anmärkning kan framställas mot förberedelsen för slakten. Men om, sedan man vet, att det finnes en metod att skona djuren vid kullkastningen, i ett rättegångsmål blir upplyst, att man icke brytt sig om att begagna denna metod, tror jag sannerligen, att en domstol är i sin goda rätt att döma vederbörande till ansvar för djurplågeri. Det är nu bara min personliga mening — den kan ju få gälla för vad den kan.

Herr justitieministern gjorde sig litet lustig över, att vi genom den föreslagna ändringen i strafflagen hade kommit att träffa just vad vi icke ville komma åt, nämligen renslakten. Han sade, att just vid denna skulle det kunna förekomma djurplågeri, varigenom djuren tillfogades onödigt lidande. Jag tillåter mig i motsats till herr justitieministern ha den meningen, att man får fästa det allra största avseende vid den folkmening, som är rådande i en viss ort. Jag tror inte, att man kan avfärda denna sak så lekande lätt som herr justitieministern gjorde endast med en jämförelse mellan Skåne och Hälsingland, utan man får nog taga hänsyn till den uppfattning och det levnadssätt, som äro rådande på en ort. Vad lapparna beträffar, har sedan urminnes tider detta nomadfolk avlivat sina renar med hjärtstiek. Detta folk lever under ytterst primitiva förhållanden. De ha nog många gånger icke möjlighet att gå tillväga på annat sätt. De ha inte heller den upplysning, som man får hoppas så småningom skall tränga till dem. Beträffande dem bör man därför se tiden an. Ty jag tror inte alls, att den föreslagna ändringen i strafflagen kommer att hava den verkan, att någon lapp kommer att åtalas för att han stuckit en ren.

Jag skall nu övergå till vad herr justitieministern yttrade i början av sitt anförande. Herr justitieministern sade, att när justitiedepartementet skall meddela dispens för schäkting, kommer departementet naturligtvis att meddela föreskrifter av sådan art, att varje möjlighet till djurplågeri blir utesluten. Jag vågar tro, att de föreskrifter, som justitiedepartementet skulle komma att meddela, äro de mosaiska trosbekännarna beredda att antaga utan några vidare omgångar. Jag har redan talat om kullkastningen, vilken är det första och viktigaste momentet. Jag tror, att de också äro beredda — jag har hört det från ganska framskjutet håll — att vidtaga den anordningen, att djuret bedövas omedelbart efter schäktsnittet. Under sådana förhållanden vet jag inte, vad det

skulle tjäna till att ställa till med denna dispensanordning. Denna verkar för det första chockerande i slaktlagen. För det andra har jag — tillåt mig att säga det uppriktigt — trots exemplet från Norge mycket svårt att sätta mig in i den tanken, att en justitieminister, det må vara den ena eller den andra personen, skulle hava denna sak om hand. Jag tycker, att det är tråkigt att tänka mig justitiedepartementet belägrat av djurskyddsvänner, svinslaktare och mosaiska trosbekännare, vilka dagligen skulle pina justitieministern med sina framställningar. Jag tror inte, att det är skäl att ordna saken på sådant sätt.

Vad beträffar herr Bismark vill jag säga, att han började med att felaktigt referera utskottets uttalande. Han sade, att utskottet vill bygga på övertygelsens väg under förutsättning av hjälp från strafflagen. Det är inte alls fallet. Vi hoppas på att upplysning skall verka, men vi vilja ge densamma ett stöd genom en strafflagsbestämmelse. Man skall icke tro, att det är utan betydelse, att detta exempel sättes in i strafflagen. Jag ber herrarna erinra sig, hur ifrågavarande strafflagsparagraf under tidernas lopp blivit ändrad. Den började därmed, att såsom djurplågeri karakteriserades, att man visade uppenbar grymhet mot hemdjur. Sedan ändrades detta till »djur», så att även vilda djur blevo skyddade. Slutligen insattes vissa exempel på grymhet, såsom misshandel, vanvård och överansträngning. Det var väl inte för ro skull. Vad skulle det annars tjäna till att man satte in dem? Nu tillfoga vi här ännu ett område, som förut varit undanskymt och nämna ännu ett exempel, nämligen sådant förfarande vid slakt, att onödigt lidande tillfogas djuren. Jag är övertygad om att det skulle komma att hava en god verkan. Jag upprepar ännu en gång, att jag tror, att vederbörande bli dömda, om i ett mål upplyses, att det funnits en metod att tillgå, som de kunnat skaffa sig för överkomligt pris, men icke använt.

Angående den allmänna opinionens och ortssedvänjans inflytande härvidlag vill jag tillägga, att man dock inte kan fränkänna denna sak betydelse. En ledamot av lagrådet har ju mycket starkt framhållit detta. Jag tror inte, att herr justitieministern skall kunna här påstå, att denna sak icke har något inflytande.

Jag vill också säga, att då jag läst handlingarna i detta ärende, har jag förvånat mig över att man fäster så litet avseende vid djurens sjäsliv, om jag så får uttrycka mig. Det är ingen, som talar om detta, utan här finnas lärda utlåtanden om hur snittet i halsen kännes, hur länge det kan svida, hur länge blodet rinner o. s. v., men om den ångest djuren känna, när de skola avlivas, är ingenting sagt och ingenting skrivet i slaktlagen. Jag tror, att det är mycket viktigt exempelvis, att det ena djuret icke får stå och se på, när de andra dödas. Hur man än försöker ordna slaktförfarandet, kommer det ändock alltid att kvarstå fasansfulla saker, som man inte på något sätt kan få bort.

Här vore åtskilligt ytterligare att säga, men det är många talare efter mig, så att jag skall icke längre upptaga kammarens tid.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! Det har varit mig rätt svårt att följa lagutskottet i dess resonemang. Utskottet vitsordar, att en lagstiftning i syfte att humanisera slaktmetoderna utan tvivel skulle påskynda utvecklingen på området. Men utskottet finner det stötande, att man skulle förbjuda slakt utan bedövning vid hemslakt men däremot tillstädja slakt utan bedövning vid den mycket mera omfattande industriella svinslakten ävensom vid schäktningen. Härifrån kommer då utskottet till den slutledningen, att man därför icke bör genomföra något som helst förbud för slakt utan bedövning. Utskottet finner i stället en räddning i den nu föreslagna utbyggnaden av kriminaliseringen av djurplågeriet och menar, att man genom det nu föreslagna tillägget till 18

*Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

kap. 16 § strafflagen skulle kunna straffbelägga de former av slakt, som här äro avhandlade. Herr justitieministern har redan påpekat, att man ur synpunkten av rent legal bevisprövning svårigen skulle kunna komma att kriminalisera den industriella svinslakten och ej heller schäktingen. Jag undrar, om man mot bakgrunden av utskottets allmänna resonemang överhuvud taget skulle kunna kriminalisera slakt utan bedövning. Utskottet säger, att det måste vara stötande att kriminalisera slakt utan bedövning vid hemslakt, när man icke gör det vid industriell svinslakt och schäkting. Utskottet förklarar uttryckligen, att utskottet icke vill gå med på att kriminalisera dessa båda slaktformer. Då har väl också utskottet beträffande tillämpningen av den föreslagna djurplågeribestämmelsen givit vid handen, att enligt utskottets uppfattning schäkting och industriell svinslakt enligt den metod, som blivit omhandlad i lagförslaget, icke kunna kriminaliseras. Efter utskottets egen utgångspunkt måtte väl utskottet finna det stötande, om hemslakten skulle kriminaliseras genom denna bestämmelse. Såvitt jag kan förstå, skulle därför icke allenast, såsom herr justitieministern framhöll, dessa båda slaktformer, schäkting och industriell slakt, bli straffria, utan även hemslakt utan bedövning bli straffri, såvida man inriktat själva brottsprövningen på uraktlåtenheten att bedöva. Men det är det hela saken rör sig om, huruvida man måste förutsätta, att uraktlåtenhet att bedöva alltid måste anses innefatta ett djurplågeri och ett icke nödigt djurplågeri.

Jag kan således icke finna annat än att den föreslagna strafflagsbestämmelsen alls icke fyller det syfte, som lagutskottet har velat främja.

Jag får emellertid säga, att jag icke känner mig övertygad av vad herr justitieministern nu här har anfört — lika litet som av vad propositionen innehåller — till stöd för den s. k. medelvägen. De två undantag från förbudet mot slakt utan bedövning, som propositionen upptager, grunda sig vad schäktingen beträffar på rituellt hänsynstagande och såvitt den s. k. dansk-amerikanska svinslaktmetoden angår på hänsyn till ekonomiska förhållanden.

Vad då först beträffar schäktingen, får jag gentemot herr justitieministern erinra om att den undantagsbestämmelse, som av styrelsen för veterinärhögskolan här har ifrågasatts och som godtagits av justitieministern, grundar sig på en undersökning och ett uttalande av professor Sahlstedt. Det bör ju då vara av vikt att tillse vad denna auktoritet kommit till för resultat. Enligt vad som i propositionen anges har Sahlstedt anfört följande: »För egen del måste Sahlstedt sålunda anse det ganska säkert visat, att blodtillflödet till hjärnan efter schäktsnittet kunde vara tillfyllest för medvetandets och därmed också troligen även smärtförmimmelsernas bibehållande under några minuter. Erkändes detta, måste man ock medge, att den judiska slaktmetoden även fullt korrekt utförd kunde innebära grymhet mot djuren, ehuru Sahlstedt, som tidigare antytts, icke ansåge den i regel göra det. Följaktligen komme Sahlstedt till den uppfattningen, att det måste anses förmånligast, om i en blivande slaktlag icke något undantag från bestämmelsen om obligatorisk bedövning av slaktdjuren före blodavtappningen gjordes för den judiska metoden.»

Den auktoritet, på vilken veterinärhögskolans styrelse grundat sitt uttalande, har sålunda kommit till den slutsatsen, att något undantag icke borde medgivas, men i alla fall ifrågasätter dock veterinärhögskolans styrelse med en ganska svag lokution, att man möjligen skulle kunna göra detta undantag.

Jag menar, att justitieministerns ställning naturligtvis inte är starkare än veterinärhögskolestyrelsens ställning, när de båda två ytterst stödda sig på denna auktoritet, som intager en motsatt ståndpunkt till den som justitieministern och veterinärhögskolestyrelsen intaga. Jag tror således, att detta vetenskapliga underlag för ett ifrågasatt medgivande är mycket klen.

Kommer så det religiösa eller ritualmässiga momentet. Jag anser det vara en icke påkallad hänsyn att fästa avseende vid de önskemål, som i vissa judiska kretsar — observera ingalunda alla! — göra sig gällande. Jag tror, att jag skulle göra mig skyldig till en underskattning av den stora mängd både på hjärtats och huvudets vägnar så högt bildade mosaiska trosbekännare, om jag förutsatte, att de hölle på schäktingens fortbestånd. Det är nog snarare så, att det är helt andra lager av Sveriges mosaiska befolkning, som så envist fasthålla vid denna tusenåriga tradition. Men även våra förfäder ha haft ritualföreställningar, som man haft ganska svårt att överge. Däri ingick, liksom i den judiska ritualen, även människooffer. Det skulle vara härresande, om vi tänkte oss ett inrymmande av så beskaffade riter, vilka ännu inom vissa folkstammar göra sig gällande, liksom schäktingen i fråga om judarna. Är det verkligen så, att vissa delar av den judiska befolkningen inte vilja underkasta sig att efterleva de bestämmelser, som påkallas av vårt lands och vår tids rättsuppfattning och rättsliga krav, då få de väl söka någon annan utväg. En stat, där man kanske kan upprätthålla Mose lag i detta avseende, torde vara den nya judestaten i Palestina.

Vad beträffar det andra undantaget, den s. k. dansk-amerikanska slaktmetoden, så har det ju med styrka gjorts gällande, att vid svinslakten, i den omfattning den bedrivs för exporten till England, en obligatorisk bedövning skulle kunna verka ekonomiskt ogynnsamt, och jag har särskild anledning att något litet upphålla mig därvid, eftersom den bygd, där jag hör hemma, och den myndighet, som framför allt anser sig representera detta intresse i denna bygd, icke utan styrka framhållit denna metod. Jag är naturligtvis icke fackman på detta område. Herr Bismark har redan åberopat auktoritativa uttalanden, som gå i motsatt riktning mot slakteriernas uppfattning, och jag ber endast få hänvisa till vad som säges i propositionen på sid. 13. Där förekommer i det av veterinärhögskolans lärarekollegium avgivna yttrandet följande passus: »Från ledningen för en del svenska svinslakterier, som använda den dansk-amerikanska slaktmetoden, har det framhållits, att fläsk från svin, som bedövats före blodavtappningen, skulle vara av sämre kvalitet än fläsk från icke bedövade svin.» Och så säges det: »Det ohållbara i detta påstående framgår dock tydligt av de resultat, som erhållits vid de kvalitetsundersökningar, som äro gjorda i England och vilka ha visat, att fläsk från bedövade svin är av samma kvalitet som fläsk från obedövade.» Sakförhållandet tyckes sålunda vara det motsatta mot vad som upplysts från svinslakterierna. Därmed vill jag ingalunda ha sagt, att ej en konstlad opinion i England kan till en tid driva det därhän, att konkurrensen från svenska slakterier möjligen skall kunna försvåras. Emellertid föreställer jag mig, att även detta måste vara av övergående beskaffenhet, och på den punkten kan jag inte annat än ansluta mig till utskottet, ty det förefaller mig ohållbart för tanken att stämpla som brottslig slakt utan bedövning i de enskilda hemmen, men i stor omfattning upprätthålla dylik slakt som tillätlig vid exportslakterierna, endast därför att man skulle få bättre betalt för fläsket. Jag tror, att man knappast kan upprätthålla hela denna lagstiftning, om man gör ett för tanken och känslan så häpnadsväckande språng från lagstiftningens syfte och ändamål.

Jag kan därför för min del inte komma till annat resultat, än att det rationella vore att bifalla den kungl. propositionen med uteslutande av 4 §, varav då skulle följa vissa jämkningar, såsom herr Bismark här har framhållit.

Jag får även yttra ett par ord med anledning av vad utskottet uttalar på sid. 7 i utlåtandet, där utskottet framhåller, att »innan ett inskridande sker, sådana omständigheter skola visas föreligga, att ett dröjsmål från statens sida icke kan försvåras». Ja, mina herrar, riksdagen skrev första gången i denna fråga år 1896. Sedan skrev riksdagen år 1909 och slutligen år 1925 med be-

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

gäran om lagstiftning för att på ett humant sätt ordna slakten. Det är således ett mer än 30-årigt krig, som från djurskyddsvännernas sida förts för att få humana slaktmetoder införda. Jag undrar verkligen, om detta kan sägas vara någon alltför kort betänketid, om inte dröjsmålet kan anses ha varit nästan obehörigt från statens sida, så att lagutskottet äntligen skulle kunna känna sig övertygat. De riksdagsutskott, som vid föregående tillfällen behandlat denna fråga, ha möjligen varit tillfälliga utskott — det har jag verkligen inte gjort mig underkunnig om — men i alla fall har riksdagens bägge kamrar i enlighet med utskottens hemställan anslutit sig till tanken på en lagstiftning för humanare slaktmetoder. Det vore en underlig utvecklingsgång, om då efter 30 år riksdagen skulle vika tillbaka från denna tidigare intagna ståndpunkt.

Riksdagen kommer med någon vecka att handlägga ett ärende, antagligen det viktigaste, som denna riksdag har att behandla. Det gäller barnens undervisning och fostran. Då komma här att flöda många sköna och värtaliga ord angående samhällets plikt mot barnen i fråga om deras fostran. Jag undrar, hur det skulle ställa sig, om man mot behandlingen av denna fråga sätter riksdagens tillbakavisande av en lagstiftning, som på ett så eminent sätt verkligen rör uppfostran. Ty, mina herrar, det är inte bara fråga om djurens rätt, utan det är lika mycket fråga om hänsynen till människor, det är hänsynen till alla dessa unga, som tyvärr ännu i alltför stor utsträckning, åtminstone på landet, tillstädjas att närvara vid slakt och åse slakten. Det är verkligen en maktpåliggande skyldighet i fråga om inverkan på barnen och deras känsloliv att inte begå större grymhet än som erfordras. Jag vill med detta erinra om att det inte bara är djurskyddssynpunkten, utan även ett sedligt krav, som det här gäller att tillgodose.

Jag ber att få yrka bifall till den kungl. propositionen med den jämkning, som herr Bismark här ifrågasatt. Jag förbiser inte, att kamrarna, därest detta yrkande bifalles, antagligen komma att stanna vid olika beslut. I så fall blir det fråga om sammanjämkning. Jag skulle redan nu vilja ifrågasätta, om man ej kunde tänka sig att på ett ändamålsenligt sätt tillgodose det krav på en viss övergångstid, som kan erfordras, sålunda, att den befogenhet för Kungl. Maj:t, som nu insatts i 4 §, i stället flyttades ned i slutbestämmelsen, så att man under någon viss kort tid gäve möjlighet åt Kungl. Maj:t att, särskilt med hänsyn till slakterierna, efter prövning medgiva dem en frist för att ordna för sig på ett sätt, som i möjligaste mån skulle motverka de ekonomiska olägenheterna.

Jag ber emellertid, herr talman, att få förena mig med herr Bismark i hans yrkande.

I detta anförande instämde herr *Lindhagen*, fröken *Hesselgren* samt herrar *Norling*, *Strömberg*, *Gustav Hansson*, *Sandegård*, *Pauli*, *Berglund* och *Linder*.

Herr statsrådet **Thyrén**: Herr talman! Blott ett ögonblick med anledning av ett yttrande av herr Dahl. Om jag uppfattade det rätt, vilket jag inte är fullt säker på, gick det, såvitt jag förstod, ut på, att det skulle råda något motsatsförhållande mellan professor Sahlstedts yttrande och det resultat, som jag nyss kom till i mitt anförande. Jag tror icke så är fallet. Det råder en motsats mellan professor Sahlstedt och t. ex. professor Tigerstedt, därför att professor Tigerstedt påstår alldeles positivt, att det icke finnes något lidande för djuren i schäktingen, medan professor Sahlstedt drager mycket starkt på det. Vad jag säger och som icke korsar professor Sahlstedts yttrande, det är, att om man först företager snittet och omedelbart, ögonblicket därefter, bedövar djuret, blir det icke någon plats för djurplågeri. Mot detta lär väl varken professor Sahlstedt eller någon annan kunna göra en invändning, utan då återstår endast, om man kunde tänka sig, att det finnes lidande under den förbe-

redande akten, den s. k. kastningen. Men det har professor Sahlstedt icke alls sagt, utan han säger tvärtom, att förberedelserna till schäktingen, därest de utfördes på sätt, som angivits vara fallet å det offentliga slakthuset i Stockholm, icke kunde innebära någon som helst grymhet mot djuren. Enligt professor Sahlstedt inträffar det eventuella djurplågeriet helt och hållet efter verkställandet av snittet, och det kan således aldrig bli tal om något djurplågeri, därest bedövning sker omedelbart efter snittets anbringande.

Jag vet icke, om jag rätt uppfattade herr Dahls yttrande, men för undvikande av missförstånd har jag ändå velat säga detta.

Herr Holmgren: Herr greve och talman! Jag skall inte uppehålla mig vid fråga om behovet av en slaktlag och behovet av bestämmelser om bedövning i slaktlagen. Det förefaller ju, som om ingen meningsskiljaktighet skulle finnas i dessa frågor. Därför tycker jag det är mycket nedslående, att första lagutskottet kommit till ett sådant resultat, att utskottet yrkar avslag på hela propositionen om slaktlag.

En av de saker, som tyckas ha mest medverkat till detta, är stridsfrågan om den judiska schäktingen, huruvida denna skall undantagas från tvånget att bedöva eller om den skall falla under lagen, och det är nu denna speciella fråga jag skall be att få yttra mig litet om i anslutning till min motion, i vilken jag yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition med undantag av, att 4 §, som ger möjlighet till dispens för den judiska slaktmetoden, skulle strykas.

När man ser på de skäl, som anföras för, att slakt med schäkting fortfarande bör vara tillåten, så äro de av flera slag. De äro dels vetenskapliga skäl och dels religiösa skäl. De vetenskapliga skälen gå ut på att visa, att enligt vetenskapsmännens uppfattning den judiska schäktingen tillfredsställer alla anspråk på en slaktmetod ur humanitetens synpunkt, ur djurskyddssynpunkt. Jag tror inte, att man kan draga den slutsatsen av de vetenskapliga auktoriteternas yttranden. När man granskar dem litet närmare, kan jag inte finna annat, än att detta är en oberättigad slutsats. Jag har, liksom förmodligen alla riksdagens medlemmar, en av de senaste dagarna fått ett cirkulär som innehåller en hel del uttalanden i denna fråga av vetenskapliga auktoriteter, och såväl när man granskar detta cirkulär, som också när man tänker på de uttalanden, som finnas i den kungl. propositionen och som man för övrigt känner till, så måste jag komma till det resultatet, att man går för långt, när man säger, att de vetenskapliga auktoriteternas uttalanden utgöra ett tillräckligt försvar för den judiska schäktingen. Ser man på dem, så finner man, att en stor del av dem utgöras av nakna uttalanden om att vederbörande inte anse den judiska schäktingen innebära något djurplågeri, utan är en fullt human slaktmetod. Nu får jag säga, att jag vet inte, om det finnes anledning att tillerkänna dessa vetenskapsmän någon auktoritet i det avseendet, nämligen beträffande vad som är djurplågeri eller inte. Det är nog med det på samma sätt som herr statsrådet nyss sade angående okynne, att det kan uppfattas mycket olika av olika personer och under olika omständigheter, vad som är djurplågeri eller inte. Det är nog inte detta, som man har anledning att fästa sig vid i vetenskapsmännens uttalanden. De äro auktoritativa i fråga om de fysiologiska fenomen, som uppträda i anslutning till anläggningen av schäktingssnittet. Detta äro de auktoriteter på, men de äro inte auktoriteter i fråga om vad som skall kallas för djurplågeri, ty det hänger samman med ens kulturståndpunkt. Det är en känslolosak och beror på, hur mycket man ömmar för djuren.

Om man nu ser efter, vad vetenskapsmännen yttrat av faktiska, vetenskapliga upplysningar, så finnes det sådana av åtskilliga slag. Det finnes uppgifter på, hur det förhåller sig med smärtförmimelsen efter schäktingssnittet, och då finner man, att de flesta anse, att den smärta, som uppkommer till följd av

*Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

detta halssnitt, som schäktningen innebär, är ganska obetydlig. Och jag vill inte bestrida, att så är förhållandet. Jag håller för mycket troligt, att man kan ha rätt att säga, att denna smärta är ganska obetydlig. Men därav kan man ingalunda draga några slutsatser angående graden av det lidande, som man tillfogar djuren genom schäktning, ty man måste också, såsom föregående talare påpekat, framför allt tänka på den dödsångest, som djuret är utsatt för. För den frågans bedömning är det viktigast att veta, hur det förhåller sig med djurets medvetande efter det schäktningssnittet är lagt. Granskar man, vad de vetenskapliga auktoriteterna säga i den frågan, som är den allra viktigaste, så finnes det några, som uttala sig på det sättet, att medvetandet försvinner ögonblickligen efter det schäktningssnittet är lagt. Så gör professor Thunberg, som statsrådet redan nämnt, så gör engelsmannen, nobelpristagaren professor Hill, så gör även, om också kanske inte alldeles fullständigt, professor Tigerstedt, vilken säger, att medvetandet så gott som omedelbart försvinner. Ser man på vad andra ha sagt, så finner man, att andra auktoriteter uttalat sig på annat sätt i den frågan. Så t. ex. professor Sahlstedt, som säger, att man kan räkna med en tid av omkring 3 minuter, efter vilken medvetandet skulle vara försvunnet. Flera andra av de auktoriteter, som anförs i det cirkulär, vilket jag nyss talade om, uttala sig mycket försiktigt om den saken. De säga, att medvetandet hos djuret efter anläggandet av schäktningssnittet inte är oskadat, de säga, att det snart försvinner o. s. v.

Av detta framgår ju tydligt och klart, att det är omöjligt att påstå det vara vetenskapligt bevisat, att djurens medvetande försvinner omedelbart sedan schäktningssnittet är lagt. Nej, skall man komma till någon bestämd slutsats med ledning av de uttalanden, som föreligga, så skulle den snarare gå ut på att medvetandet visserligen sjunker strax efter schäktningssnittets anläggande men att det förflyter en viss tid till dess medvetandet fullständigt är borta. Och det har också framhållits, att detta förhållande — medvetandets förlust — icke är lika hos djuren som hos människorna, hos vilka senare, som bekant, medvetandet under dylika omständigheter mycket hastigt försvinner, utan man måste räkna med, att medvetandet, då det gäller nötkreatur, försvinner vida långsammare än hos människorna på grund av vissa anatomiska förhållanden beträffande ådrornas förlopp, vilket också står närmare anført i propositionen. Det är mycket viktigt detta, att man inte kan påstå, att medvetandet efter schäktningssnittet genast försvinner hos nötkreaturen, ty under den period, som förflyter mellan schäktningssnittets anläggande och till dess medvetandet fullständigt försvunnit, lider ju djuret under dödsångest. Det är detta, som är så viktigt att komma ihåg. Hur starkt detta lidande är hos djuren, det kunna vi absolut inte bedöma, och vi ha ingen rättighet att bagatellisera detta lidande.

Jag måste alltså vid granskningen av de vetenskapliga uttalandena komma till det resultatet, att av desamma ingalunda bevisas, att inte ett betydande lidande tillfogas djuren genom den judiska slaktmetoden. Man kan diskutera graden av detta lidande. Man kan ha olika meningar om det, men vi veta ingenting bestämt om dess intensitet, och jag kan heller inte finna, att det är av någon så synnerlig vikt att graden av detta lidande skall vara så stor. För mig är det tillräckligt att veta, att detta lidande är *omödigt*, när vi kunna använda en slaktmetod, som bespar djuret detsamma. Vi se också, att de svenska auktoriteterna — veterinärerna, veterinärhögskolans lärarekår och styrelse — också ha ansett, att det är nödvändigt med bedövning av djuren, om man skall få en så vitt möjligt human slaktform, och det även vid den judiska schäktningen. Veterinärhögskolans lärarekollegium vill ju inte göra något undantag för denna, och veterinärhögskolans styrelse har föreslagit, att bedöv-

ning skulle komma omedelbart efter schäktningsnittet, såsom vi nyss hörde av statsrådet och chefen för justitiedepartementet.

Utom dessa mera vetenskapliga eller fysiologiska synpunkter på saken har man ju också anlagt religiösa synpunkter. Man säger, att religionsfriheten kräver, att judarna skola få begagna den slaktmetod, som deras ritus fordrar. Religionsfrihet, det är väl friheten att få tänka och även handla efter sin religions föreskrifter, men endast för såvitt inte detta handlande angriper andras berättigade intressen. Och jag tänker, att ingen skulle väl vilja påstå, att religionsfriheten skulle kräva, att judarna finge slakta med schäktning, för såvitt man ansåg, att schäktningen var något mycket rätt och grymt sätt att avliva djur. Ingen skulle vilja säga, att religionsfriheten kräver, att de då skulle få behålla rätt därtill. Det är således inte någon principalsak det här är fråga om, utan det är graden av det lidande, som tillfogas djuren, man här fäster sig vid, och då får jag säga, att jag tycker det är alldeles tillräckligt när man nu inte kan bestämma graden av lidandet att veta, att det *är* ett lidande, som man tillfogar djuren genom denna metod och att detta lidande är *onödigt* och kan inbesparas genom en annan slaktmetod. Jag kan därför i likhet med flera av de föregående talarna inte finna, att religionsfrihetens synpunkter här ha något alls att betyda.

Nu har hela denna fråga i viss mån kommit i ett annat läge genom justitie-ministerns sympatiska och verkningsfulla anförande för en stund sedan. När jag läste propositionen och skrev min motion, så kunde ju ingen människa veta, att regeringen hade tänkt sig att gå till väga på det sättet, som statsrådet nu omnämnde, nämligen att förbjuda schäktningen, såvitt den inte sker på det viset, att bedövning utföres omedelbart efter anläggande av schäktningsnittet. Det är en ganska annorlunda och viktig sak, och jag tvekar inte alls att säga, att det blir en mycket betydande förbättring av sakläget ur djurskyddssynpunkt, ifall regeringen ställer sig på den ståndpunkten. Emellertid kan jag inte riktigt godkänna statsrådets resonemang i det sammanhanget. Statsrådet ville göra gällande, att genom ett sådant förfarande, att man omedelbart efter schäktningsnittet bedövade djuret, skulle »varje element av djurplågeri med säkerhet försvinna» ur denna slaktmetod, och herr statsrådet sade, att när så är förhållandet, så måste man beteckna det som en »antisemitisk trakasseringslust», om man efter den förklaringen vidare vill hålla på förbud mot schäktning. Jag kan, som jag nämnde, inte finna, att denna framställning är riktigt korrekt, ty det är väl omöjligt att påstå att varje element av djurplågeri är absolut borta, därför att man bedövar djuret, sedan halssnittet är gjort, ty man måste ju tänka på allt vad som föregår denna bedövning. Det är således proceduren med djurets omkullslagning, det är vidare själva läggningen av halssnittet och det är ju inte bara den, som jag för en stund sedan påpekade, jämförelsevis ringa smärtan vid schäktsnittet, som det där är fråga om, utan det är ju hela det själstillstånd, om jag så får säga, som djuret kommer i under dessa förhållanden. Jag tycker att man bäst kan klargöra, att det inte är en likgiltig sak, om bedövningen kommer före eller efter halssnittet, ifall man tänker sig själv i en sådan situation. Om man stode inför situationen att nödgas få halsen avskuren på sig, så undrar jag, ifall det finnes någon, därest man finge välja mellan att få detta gjort och så sedermera bli bedövad eller att bli bedövad först och sedan få halsen avskuren, som skulle föredraga det förra. Jag tvekar inte att påstå, att vi samliga skulle välja att bli bedövade, innan man skure halsen av oss. Och även om förhållandet med människor och djur är olika, så är det i alla fall en tillräcklig likhet mellan den döds-ångest, som djuren erfara under dessa förhållanden, och den som människan erfar, för att det skall vara fullt berättigat att peka på den jämförelsen och

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

för att man skall inse, att det dock inte, som statsrådet säger, är likgiltigt, huruvida bedövningen kommer före eller efter detta snitt.

Vad sedan angår de andra skäl, som äro anförda mot borttagandet av 4 § i den kungl. propositionens förslag, äro de så utförligt omnämnda av de föregående talarna, herrar Bismark och följande, att jag inte vill upptaga tiden med att yttra något om dem, utan jag vill i det avseendet ansluta mig till vad därvidlag anförts.

På dessa grunder, herr greve och talman, ber jag att för min del få hemställa om bifall till herr Bismarks yrkande.

Herr Lithander: Herr greve och talman! Det är mer än 30 år, såsom den näst siste ärade talaren framhöll, som förlupit, sedan denna fråga kom upp, ty redan år 1887 väcktes en motion i riksdagen med syfte att få den slaktlag, som nu är föremål för behandling här. Under 40 år, alltså under en emansålder, ha dessa förhållanden, som vi nu här göra anmärkning mot, fått försiggå, sedan frågan väckts i riksdagen och de ha även fått försiggå långt dessförinnan. Jag har ytterst svårt att förstå de skäl, som kunnat förmå regeringen, att när den ansett en sak vara straffbar enligt 1 § i den framlagda propositionen, vilja ordna det så, att regeringen skall kunna förklara, att samma sak icke är straffbar utan i stället tillåten enligt 4 §. Jag har endast en förklaring till detta förhållande, och det är den, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet icke själf har bevistat någon schächtning och att regeringens övriga ledamöter icke heller gjort det. Jag skulle vilja till herr statsrådet rikta en direkt fråga, om verkligen så är förhållandet. Jag tror icke, att de bevistat någon dylik schächtning. Jag har emellertid vid ett tillfälle gjort det. Jag gick en morgon oanmäld till ett ställe, där schächtning skulle försiggå. Herr statsrådet åberopade här ett yttrande av, jag tror, att det var professor Tigerstedt, att schächtningen icke behövde innebära något djurplågeri, något lidande för djuret, om exempelvis spänningen på halsen ordnades på lämpligt sätt, om jag rätt uppfattade statsrådet. Jag har sett, huru det går till, och jag vill göra gällande, att man helt enkelt icke kan komma ifrån, att denna sak innebär ett lidande för djuret. Det gick till på det viset, att, sedan djuret var kullslaget, snördes djurets mule fast med remmar vid en hävstång av järn med två krokar, som grepo om hornen och sedan tog en kraftig man och vred djurets nacke så, att djurets huvud fördes åt motsatt håll. Vill någon påstå, att ett sådant förfaringssätt kan försiggå utan lidande för djuret? Det var förberedelsen till snittet, och när man hade fått djuret i det läge, att dess ångest och smärta var stor, skulle blodavtappingen ske på ritualmässigt sätt. Vi räkna oss med rätta och med stolthet att vara ett kulturfolk, men är det värdigt ett kulturfolk att låta sådana saker äga rum, och är det rätt att i en lagparagraf lämna tillfälle och rätt för Kungl. Maj:t att giva dispens till något liknande? Även om man är besjälad av den önskan, som regeringen hyser, att göra denna procedur smärtlös och absolut fri från lidande för djuret, så vågar jag påstå, att det icke finnes någon möjlighet, för så vitt ritualen skall bibehållas, att göra detta. Det enklaste och riktigaste synes mig vara, att vi bifalla den kungl. propositionen med undantag av 4 §, som vi böra avslå. De massinstämmanden, som från medlemmar av olika partier här i kammaren gjorts i detta yrkande, giva också en förhoppning om, att detta skall bliva kammarens beslut.

Här ha även de andra delarna av denna fråga, nämligen svinslakten och renslakten, berörts. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att det även på detta område skall gå att kunna uppehålla exporten, och jag vill göra gällande, att det för ett kulturfolk värdiga för att hålla sin kultur uppe och för att få medel till både kulturella ändamål och annat är, att man bedriver all verksamhet under sådana former, att ingen berättigad anmärkning mot densamma kan göras.

Jag vill uttrycka den förhoppningen, att det skall bliva möjligt att råda bot på de inhumanitära förhållanden, som råda uppe i Lappland, och den fråga, som här närmast är berörd, regleras genom att vi stryka 4 § i det framlagda förslaget till slaktlag.

Jag skall icke, då tiden är så långt framskriden och då denna fråga redan så ingående blivit berörd från olika håll, upptaga kammarens tid längre. Jag ber, herr greve och talman, att få förena mig i det yrkande, som i början av debatten gjorts av herr Bismark, nämligen om avslag å 4 § i den kungl. propositionen och bifall till den kungl. propositionen i övrigt.

Herr Hederstierna: Ja, jag har alltid ansett, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet är en modig man, men jag undrar, om han har klart för sig, vad han här företager sig och hur det skulle bli för den händelse att han skulle få sin vilja igenom. Har han tänkt på allt detta spring i trapporna av djurskyddsvänner, som skaller säga: här kommer statsrådet och medgeriver skäkningsmetoden, som innebär en fullständig grymhet mot djuren. Skulle herr statsrådet då vika för de rösterna, något som jag är övertygad om, att han icke komme att göra, så finge naturligtvis herr statsrådet strax på sig dessa ritualintresserade judar, som skulle säga: det här är alldeles ofarliga saker, det känner djuret ingenting av o. s. v. Och så skulle herr statsrådet välja mellan dessa båda olika riktningar. Jag har också den åsikten, att herr statsrådet har förfärligt mycket annat att göra än att skilja mellan dessa olika parter, som herr statsrådet säkerligen aldrig kan förlika.

Därjämte vill jag säga, att herr statsrådet visat sig modig även på ett annat sätt. Herr statsrådet är så säker på, huru högsta domstolen i ett visst fall skulle komma att döma. Mycket har jag lärt mig i livet, och jag kan möjligen säga min egen åsikt i en fråga, men att påstå, att jag vet, huru högsta domstolen i ett visst fall skulle komma att döma, det har jag aldrig vågat.

Det som herr Bismark här yttrade om vad en auktoritet på området i England skulle ha sagt rörande den dansk-amerikanska slaktmetoden är naturligtvis riktigt, men om man går omkring och frågar engelsmännen själva, de som äta köttet, så skall man finna, att de ha eller åtminstone kunna ha en alldeles motsatt åsikt. Och därtill kommer, att en oss mycket närstående konkurrerande nation alldeles givet komme att säga: inte kan ni äta kött från Sverige, det är icke alls sådant, som ni vill ha det. Den nationens affärsmän komme säkerligen att begagna varje tillfälle att söka döda konkurrensen, så att om herr Bismark tror på auktoriteten i detta speciella fall, så tror jag säkert, att han kommer att bli lurad.

Herr Dahl upprepade ungefär detsamma, som herr Bismark sagt förut, och han gjorde oss i lagutskottet en väntjänst, därigenom att han, om det i ett visst fall skulle gå så, som han förutsåg, även talade om, huru vi skulle lägga vårt kompromissförslag. Det är väl ändå att gå händelserna något i förväg.

Såvitt jag förstår, så är grunden till hela denna lagstiftning denna: är djurplågeri begånget eller icke? Åtskilliga av kammarens ledamöter ha uttalat sig härom, och nästan var och en har haft sin egen lilla mening om, vad som är djurplågeri. Det kommer väl att visa sig i fortsättningen också, att uppenbart djurplågeri är olika i olika fall. Vi riksdagsmän kunna vara av olika åsikter om, vad som är att hänföra till uppenbart djurplågeri, men vi äro Gudi så visst ingen auktoritet, som den allmänna meningen i landet böjer sig för eller är skyldig att böja sig för. Den enda verkliga auktoritet, som vi ha, det är våra domstolar, och i lagen står det, att om det är uppenbart djurplågeri, så skall det straffas. Våra domstolar äro den auktoritet, för vilken vi här i varje

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

särskilt fall måste böja oss, och det är nog den enda väg, på vilken man kan gå fram i denna fråga liksom i så många andra.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Den siste ärade talaren beklagade en justitieminister på grund av att han i så hög grad skulle bli upptagen av sådana frågor som dessa, därest den kungl. propositionen skulle bifallas, och även första lagutskottets ordförande uttalade för denna händelse sitt medlidande med samma minister.

Vidare uttalade den siste talaren en beundran, tror jag det var, över justitieministerns mod att framlägga denna proposition. Jag är övertygad om, att justitieministern svarar för vad han gör; och vad mig själv beträffar antager jag, att det kommer att anses såsom ganska modigt, då jag nu går att yrka bifall till Kungl. Maj:t proposition oförändrad. Så vitt jag vet, har ingen talare i denna kammare förut gjort ett dylikt yrkande.

Det var med ganska stor tillfredsställelse jag, rent principiellt, hörde första lagutskottets ärade ordförande — han är en gammal erfaren och intresserad lagfabrikant — uttala sig mot en lagstiftning i förevarande fråga och i stället hänvisade till att låta gängse tänkesätt och praxis göra sig gällande. Jag hoppas, att han i framtiden kommer att tillämpa detta på andra områden, men i denna fråga anser jag något dylikt icke vara lämpligt.

Herr Dahl har redan erinrat om, att icke mindre än tre riksdagsskrivelser förelegat med begäran om lagstiftning i detta ämne. Jag vill komplettera herr Dahls erinran med, att justitieombudsmannen redan år 1922 gjorde framställning hos Kungl. Maj:t om utarbetande av förslag till en slaktlag; och vid den utredning, som nu verkställts av Kungl. Maj:t i denna fråga, ha sådana myndigheter som medicinalstyrelsen, lantbruksstyrelsen, styrelsen för veterinärhögskolan och denna högskolas lärarekollegium och vidare de flesta av de andra i frågan hörda myndigheterna utan vidare förordat en lagstiftning på området. Av vad som förekommit i detta fall synes det mig, att mycket starka skäl tala för att riksdagen nu bör taga steget fullt ut och lagstifta i ämnet.

Bland de två andra vägar, som anvisats, är den första den, att man skulle bifalla utskottets hemställan och nöja sig med en ändring av paragrafen om djurplågeri. Jag måste härtill säga, att man i sådana fall skulle giva sig in på en synnerligen oviss väg. Det är givet, att, om riksdagen skulle besluta en ändring av paragrafen om djurplågeri, vederbörande domare skulle vid lagrummets tillämpning i första hand taga del av utskottets utlåtande. Går jag så till vad utskottet säger i de två frågor, som utgöra kärnpunkten, nämligen frågan om schäktingen och den dansk-amerikanska svinslaktningemetoden, så säger utskottet beträffande schäktingen: »Men på den utredning, som hittills i detta ärende förebragts, är utskottet icke berett att föreslå ovillkorligt förbud mot den judiska slaktmetoden.» Och så säger utskottet vidare: »Ej heller finner sig utskottet kunna förorda det motionsvis framförda förslaget att i lagen under visst villkor tillstämja schäktingen.» Det ena tager fullständigt ut det andra.

Beträffande frågan om den dansk-amerikanska slaktmetoden yttrar sig utskottet även i ganska svävande ordalag. Det slutar med att säga: »Vid nu angivna förhållande kan utskottet icke ansluta sig till införande av förbud mot denna slaktmetod.»

Jag vågar bestämt påstå, att den dömande myndighet, som läser detta, icke får någon ledning, när den skall avgöra, huruvida den nya paragrafen om djurplågeri skall tillämpas eller icke beträffande de av mig omnämnda två frågorna, om icke möjligen, att den dansk-amerikanska svinslaktmetoden är tillåten. Jag vill bestämt påstå, att det ur ren djurskyddssynpunkt är vida bättre

att taga Kungl. Maj:ts förslag, som lägger i Kungl. Maj:ts hand att träffa avgörande i dessa frågor.

Beträffande denna sak har nu min ärade frände på Göteborgsbanken ingående och på ett för alla synnerligen intressant sätt uttalat sig angående djurens sjäsliv och om vad man kan förutsätta angående deras förmimmelser och lidande. Han själv nödgades emellertid erkänna, att det är synnerligen svårt att bilda sig en uppfattning i detta hänseende, och för mig är medicinalstyrelsens uttalande i fråga om schäktingen avgörande. Medicinalstyrelsen säger på anförda skäl följande: »Det synes styrelsen därför skäligt, att undantag från den föreslagna lagens allmänna bestämmelser meddelas beträffande schäktingen.»

Samme talare ingick även, liksom andra talare gjort, på den religiösa sidan av saken. Det är ju så, att vid bedömande av frågor ur religiös synpunkt känslan är mera avgörande än förståndet. Och nu är det dock så, att frågan om schäkting ingår i den judiska religionen. Kan man därför medgiva schäkting utan att djuret tillfogas onödigt lidande, så synes det mig, att man har anledning till att icke i förevarande avseende göra intrång på den religiösa åskådningen. Vi ha nyss hört av departementschefen, liksom det även framgår av den kungl. propositionens motivering, att Kungl. Maj:t kommer att, därest Kungl. Maj:t får dispensrätt, med synnerlig noggrannhet pröva frågan. Departementschefen säger i motiveringen: »På särskild prövning bör ankomma, huruvida genom betryggande kontrollföreskrifter kan förebyggas, att detta schäktsätt utövas under former, som måste antagas för djuren medföra onödigt lidande.» Och talaren på Göteborgsbanken medgav även han, att denna fråga kommit i ett helt olika läge i dag genom departementschefens uttalande i hans inledningsanförande, att schäkting icke skulle tillåtas med mindre bedövning verkställas omedelbart efter sticket.

Jag skulle även kunna anföra en del yttranden angående de skäl, som tala för att även anförtro åt Kungl. Maj:t frågan om dispens ifråga om svinslaktmetoden, men jag skall icke göra det. Jag vill inskränka mig till att framhålla, att det dock är ett stort ekonomiskt intresse för landet, att vi icke äventyra vår fläskexport. Vi veta alla, i vilket svårt läge jordbruket för närvarande befinner sig, och icke minst är detta fallet med de jordbrukare, som även idka svinavel. Prisen ha fallit katastrofalt; det är en oerhörd konkurrens på den engelska marknaden. Såsom redan anmärkts beror det icke alltid på frågan, vad som i och för sig kan vara sakligt riktigt, utan det beror på, vad människor tänka och vilken uppfattning de ha. Om i detta fall förbud särskilt utfärdades mot användande av den dansk-amerikanska metoden, skulle detta utan tvivel av våra konkurrenser i England åberopas mot konsumtion av svenskt fläsk. Konkurrensen är oerhörd, och det svenska fläsket står i ett betydligt sämre prisläge än vad fläsket från åtskilliga andra länder gör. Det gäller här ett nationalekonomiskt intresse, som man icke får förbise, och även här är det självfallet, att Kungl. Maj:t icke kommer att meddela någon dispens utan betryggande utredning.

På grund av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition oförändrad.

Herr **Nothin**: Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet gjorde, därest jag fattat honom rätt, gällande, att, ifall någon med insikt i dessa frågor avgåve sin röst för förbud mot den judiska slaktmetoden, detta närmast vore att anse såsom ett utslag av antisemitisk rörelse. Om yttrandet var detta, så måste jag däremot inlägga en bestämd gensaga. Jag kommer att avgiva min röst för förbud mot den nämnda slaktmetoden, men jag tror mig kunna påstå, att någon sådan bevekelsegrund icke ligger under mitt handlings-sätt. Jag har tidigare haft anledning att ganska ingående syssla med denna

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

fråga, och jag har därvid kommit till ett resultat, som är motsatt mot det, till vilket herr statsrådet kommit.

Det är i denna fråga två slag av slakt, som man vill bekämpa. Det ena är den slakt utan föregående bedövning, som förekommer på landsbygden; man torde beträffande denna kunna säga, att den väsentligen har sin grund i bristande kunskap och bristande kultur.

Det andra är det förfarande, som användes i exportslakterierna och vid den judiska slaktmetoden. I fråga om båda dessa metoder tror jag icke, att man kommer någon vart med en upplysningsverksamhet, utan vill man bekämpa dessa slaktmetoder, så måste det ske på lagstiftningens väg.

Jag kan därför icke i någon mån vara med om Kungl. Maj:ts förslag, enligt vilket man skulle straffbelägga den slaktmetod, som användes på landsbygden, under det att den slaktmetod, som användes i exportslakterierna, samt den judiska slaktmetoden fritt skulle få tillämpas.

Jag ber att få instämma i de anföranden, som hållits av herrar Bissmark och Adolf Dahl. för vilkas förslag jag kommer att avgiva min röst. Skulle deras förslag bli utslaget, så kommer jag att avgiva min röst för utskottets förslag, enär jag anser, att de linjer, som utskottet följer, äro riktigare än att straffbelägga det mera på okunnighet beroende förfarande, som tillämpas på landsbygden, men tillåta, att den slaktmetod, som användes i exportslakterierna och den judiska slaktmetoden fritt skulle få tillämpas. Då herr statsrådet åberopade, att den norska regeringen hade följt den svenska regeringens ståndpunkt och ändrat sitt förslag, vill jag uttala den förhoppningen, att den svenska riksdagen kommer att antaga herr Bissmarks förslag och att det norska stortinget sedan följer den svenska riksdagen.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag skall be att få yttra ett par ord till förmån för utskottets förslag. Vi ha hört så många röster mot detsamma, så herrarna få vara snälla och höra på det här också.

Det är ett gammalt ordspråk, som säger, att språket, ordet, har en förunderlig makt över tanken. Och sanningen av detta påstående har jag på ett alldeles särskilt sätt blivit övertygad om, när jag åhört debatten här i dag. Ty alla tyckas mena, att skydd för djur mot onödigt lidande skulle bli tillgodosett redan därigenom, att en proposition om en slaktlag blivit framlagd. Jag vill då säga, att sanningen av den sats, som jag nyss antyde, framträtt på två sätt. Dels så, att blotta ordet om en lag om slakt av husdjur skulle ingiva dem, som se densamma, en förhandskänsla av, att här verkligen gjorts något väsentligt för att bereda djur skydd mot onödigt lidande, och för det andra så, att man får den uppfattningen, att detta är det enda, som kan bereda ett sådant skydd.

Jag behöver väl icke säga, att jag själv sedan många år tillbaka livligt deltagit i arbetet för ökat djurskydd och att alla övriga ledamöter av utskottet varit besjälade av ett mycket varmt intresse för, att djuren icke skola behöva tillfogas onödigt lidande. När vi nu hade propositionen, till vilken jag från början gick med mycket stora förväntningar, uppe till behandling, så måste vi först stanna inför det faktum, att denna proposition egentligen endast angrep förhållandena ute på landsbygden, men icke de två större fallen, schäktingen och den dansk-amerikanska svinslaktmetoden. Redan detta stötte oss mycket, även om vi väl förstodo, huru pressad departementschefen varit från olika håll, och förstodo, huru han kunnat komma till den ståndpunkt, som han gjort.

Men utom detta, som jag nämnt, att lagen drabbar blott de enskilda på landet och icke de stora företagen, så vitsordades det inom utskottet från sakkunnigt håll, från hela landet runt omkring, att upplysningsverksamheten på

landet nu nått den utveckling, att det ytterst sällan förekommer, att några djur slaktas utan att de förut blivit bedövade. Då framstod saken för oss på det sättet, att propositionen i det stora hela ju var tämligen värdelös. Vi, som ville göra någonting för djurskyddet, kunde icke gå på denna linje.

Då erbjöd sig den andra linjen, den s. k. strängare linjen, enligt vilken propositionen skulle antagas med undantag av 4 § — jag behöver ju icke redogöra för vad den innehåller — men då stötte detta å andra sidan på rätt stora svårigheter. Jag får säga, att hela min läggning är sådan, att jag har mycket stor respekt för människors samvetsbetänkligheter. Dessa äro en realitet, för vilken jag måste böja mig. Jag kan beklaga, att den kan taga sig mycket bisarra och besynnerliga uttryck, men jag anser, att om man själv kommit till en litet högre utvecklingsgrad, får man icke stämpla varje annan uppfattning såsom alldeles oberättigad. Jag tror, att historien visat, att man icke kan övervinna religiösa eller andra ideella meningar genom några slags maktbud, genom vilka man vill taga död på dem. Därigenom få de ofta en mycket större och starkare förmåga att leva och utbreda sig. Jag tror sålunda, att det enda sättet att komma till rätta med sådana ting är att sprida en verklig upplysning.

Från denna utgångspunkt kunde jag alltså icke vara med om att *fullständigt* förbjuda den judiska schäktingen. Det gällde då att göra klart för mig detta spörsmål: kan detta slaktsätt äga rum, utan att det behöver medföra ett sådant undantagsförhållande, som lagen antyder, nämligen att det väcker förargelse eller — och det kan jag ju i detta sammanhang tillägga — att det vållar ett djur ett alldeles onödigt lidande. Hade denna fråga måst besvaras med nej, hade jag i den konflikt, i vilken jag då kommit, måst gå på förslaget att utesluta den fjärde paragrafen. Men av de upplysningar, som vi inom utskottet fingo, framgick, att det var möjlig att anordna schäktingen på ett sådant sätt, att djuren icke tillfogades några onödiga lidanden. Man sade t. ex. — och det var fackmän, som gävo oss dessa upplysningar — att schäktingssnittet verkställdes på djuret med en mycket skarp kniv. Det sker på bråkdelen av en sekund. Och jag vådjar till var och en, som råkat skära sig med en mycket skarp kniv, t. ex. en rakkniv, om han verkligen i ögonblicket för själva snittet haft den allra minsta smärtförmimelse. Den inträder senare och kan då vara rätt så plågsam. Då frågades det: hur skall detta senare inträdande lidande undvikas? Jo, då svarades från fackmässigt håll, att man kunde åstadkomma bedövningen omedelbart efter det själva schäktingssnittet utförts. Jag har hört en och annan säga, att det ju är barnsligt att komma med bedövning efteråt. Ja, de beror på det. Kommer bedövningen så långt efteråt att djuret hunnit pinas från själva schäktingssnittet till bedövningen, är det ju alldeles uppenbart, att den kommer som jästen efter brödet i bakugnen. Men om bedövningen kommer så omedelbart efteråt, att smärtan i såret icke hunnit inställa sig och sålunda tiden från bedövningen till dess medvetandet genom själva förblödningen upphör kan avslöpa utan smärtförmimmelser, har ju ett sådant dödande av djuret ägt rum utan att, såvitt vi i utskottet kunnat förstå, djuret därav erfarit något onödigt lidande.

Nu återstår det endast en enda punkt, och den var också före inom utskottet och har här i kammaren berörts av herr Holmgren. Han sade, att det ej endast är fråga om själva snittet utan även vad som äger rum före snittet. Då hava vi fått den upplysningen, att de förberedande åtgärderna kunna göras, utan att djuret erfar något onödigt lidande. Då herr Holmgren vidare nämnde något om den dödsångest och den ångslan, som uppfyller det stackars djuret före denna procedur, har han pekat på en realitet, som vi måste taga en bestämd hänsyn till. Ty vi hava hört, hurusom särskilt bland nötkreatur och hästar en mycket stark ångest framträder, när de förstå, att det gäller att

*Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

närma sig döden. Men då vill jag fråga, om denna invändning egentligen bevisar någonting emot ifrågavarande dödssätt allena och om densamma icke kan göras gällande gentemot varje dödssätt för djuren. Ty det har för utskottets ledamöter upplysts, att även med den slaktmetod, som anses vara mest human, nämligen med bedövningsmask, de stackars djuren fyllas av stark ångest, när man skall kränga dödsmasken över huvudet på dem. Alla övriga förberedelser föranleda även hos djuren precis samma ångslan som vid här ifrågavarande dödssätt. Vill man gå så långt, att man vill bespara djuren detta lidande, finns det, såvitt jag förstår, ingen annan råd än att vi alla bliva vegetarianer, och det dröjer väl kanske innan man kan få mänskligheten med på detta.

Jag skall icke stanna inför det andra sättet, den dansk-amerikanska metoden, ty jag har kanske hållit på alltför länge ändå.

Vi ansågo oss emellertid icke kunna stå till svars med att endast svara nej på alltsammans, utan något måste göras. Då uppkom tanken, att vi skulle ansluta oss till det yttrande, som avgivits av landshövdingen i Uppsala, nämligen att vi skulle bygga ut den s. k. djurplågeriparagrafen. När nu från många håll, från herr Lithander m. fl., klander framförts mot att riksdagen efter 30 år ingenting gjort, må jag säga, att detta klander väl är litet överdrivet. Det hade ju varit något så när befogat, om utskottet endast yrkat avslag. Men såvitt jag förstår, komma vi nu med ett rent positivt förslag. Då blir ju frågan, om detta positiva förslag hjälper eller icke. Att vi tycka att det hjälper är ju klart, ty vi anse verkligen, att när vi i denna paragraf bestämt peka på, att djurplågeri särskilt vid slakt skall observeras och bestraffas, är det ju meningen, att domaren vid sakens förekomst verkligen skall iakttaga detta. Det avgörande blir då naturligtvis icke, om det är schäktning eller icke schäktning, det ena eller det andra dödssättet, utan om vid dödssättet djurplågeri förekommit eller icke. Då säger man, att detta kan en domare icke avgöra och yttra sig om. Men det är väl ganska underligt, att samma människor som säga detta samtidigt anse, att detta kan Kungl. Maj:t mycket väl avgöra. Jag är visserligen en utomordentligt stor beundrare av den nuvarande justitieministern, men det får jag säga, att huru högt jag än sätter honom, måste jag väl erkänna, att det även bland våra domare finnes rätt så gott omdöme. De ha visat sig kunna döma i mål på ett sätt, som tillförsäkrat dem erkännande ganska vida omkring. Men då blir frågan den: vad skola de döma efter, om djurplågeri föreligger eller icke? Ja, den frågan är precis densamma för Kungl. Maj:t. Av båda myndigheterna måste de yttre omständigheterna undersökas. Djurplågeri har ju av riksdagen för lång tid tillbaka definierats på det sättet, att det inträder när ett djur tillfogas onödigt lidande. Och vid ett vanligt slaktsätt eller vid schäktning eller vid slakt efter den dansk-amerikanska metoden eller vilket dödssätt som helst lär man väl kunna av de yttre omständigheterna bedöma och av vittnen få fram, om förhållandena varit sådana, att djurplågeri förelegat eller ej. Har det förelegat, skall utövaren straffas, har det icke förelegat, bör han gå fri.

Det är dessa möjligheter till ett verkligt djurskydd, som utskottet öppnar utan att gå några andra intressen för nära, och då vi sålunda mena, att genom vårt förslag det av oss alla behjärtade syftet vinnes och ett verkligt gott steg framåt tages, skall jag, herr talman be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Jönsson**: Herr talman! Utan tvivel äro vi alla givetvis besjälade av att försöka ordna det så, att våra husdjur i detta avseende tillfogas minsta möjliga lidande. Man har sagt, att det i decennier arbetats på ett mildrande av förhållandena vid slakt, och det är riktigt. Det har våra djurskyddsför-

eningar gjort på ett aldeles utomordentligt sätt genom sina skrivelser och deras uppmärksammande av förhållandena hava naturligtvis tagits i beaktande. Den, som känner förhållandena huru vid slakt ute på landsbygden tillgår för närvarande mot för 30—40 år sedan, är ju i tillfälle att med nöje kunna konstatera, att slakten numera sker på ett mycket humant sätt. Så torde också förhållandet vara vid slakterierna. Jag tänker då närmast på export-slakterierna, där det slaktas hundra- eller kanske tusentals svin i veckan. Det är icke utan att det för några år sedan såg ganska besvärligt och ledsamt ut vid slakten därstädes, men det har numera vidtagits anordningar, som i högsta grad borttaga de olägenheter, som förr voro tillfinnandes. Förr i tiden stuvades sålunda svinen in i några små bås, och en järnsnara fastgjordes kring bakbenen, varefter de hissades upp och fördes fram till stickmästaren, för att få det dödande snittet. I stället placeras de nu på en elevator och i sista hand släppas de ned och slaktmästaren gör sitt stick, då blodet ögonblickligen går utav dem.

Jag har den uppfattningen, att, för den händelse schäktingen icke varit så på dagordningen som den är, lagen icke skulle hava haft den betydelse, som den därigenom synes få, åtminstone om man skall taga hänsyn till debatten här i dag. Det är möjligt, att denna schäkting är någonting vidrigt, det vet jag icke, ty jag har aldrig sett den. Men en sak ber jag att få bestämt tillråda herrarna, och det är att man bör se till, att icke verkningarna av det nu föreliggande lagförslaget komma att ställa en ekonomisk hämsko på vår export av fläsk till England. Som herrarna nog torde veta, är det icke så lätt att tillfredsställa engelsmännens smak. Jag tänker då närmast på bacon. Där föreligger ett fall, då vi måste iakttaga den allra största försiktighet.

Det har i dag sagts, att det icke har någon betydelse, om djuren äro bedövade före slakten eller ej, men, mina herrar, det är icke konstaterat utan ligger fortfarande under utredning. I Danmark, där exporten av fläsk till England omfattar 80,000—90,000 svin i veckan, är man icke på det klara med detta och har icke vågat övergå till bedövning. För min personliga del har jag icke det minsta emot en lagbestämmelse, som skulle ålägga bedövning av djuren, såvida det icke inverkar på fläskets kvalitet. Gör det detta, kan det icke ske, ty därigenom kommer vår export att hämmas.

Med detta har jag endast velat giva en påminnelse om de följder, som en alltför långt gående bestämmelse om tvång att vid slakt verkställa bedövning kan komma att föra med sig för vår export. Jag skulle nog icke haft så mycket emot att gå med på Kungl. Maj:ts förslag om slaktlag, ty det skulle ju kunna hända, att om vi antaga denna lag, som jag i och för sig anser vara ganska tilltalande, skulle vi möjligen vara fria från denna fråga för en tid framåt. Men som förhållandena nu gestalta sig samt med hänsyn till vad jag nu anför tror jag, att jag för närvarande vill stanna vid att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Winberg: Herr talman! Det är ofantligt glädjande att konstatera den djurskyddsvänlighet, som här kommit till uttryck från alla håll. Det är ju klart, att det gläder en gammal praktisk djurskyddsvän som undertecknad. Men herrarna få väl i alla fall ursäktas, om jag icke så där utan vidare kan utgå ifrån, att det enbart är djurskyddssynpunkter, som här hava kommit till uttryck, utan att det också ligger någonting annat bakom.

När jag hade att taga ställning till den föreliggande frågan, sade jag mig, att jag visserligen skulle kunna biträda utskottets förslag, men att jag likväl fann, att det icke i någon mån löste frågan. Det kompletterar visserligen den nuvarande paragrafen om djurplågeri genom att där införa bestämmelser även angående slakt. Men jag tror, att vi genom utskottets förslag skulle komma

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

till ofantligt divergerande uppfattningar om vad som är tillåtet eller förbjudet, särskilt i fråga om de slaktmetoder, som man i dag debatterat. Därigenom skulle saken sålunda icke bliva bättre än för närvarande är fallet utan snarare sämre.

Jag skulle möjligen också kunnat vara med på Kungl. Maj:ts förslag, ty jag tror, att med ett klokt handhavande av den rätt, detta förslag lägger i Kungl. Maj:ts händer, skulle några synnerligen stora vådor därav icke uppstå. Men inför den mycket starkt markerade djurskyddsvänlighet som nu kommit till uttryck, har jag undrat, om man icke skulle i någon mån kunna tillmötesgå denna. Huvudsaken är väl, att man får fastställt, att vi, om också icke ögonblickligen likväl efter en viss tid, komma fram till att även vid slakt skola gälla de och de bestämmelserna. Jag kommer därför att framställa ett yrkande om att 4 § i Kungl. Maj:ts förslag nedflyttas och ges nr 7 med följande innehåll: »Från och med denna lags ikraftträdande till och med utgången av år 1933 må med Konungens tillstånd och enligt de föreskrifter Konungen meddelar vid viss slakteriinrättning slakt verkställas utan iakttagande av vad i 1 § är stadgat.»

Nu kan man ju fråga, varför jag gör ett dylikt medgivande åt en uppfattning, som kanske de flesta av oss vilja göra gällande, att den endast är religiös vidskepelse. Jo, det gör jag därför, att jag har klart för mig, att den religiösa vidskepelsen icke blott finnes bland de mosaiska trosbekännarna utan överallt annorstädes och även här i denna församling i en mycket stor utsträckning. Då anser jag, att det är litet fariseiskt, att innan vi uppfostrat oss själva dithän, att vi icke göra anspråk på att hava dylika friheter, i ett enda slag kräva det av andra. Dessutom vill jag erinra om, att när vi nu skola lagstifta och när man gör gällande en sådan överväldigande djurskyddsvänlighet och talar om oss själva såsom en kulturnation, måste vi komma ihåg, att ända till denna dag har det utövats ofantligt mycket djurplågeri i vårt land. Jag är visst icke övertygad om, att, vare sig om utskottets förslag eller Kungl. Maj:ts förslag antages, djurplågeriet kommer att upphöra, ej ens då det står i samband med slakt, och dessutom gives det en massa andra former av djurplågeri än i samband med slakt. Jag skulle såsom exempel kunna nämna en hel del fall, men behöver endast nämna kastrering. Hur förhåller det sig härmed? Herrarna ha väl sett, att det utövas djurplågeri i mycket stor utsträckning just vid kastrering, och innan vi tala om, att vi tillhåra en kulturnation utan att hava ordnat dessa förhållanden, synes det mig icke vara nödvändigt att ögonblickligen föreskriva, att lagen skall tillämpas vid slakt, därför att vi anse det svåra mot vår höga kulturuppfattning vis-à-vis människor, som ha en annan religiös uppfattning. Det förefaller mig sålunda, som om vi icke borde förhäva oss i detta avseende, vare sig då vi tala såsom djurskyddsvänner eller såsom representanter för en kulturnation. Det har ju också här framkommit, att vid den judiska slakten är det onödigt, men beträffande de skånska slakterierna, som leverera fläsk till England, så är det ett farligt moment. Ja, mina herrar, där sticker det fram. Vi kunna nog vara kulturvänner så länge kulturvänligheten ej i någon mån inverkar på det ekonomiska resultatet. Om så ej sker, kunna vi kanske ge uttryck åt vår kulturvänlighet, men eljest kanske kulturvänligheten icke sitter så djupt. Jag beklagar, att man måste taga sådana hänsyn, ty om alla människor vore av min uppfattning, försäkrar jag, att sådana undantagsbestämmelser icke skulle behöva göras. Men jag anser mig icke böra upphäva mig till domare över andra människors uppfattning i detta avseende.

Jag tror sålunda, att den praktiska åtgärden är att gå denna väg, ty därigenom blir det fastställt, att vi skola komma fram dit. Under övergångstiden kan man pröva, huruvida det är möjligt att verkställa slakten enligt judiskt ritus

på ett sådant sätt, att den icke kan anses vara förenad med ett moment av djurplågeri och således kan få bibehållas, när övergångstiden gått till ända. Jag anser skälet mindre talande beträffande exportslakterierna, ty jag tror icke, att några så tvingande omständigheter föreligga i det fallet. Men även i detta avseende kunde man få pröva under övergångstiden.

Med anledning av vad jag sålunda uttalat ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, att 4 § av Kungl. Maj:ts förslag erhåller nr 7 och får följande innehåll: »Från och med denna lags ikraftträdande till och med utgången av år 1933 må med Konungens tillstånd och enligt de föreskrifter Konungen meddelar vid viss slakteriinnrättning slakt verkställas utan iakttagande av vad i 1 § är stadgat.

Herr Jonsson: Herr greve och talman! Sedan jag begärde ordet, har greve Lagerbjelke sagt det huvudsakliga av vad jag tänkte yttra. På grund härav och även med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag in-skränka mig till att i korthet yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Jansson i Edsbäcken i andra kammaren och vari jag instämt. Denna reservation innebär även antagande i oförändrat skick av Kungl. Maj:ts proposition.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Jag uppkallades av ett yttrande av herr Nothin. Han förklarade i anslutning till vad utskottets ordförande redan förut anfört, att det måste för honom vara motbjudande att beträffande slakt i allmänhet införa vissa föreskrifter, i detta fall om bedövning, från vilka allmänt gällande föreskrift Kungl. Maj:t skulle kunna ge dispens, i detta fall vid exportslakterierna. Jag måste dela hans uppfattning om det riktiga i principen om likheten inför lagen, och denna princip har i vårt land gällt under alla tider, kanske mera än i de flesta andra länder. Men man skall icke tillämpa detta in absurdum och låta teorierna taga överhand över praktiken. Ty i detta fall förhåller det sig dock så, att på landet finnas i vanliga fall vid nedslaktning icke några särskilda maskinella anordningar eller mera fullkomnade apparater, utan grisen stickes utan vidare. I sådant fall tar slakten en tid av cirka 7 minuter per djur. Vid exportslakterierna däremot, där fulländade maskinella och tekniska anordningar finnas samt kontroll utövas, tager det en halv minut att slakta en gris. Det är väl dock en avsevärd skillnad.

För övrigt anser jag, att i Kungl. Maj:ts dispensrätt skall ligga icke blott möjlighet att lämna undantag för exportslakterier och städernas slakthus utan för hela områden, inom vilka tillämpas mera humana slaktmetoder. Jag vill uttryckligen uttala, att med den stigande upplysning, som ägt rum under de senare åren, är det ingalunda överallt på landet nedslaktningen sker på ett djurskyddsvidrigt sätt, utan även där äro nog förhållandena stadda i förbättring.

Jag får till sist, herr talman, göra ett uttalande, som jag tidigare många gånger gjort i sådana fall som detta, nämligen, att det är betänkligt, att ett utskott ger sig till att skriva lagtext, utan att denna text fått genomgå den bearbetning, som föregått vid framläggandet av lagtext i en kungl. proposition.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr greve och talman, mina herrar! Justitieministern yttrade för en stund sedan, att han icke kunde vara med om att det, som var okynne i Skåne, icke skulle betraktas som okynne i Hälsingland, men han tycks därvid icke hava beaktat, att efter den kungl. propositionen kan det inträffa, att det, som är straffbart i Ystad, är straffritt i Trälleborg, om nämligen Kungl. Maj:t givit sådan här dispens på ansökan för Ystad men

*Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

icke för Trälleborg. Om man opererar med djurskyddssynpunkter och djurplågeribegreppet, är det, efter mitt sätt att se saken, överhuvud taget synnerligen betänkligt att överlämna åt en administrativ myndighet, vore det också själva Kungl. Maj:t, att bestämma vad som är djurplågeri eller icke. Kan detta icke bestämmas i lagen, får det prövas av domstol i varje särskilt fall.

Nu sades det här, att Kungl. Maj:ts dispens endast rör ansvaret enligt lagen om slakt och icke befriar från ansvar enligt strafflagens djurplågeriparagraf. Nåja, det må vara, men därmed berör man en ytterligare svårighet, nämligen att man kan komma i den situationen, att en domstol, t. o. m. den högsta, bestraffar såsom djurplågeri efter strafflagen ett förfarande som Kungl. Maj:t har givit lov till på grund av sin dispensrätt.

För min del tror jag, att det är två synpunkter som man härvidlag får hålla skarpt framför sig. Den ena synpunkten är den, att i dylika frågor om sedlighet går det icke an att gå den allmänna rättsuppfattningen i förväg, utan man får hoppas på dess utveckling. Den allmänna rättsuppfattningen har ju på detta område redan utvecklats i så ofantligt hög grad, att det finns åtskilliga sätt att förfara med djur, som för 50—60 år sedan skulle ansetts helt legitima, men som nu varken domstol eller någon annan tvekar att beteckna såsom uppenbart djurplågeri.

Den andra synpunkten är den, att man icke utan högsta nödtvång skall inlåta sig på en speciallagstiftning, som har svårt att följa med förhållandena. Den allmänna rättsuppfattningen kan utveckla sig, nya metoder kunna uppfinnas, och då står man där med sina gamla lagar eller administrativa föreskrifter, som icke kunnat följa med utvecklingen. Därmed sammanhänger, att om man ger dylika detaljföreskrifter för en sak, löper man den faran, att man lätt skjuter andra saker i skuggan, som lika väl kunde behöva föreskrifter men som nu komma att betraktas såsom tämligen undanskjutna. Vad djurens behandling angår, skulle det väl vara minst lika behövt att ha en kastreringslag som att ha en slaktlag och minst lika behövt att ha en lag om transport av djur, t. ex. med förbud att binda samman fjäderfå vid fötterna och att pressa in kalvar och grisar i för trånga burar o. s. v., men i dessa avseenden måste man reda sig med de allmänna rättsgrundsatserna. Vill man nu inte nöja sig med en allmän bestämmelse i strafflagen, bör riksdagen icke rygga tillbaka för att själv besluta de bestämmelser, den finner önskvärda, men att överlämna till Kungl. Maj:t att bestämma vad som är straffbart i sådan utsträckning, som i propositionen föreslås på detta område, som är alldeles parallellt med strafflagens djurplågeriparagraf, kan jag icke vara med om.

För min del får jag sålunda, på samma gång som jag yrkar bifall till utskottets förslag, förklara, att jag i valet mellan det s. k. strängaste systemet och Kungl. Maj:ts förslag går på det strängaste systemet, ty Kungl. Maj:ts förslag kommer för mig i allra sista rummet.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Thyrén**: Jag ber att få säga blott ett par ord i anledning av herr Hammarskjölds anförande.

Då herr Hammarskjöld säger, att bestämmelserna i propositionen gå parallellt med strafflagens, förstår jag icke riktigt uttrycket parallellt i detta sammanhang. Tvärtom är det den skillnaden, vilket jag redan i ett föregående anförande försökt göra klart, att strafflagen förutsätter, att det bevisas, att ett verkligt lidande funnits. Kan detta icke bevisas, utan stannar man vid ett frågetecken, huruvida det fanns lidande eller icke, är efter min alldeles bestämda uppfattning 18 kap. 16 § strafflagen absolut icke tillämplig, lika litet som man kan straffa för mord, när det icke kan bevisas, att en människa ljutit döden. Sålunda gå dessa bestämmelser icke parallellt, utan den paragraf i den

föreslagna lagen, varom det nu är tal, gäller något helt annat än strafflagens stadgande. Enligt förslaget straffas man icke för att man åstadkommer ett lidande utan därför att man gjort någonting, som innebär *möjlighet* till ett lidande. Lagstiftaren vill icke nöja sig med att klämma åt de fall, där det bevisligen blivit lidande, ty då hade han kunnat stanna vid 18:16 strafflagen, och då hade utskottets ståndpunkt varit naturlig och fullkomligt riktig, utan han vill draga upp en vidare gräns och taga fasta på sådana handlingar, som kanske vållat lidande, kanske inte; fall som sålunda innebära en möjlighet till lidande, möjligen även kunna väcka allmän förgelse, därför att somliga inbilla sig, att de medföra ett lidande. Denna bestämmelses rayon ligger sålunda i det väsentliga alldeles utanför strafflagen. Kan lidande bevisas, då kommer 18:16 strafflagen i tillämpning, i varje fall, om det går till uppenbar grymhet; kan åter icke lidande bevisas, då — jag upprepar detta ännu en gång, eftersom många talare tyckas ha alldeles förbisett det — klickar ovillkorligen 18:16 strafflagen. Vill man gå över den gränsen, måste man ha en annan lag. Denna andra lag kan göras på mer än ett vis, men det naturligaste och enklaste är att i denna andra lag beskriva, hur slakt skall gå till för att den icke skall vara straffbar, och detta är vad Konungen föreslagit.

Nu säger herr Klefbeck — nästan alla, som här talat mot propositionen, ha spelat på den strängen men herr Klefbeck tydligast och klarast — att Konungen i 4 § tar tillbaka vad han givit i 1 §. Det är alldeles märkvärdigt, att icke blott pressen — vilket ju är mindre förvånansvärt — utan även så många ledamöter av denna kammare verkligen uppfatta 4 § som tillåtelse att bedriva schaktning, svinslakt efter dansk-amerikanska metoden o. s. v. Jag förstår inte, hur man kan vända upp och ned på bestämmelsen på det sättet. Lagen säger i 1 §, att schaktning är förbjuden. Och så säger 4 §, att *om* det och det visas, har Konungen lov att göra undantag. Vad skall då visas, för att undantag skall medges? Jo, naturligtvis inte bara, att det är judar som vilja schakta — det är klart redan förut — utan det skall visas, att schaktningen faktiskt kommer att gå så till, att den icke innehåller något moment av djurplågeri. Kan detta icke visas, blir 4 § fullkomligt verkningslös; då blir det ingen dispens. Mera kan man väl icke begära, för så vitt det endast är djurplågerisynpunkterna som göra sig gällande; naturligtvis blir det någonting helt annat, om det tillkommer en smula antisemitism. Herr Nothin bestred detta, men jag får säga, att är det inte antisemitism, så vet jag icke vad det är. Är det varken djurplågerisynpunkten eller antisemitism som ligger bakom, blir ju fordran på strängare bestämmelser alldeles meningslös.

Hur som helst, har jag icke på minsta sätt kunnat finna mig övertygad av de argument, som från de mest extrema hållen här anförts, och jag hoppas, att medellinjen, vilken i detta fall som i många andra torde vara den förnuftigaste, måtte komma att segra.

Herr Pålsson: Herr greve och talman! Man har här tagit för givet, att de föreslagna bestämmelserna skulle verka i djurskyddets intresse, men om man tar förhållandena på landet i betraktande, så kan åtminstone jag för min del icke komma ifrån den tron, att denna lag, vad hemmaslakten beträffar, kan komma att bereda slaktdjuren oerhört mycket större lidande än som för närvarande förekommer med det slaktsätt, som nu användes där. Enligt förslaget skola djuren alltid bedövas före slakten, och detta skall väl ske genom något yttre medel, slag av en yxhammare eller dylikt. Föreskrifter givas emellertid icke om skjutmask eller slagmask, utan man får tillgripa de medel, man närmast har till hands. Då det i lagen medgives, vilket också är nödvändigt, att vid hemmaslakt en pojke under 18 år kan få lov att ge detta avgörande slag, om blott någon äldre är närvarande och tittar på, är det alldeles uppenbart,

*Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

att här kan finnas en källa till ett mycket, mycket stort djurplågeri. Det lär väl vara ytterst svårt att verkställa bedövandet av ett svin, utan att djuret är bundet och hålles av några personer. Att rikta ett bedövande slag mot djurets panna med det lilla omfång hjärnan har, är mycket svårt, och det är klart, att om djuret gör den ringaste rörelse med huvudet, kan man missa, och det kan behövas många, många slag, innan djuret blir medvetslöst.

Det är inför dessa utsikter, jag anser, att det icke kan vara rätt att skapa en lag, som kan medföra ett sådant förfarande. På landet vid hemslakt kan aldrig förvärvas den vana vid slakt, som gör det möjligt att placera ett frihandsslag på rätta sättet. Inför allt, som under sådana omständigheter kan inträffa, kan jag inte vara med om att rösta för slaktlagen, utan jag kan på sin höjd gå med på vad utskottet här föreslagit.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag icke haft tillfälle att i utskottet taga del i detta ärendes behandling, skall jag be att med några få ord i denna debattens sista timma få giva till känna min ställning i denna sak.

Jag får då säga, att jag aldrig har kunnat reflektera på att ansluta mig till utskottets förslag, detta därför att jag, liksom jag förmodar kammarens ledamöter i allmänhet, ledes av den tanken att man nu måste göra något för att komma åt de arter av slakt, som kunna anses innebära djurplågeri, och detta gör man enligt min mening icke genom den av utskottet föreslagna ändringen i djurplågeriparagrafen. Den ändringen är, så vitt jag förstår, i själva verket ett slag i luften, ändringen kommer icke att verka därhän, att denna paragraf i framtiden kommer att tillämpas på annat sätt än nu. Jag är för min del övertygad om att även efter den föreslagna ändringen kommer i vad det gäller ansvar för djurplågeri, i sammanhang med slakt, talan därom i regel att underkännas, på den grund att det ej kan anses bevisat, att lidande tillskyndats djuret. Det kan ju hända, att utgången kan bli en annan i något fall, men i regel blir det nog så, att man icke anser sig kunna såsom djurplågeri straffa vare sig schäkting eller den dansk-amerikanska slaktmetoden. Vill man vinna något i djurskyddsvänligt syfte, måste man enligt min mening gå den vägen, att man reglerar själva sättet för slaktningens utförande.

Nu har herr Lithander sagt, att han inte kan förstå, att man kan antaga en lag, där man i 1 § säger, att man icke får slakta utan föregående bedövande — men genom 4 § öppna möjlighet till undantag från denna regel. Enligt min mening är detta förhållande både naturligt och väl förenligt med förslagets syfte. Som huvudregel säger man, att slakt utan bedövning, enär den i regel får antagas innebära ett obehövt lidande för djuren, ej får förekomma men att, om i vissa fall slaktning utan bedövande kan anordnas så, att något sådant lidande icke tillfogas djuren, så må, om särskilda förhållanden påkalla detta, undantag få ske. Häruti ligger enligt min mening icke något för rättskänslan stötande.

Om jag nu hade den uppfattningen, att schäkting och svinslakt enligt den dansk-amerikanska metoden aldrig kunna utföras, utan att lidande som är hänförligt till djurplågeri tillfogas djuren, skulle jag naturligtvis utan betänkanke ställt mig på deras ståndpunkt, som ur den föreslagna lagen vilja utesluta 4 §, men jag har för min del icke kunnat komma till den uppfattningen, och det synes mig synnerligen svårt att med den föreliggande utredningen komma till en sådan mening. Kan man sålunda icke bestämt konstatera att schäktingen eller den nämnda svinslaktningemetoden i varje fall innebär djurplågeri, är ju den verkliga grunden undanryckt för att icke ett medgivande skall kunna lämnas i vissa fall, då särskilda skäl tala därför.

Nu tror jag för min del att man i själva verket ur djurskyddsvänlig synpunkt vinner precis lika mycket genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag som man skulle vinna genom ett bifall till det av herr Bissmark framställda yrkandet. Det kommer väl att gå till så, att Kungl. Maj:t utfärdar vissa generella bestämmelser, så att man vet, att om slakt i de särskilda fallen ordnas på visst sätt, så kan dispens ges och dispens kommer naturligtvis icke att medgivas, annat än under den förutsättningen, att schaktningen eller den andra ifrågakarande metoden kan anordnas så att deras tillämpning icke anses hänförlig till djurplågeri.

Nu har man sagt, att det är orimligt och onaturligt, att man tillåter judar och exportslakterier att slakta utan bedövning men straffar andra, som slakta sina djur utan bedövning. Men det är väl en viss skillnad ändå. Om man lämnar tillstånd till schaktning eller svinslakt utan bedövning, kommer naturligtvis detta att bero icke blott därpå, att slaktningen anses kunna utföras på detta sätt utan djurplågeri utan jämväl därpå, att slakten försiggår under sådana yttre förhållanden, att man kan kontrollera att densamma verkligen sker på det föreskrivna sättet. Vad beträffar slaktning på privata gårdar kan man däremot aldrig utöva en sådan kontroll, och därför måste man i det fallet göra förbudet ovillkorligt.

Det lärer väl vara uppenbart, att det, såsom denna fråga nu ligger, icke är möjligt att bedöma vilka verkningar i ekonomiskt hänseende som skulle uppkomma för svinexportörerna, om man stadgade ett ovillkorligt förbud för svin-slakt utan bedövning, och man gör väl i sådant fall klokast — och detta är för mig huvudskälet — om man går fram på den väg, Kungl. Maj:t föreslagit. varigenom man i djurskyddssyfte enligt min mening vinner precis detsamma som man skulle vinna genom bifall till det förslag som framställdes av herr Bissmark.

Om man nu vill göra något för att lösa denna gamla fråga, gör man alltså, så vitt jag förstår, klokast att icke taga steget längre än Kungl. Maj:t föreslagit, och jag tillåter mig därför att yrka bifall till herr Janssons i Eds-bäcken m. fl. reservation.

Häri instämde herr *Schlyter*.

Herr Johansson, Johan: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet närmast med anledning av herr Winbergs anförande. Av detta anförande kunde man få den uppfattningen, att i de privata hemmen på landsbygden skulle användas olämpliga slaktmetoder, men jag får säga, att det är en oriktig uppfattning, att det numera skulle finnas skäl till anmärkningar i detta avseende. Jag tror, att sådana slaktmetoder icke använts under de senaste åren utan ligga ganska långt tillbaka i tiden. Då slakt numera utföres i de privata hemmen på landsbygden, sker alltid, kan jag säga, bedövning, och slaktningen utföres av personer, som äro fullt erfarna och väl bevandrade just i detta arbete.

Att vi kommit till detta bättre tillstånd, är ju synnerligen glädjande, men jag tror icke, att vi kommit dit på grund av en ensidig eller sträng lagstiftning, utan vad som mer än något annat medverkat till dessa bättre förhållanden, det är det kraftiga upplysningsarbete, som bedrivits av djurskyddsföreningarna och som i detta stycke har utträtt ofantligt mycket gott. Jag är fullt viss om att vi efter antagande av utskottsmajoritetens förslag med stöd av det upplysningsarbete, som utföres av djurskyddsföreningarna, skola komma till ett resultat, som blir synnerligen gott och tillfredsställande, oavsett vilka synpunkter man än här anlägger.

Herr greve och talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet förekommit följande yrkanden:

1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas;

2:o) att Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle antagas;

3:o), av herr *Bissmark*, att kammaren skulle antaga Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, att 4 § utelämnades och att i följd härav *dels* de följande paragraferna erhöles därav betingad ändrad nummerbeteckning, *dels* de i förslaget 6 § förekommande orden »eller av föreskrift, som utfärdats jämlikt 4 §», uteslötes, *dels* ock den i 7 § gjorda hänvisningen till 6 § ändrades till att avse 5 §; samt

4:o), av herr *Winberg*, att kammaren skulle godkänna Kungl. Maj:ts förslag med de ändringar, som betingades därav, att 4 § utelämnades och att näst före 8 § infördes en paragraf av följande lydelse: »Från och med denna lags ikraftträdande till och med utgången av år 1933 må med Konungens tillstånd och enligt de föreskrifter Konungen meddelar vid viss slakteriinnrättning slakt verkställas utan iakttagande av vad i 1 § är stadgat.»

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nothin* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Bissmarks* yrkande.

Herr *Jonsson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående första lagutskottets utlåtande nr 31 antager bifall till herr *Bissmarks* under överläggningen gjorda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser, samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som vill rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda;

Ja — 59;

Nej — 65.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

*Lagförslag
ang. slakt
av husdjur.
(Forts.)*

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogs änyo första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län dels ock i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs änyo första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fastighets befriande i vissa fall från ansvar för inteckning m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang. fastighets
befriande från
ansvar
för inteckning.*

Genom en den 17 december 1926 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 19, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

lag angående fastighets befriande i vissa fall från ansvar för inteckning; samt

lag om ändrad lydelse av 37 § 6 mom. i förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två inom första kammaren i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 2 av herr *Nothin* och nr 174 av herr *Lindhagen*.

Herr *Nothin* hade i sin motion hemställt, att riksdagen ville, med godkännande av propositionen i övrigt, för sin del besluta viss ändrad lydelse av 4 § uti ifrågavarande lagförslag.

Herr *Lindhagen* hade i sin motion hemställt, att riksdagen ville

1:o besluta förenklade värderingar för fastställande av lägenhetens värde;
2:o i samband med antagandet i huvudsak av förevarande proposition tillika anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga lagförslag i syfte:

a) att lagstiftningen måtte få tillämplighet även då stamfastigheten icke vore gemensamt intecknad med andra fastigheter;

b) att lagstiftningen måtte i skäligen fall få tillämpning även på avstyckningar, som ännu ej lett till försäljning;

Ang. fastighets
befriande från
ansvar
för in-teckning.
(Forts.)

c) att de åtgärder, som stadgats för lägenhets befrielse för in-tecknad gäld, måtte vidtagas genom det allmännas försorg i behjärtansvärda fall samt kostnaden därför kunna vid behov få ersättas det allmänna genom en tillräckligt lång amortering;

3:o) hos Kungl. Maj:t begära att, i avvaktan på förenämnda förbättrade lagstiftning, måtte i administrativ väg vidtagas åtgärder för att genom bistånd från egnahemsnämnder eller annorledes lägenhetsägare måtte bli va tillfälle att i vidsträcktare mån än som eljest skulle kunna ske begagna sig av den nu ifrågasatta lagstiftningens förmåner.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

- 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen lämnas utan bifall; samt
- 2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under 1).

Herr statsrådet **Thyrén**: Herr greve och talman! Den fråga, som nu föreligger, initierades av den föregående regeringen och behandlades av lagrådet före mitt tillträde till ämbetet. Detta säger jag emellertid icke för att undandraga mig ansvaret. Tvärtom vill jag begagna tillfället att säga, att jag så till vida har samma uppfattning som den föregående regeringen, att här är en punkt, som det är synnerligen angeläget att göra något åt. Då emellertid utskottet icke har lämnat något som helst stöd åt det försök till lösning, som här varit framlagt, och då frågan otvivelaktigt hör till de allra svåraste, skall jag för min del icke envisas. Vi få förlita oss på, att det efter utskottets direktiv måhända skall visa sig möjligt att komma fram till något resultat, som dels är fördelaktigare för dem, som man velat skydda, och dels kanske också visar sig vara mindre hotfullt mot de intressen, som man å andra sidan varit mån om.

Herr **Lindhagen**: Med den föreliggande frågan förhåller det sig så, att redan 1898 och 1899 krav restes i riksdagen på att få en grundlig lösning. Andra kammaren biföll också förslag om en skrivelse i sådant syfte, under det att första kammaren avsåg desamma. Frågan återkom emellertid redan 1900, och då beslöt verkligen riksdagen en skrivelse i överensstämmelse med utskottets förslag, som åsyftade ett tämligen grundligt övervägande och ett förslag, som verkligen hade något att ge. År 1909 kom det i anledning av denna skrivelse till ett avgörande i riksdagen på grundval av ett av lagberedningen uppgjort förslag. Beredningens ordförande, justitierådet Afzelius, förklarade då i första kammaren, att knappast någon lagstiftning vållat honom så stora bekymmer på grund av dess svårigheter. Visserligen antogs förslaget, men det var tämligen avknappat — det gällde endast avsöndringar och avsåg subsidiärt ansvar, men icke hel befrielse, med flera sådana inskränkningar. Andra kammaren beslöt dessutom en skrivelse, vari krävdes ett utvidgat förslag, som löste frågan på ett sådant sätt, att det gav tillräckligt mycket.

Detta var år 1909. Sedan har frågan, trots oavslätliga påminnelser, legat ända till år 1927. Nu kommer äntligen ett förslag, vilket, som den siste talaren uppgav, är berett av den föregående regeringen, men över vilket vilar minst samma hopplöshet som över den lösning, som sist skedde för över 20 år sedan. Förmodligen beror det på att frågan, såsom justitierådet Afzelius sade, är så synnerligen svår. Men vore det då icke bäst att säga ifrån, att denna fråga helt enkelt icke kan lösas, utan att det alltjämt måste vara som det är?

Emellertid kan jag icke förstå, vad det egentligen kan vara för regeringskonst att söka lösa stora och svåra frågor genom att ge någonting, som man vet endast är en bagatell mot vad folket önskar och behöver. Det är en 50-

öresbasar i lagförslag, som mer och mer dyker upp för våra blickar i samma mån som krisen i det parlamentariska livet växer. Nu äro regeringarna så fruktansvärt rädda för att icke deras förslag skola gå igenom, att de icke våga ge någon vägledning åt folket. De vilja aldrig lösa en sak från grunden, ty då kan det inträffa att regeringen mister prestige eller rent av ramlar. Men på detta sätt kommer aldrig någon fråga att lösas på ett förnuftigt sätt ens i tidernas längd! Taburettismens tidsålder, i vilken vi leva, har förstört parlamentarismens idé, som kräver ett avgörande, åtminstone tämligen från grunden, och att stå och falla med detsamma.

*Ang. fastighets
befriande från
ansvar
för inteckning.
(Forts.)*

Nu har utskottet sagt, att det icke är något bevänt med denna föreslagna, högst obetydliga reform, och därför avstyrkt densamma. Utskottet anger visserligen några riktlinjer, men utskottet upptar icke till behandling ett par, som jag har tillåtit mig att, jämte de av utskottet omnämnda, påpeka i min motion. Det ena är, att man omöjligen, om det skall bli någon effekt med lagstiftningen, kan lasta hela initiativet, hela proceduren och alla kostnaderna på den stackars egnahemsbyggaren, som redan har alldeles tillräckligt mycket att sköta. 1900 års lagutskott och riksdag sade ifrån, att det allmänna måste ingripa och hjälpa egnahemshavaren, och jordkommissionen gjorde detta krav till en kardinalpunkt. Det nu föreliggande förslaget lägger emellertid alltihop på den arme mannen, och redan därför är förslaget omöjligt, herr talman.

Vidare har jag tillåtit mig påpeka en annan och synnerligen viktig sak: man låter fastighetskreditens spöke alltför mycket överskugga alla förehavanden. Det är på detta som man jämt vill fälla denna lagstiftning, och även lagutskottet har gjort sig skyldigt till något sådant genom sitt vidlyftiga tal med anförda exempel på svårigheterna i samband med fastighetskrediten. Jag har tillåtit mig spörja, nu som många gånger förut, hur det egentligen bör förhålla sig med denna fastighetskredit och de inteckningar, som ofta nog beviljas ända upp till skorstenen. Därvid borde väl inteckningshavaren, som tar en dålig, högt upp belägen inteckning, få bereda sig på att en mängd omständigheter kunna inträffa, som gör att en sådan oförsiktig kreditgivning icke under alla förhållanden går i lås. I varje händelse skall väl icke en inteckningshavare ha rättighet att fordra, att jordfrågan skall försumpas i viktiga punkter, därför att han såsom säkerhet vågat taga en dålig inteckning i jorden. Det är också ett ganska egendomligt förhållande, att man låter konjunkturerna, skogsavverkningarna, vanskötseln av jordbruken, de exekutiva auktionerna och de summariska taxeringarna från taxeringsmyndigheternas sida fara så hårdhänt fram med fastighetskrediten som helst, utan att någon människa visar en tillstymmelse av ömkan för denna fastighetskredit. Men när det gäller att få fason på jordfrågan, skall allt vägas med guldvikt, och då äro samma människor, som äro så okänsliga för de förödelse, som konjunkturerna och de exekutiva auktionerna anställa, så ömskinta, att det är omöjligt att få igenom ett aldrig så rimligt förslag i riksdagen. De som varit oförsiktiga nog att taga de allra yttersta inteckningarna skola då ha rättighet att försumpa all ordentlig lösning av jordfrågan i denna del.

För övrigt anser jag, att utskottet i denna viktiga fråga kunde ha bestått sig med icke allenast ett avslag, utan i överensstämmelse med vad bland andra jag yrkat, begära ett nytt förslag. Ty den omständigheten att det föreligger en skrivelse påskyndar ju i alla fall arbetet. Vi sågo hur det gick efter 1909. Då fattades intet beslut om någon skrivelse, ehuruval andra kammaren ville det, och därför kom frågan tillbaka först år 1927. En skrivelse, som ligger på Konungens bord, måste dock lagligen behandlas, och då gör den sig i alla fall någon gång påmint.

Jag ber därför herr talman, att som en opinionsyttring, ty det blir väl ingen

Ang. fastighets
befriande från
ansvar
för inieckning
(Forts.)

mer än jag, som biträder yrkandet, ehuru det vore riktigt ur sakens synpunkt om så skedde, yrka bifall till andra och tredje punkterna i min motion på det sättet, att i andra punkten de första orden strykas, så att punkten i stället skulle lyda: »att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte» etc. samt i tredje punkten, som förut, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära att» etc.

Herr Åkerman: Herr talman! Herr Lindhagens ledsnad över detta ärendes utgång delas säkerligen av oss alla. För utskottet var det dock, som saken låg, oändligt svårt att komma till något annat slut än det gjort. Herr Lindhagen har ju själv sett svårigheterna torna upp sig, och han har också vitsordat att dessa svårigheter sedan länge varit av lagstiftarna kända.

Nu har han huvudsakligen i sitt yttrande anmärkt på, att utskottet icke gjort någon direkt hemställan om en förnyad utredning. Men i utlåtandets kläm är dock en sådan hemställan gjord, och det är min fasta förvissning att regeringen, det må bli den ena eller den andra, kommer att taga denna fråga under förnyat övervägande. Jag tror likaså, att vi för att få någon rätsida på detta problem få taga upp 1909 års tanke, men att reda ut ärendet till nästa riksdag är, det förstår herr Lindhagen själv, fullkomligt otänkbart.

Huruvida man i avvaktan på en större reform lämpligen skulle kunna taga en överarbetning av det nu framlagda förslaget, som ju innebär förbättringar i åtskilliga stycken, vill jag lämna åsido. I varje fall tror jag, att herrarna skola finna, att utskottet, som saken låg, näppeligen hade annan väg att gå än det har gått, och därför anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nothin: Herr talman! Utskottets ärade ordförande sade nyss, att svårigheterna för en lösning i enlighet med propositionen hade »upptornat sig». Jag skulle snarare vilja säga, att utskottet har upptornat dessa svårigheter. Jag beklagar, liksom herr justitieministern, att utskottet icke gått in för en lösning efter propositionens linjer. Visserligen är det givetvis så, att detta lagförslag ingalunda avhjälpel allt, men det hjälper dock i ganska många fall, och jag förstår icke varför man ej, om något står att vinna, skall försöka vinna det, i stället för att, såsom herr Lindhagen, genast fordra allt eller intet. Jag vill hoppas, att justitieministern icke låter utskottets utlåtande föranleda till, att frågan kommer att ligga, utan jag vill göra en enträgen hemställan till justitieministern att ånyo taga upp frågan till övervägande, och framkomma med det förslag till lösning, vartill justitieministern finner omständigheterna föranleda.

Under de dagar som gått sedan utskottets ståndpunkt blev känd, har till mig från flera håll framförts beklaganden över, att icke den kungl. propositionen tagits, och jag tror mig veta åtminstone ett fall, där ett bolag planerat en verklig massförsäljning till arrendatorer av arrendegårdar på basis av den kungl. propositionen, men vilken friköpning nu måste inhiberas.

Som saken nu ligger anser jag mig emellertid ej böra göra något yrkande.

Herr Lindhagen: Jag har också i min motion framhållit, att vi väl här ingen annan råd ha, än att taga det lilla som bjuds. Man behöver ju i fortsättningen icke stanna därvid. Jag hade varit beredd, att utskottet skulle taga detta, och sedan dessutom i en skrivelse begära mer. Då nu emellertid herr Nothin säger, att utskottets avslagsyrkande förhindrat en massförsäljning från ett bolag till egnahemslägenheter, anser jag det kanske vara lyckligt, att ett sådant hinder uppstått, ty en sådan massförsäljning sker ofta och särskilt just nu endast i syfte att försälja orimliga jordbruk utan nödiga tillbehör för att undgå en kommande lagstiftning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att kammaren skulle, med godkännande i övrigt av utskottets hemställan, bifalla punkterna 2 och 3 i den av honom väckta motionen I: 174, dock med utelämnande av orden »i samband med antagandet i huvudsak av förevarande proposition tillika».

*Ang. fastighets
befriande från
ansvar
för inteckning.
(Forts.)*

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändrad lydelse av 121 § tredje stycket utskönningslagen.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksförsäkringsanstaltens verksamhet.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister m. m.

*Ang.
ifrågasatt lag-
stiftning till
arbetsfredens
befrämsjande.*

Uti den till riksdagen den 4 januari 1927 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avvidan på den proposition, som kunde komma att avlämnas i ämnet, till centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister m. m. för budgetåret 1927—1928 beräkna ett extra förslagsanslag av 55,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avläten, den 18 mars 1927 dagtecknad proposition, nr 225, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att under femte huvudtiteln, avdelningen sociala verk och inrättningar,

dels till centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra förslagsanslag av 15,500 kronor;

dels ock till särskilda skiljedomare i arbetstvister för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra förslagsanslag av 4,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet yttrat:

»Då utskottet icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet alltså hemställa, att riksdagen må under femte huvudtiteln, avdelningen sociala verk och inrättningar,

a) till centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra förslagsanslag av 15,500 kronor; samt

b) till särskilda skiljedomare i arbetstvister för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra förslagsanslag av 4,000 kronor.»

Ang.
ifrågasatt lag-
stiftning till
arbetsfredens
befrämjande.

(Ports.)

Reservation hade avgivits av, utom andra, herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Hallin*, *Johansson* i Fredrikslund, *Wiklund*, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge och *Holmgren*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»På sätt framgår av departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet. Kommer det i statsverkspropositionen bebådade lagförslaget till arbetsfredens befrämjande icke att föreläggas innevarande riksdag. Utskottet har måst med beklagande konstatera, att denna synnerligen angelägna fråga, i vilken 1921 och 1926 års riksdagar i skrivelser till Kungl. Maj:t begärt framläggande för riksdagen av förslag till lagstiftning, och som man, oavsett vad därom i statsverkspropositionen anföres, haft grundad anledning antaga komma att underställas 1927 års riksdags prövning, nu blir ytterligare uppskjuten. Då i förevarande proposition ställes i utsikt, att ett mera fullständigt förslag, omfattande icke blott de redan utarbetade förslagen till lagar om kollektivavtal och arbetsdomstolar, utan jämväl vad även i riksdagens förenämnda skrivelser förordats, nämligen eventuella åtgärder till förebyggande av allmänfarliga arbetsinställelser, vill utskottet uttala sin förväntan, att härför nödiga utredningar från början göras så grundliga och remissförfarandet sedermera så anordnas, att frågan i fullständigt utrett skick kan föreläggas någon följande riksdag.

Då utskottet i övrigt icke — — — hemställa, — — —.»

Herr **Hallin**: Herr talman! Jag skall endast i allra största korthet be att få yrka bifall till den reservation, som av herr *Widell* m. fl. är fogad till ifrågasatt utlåtande. Denna reservation innehåller, jag må säga i mycket välvilliga ordalag, ett beklagande av, att riksdagen icke fått på sitt bord det med så stort intresse motsedda förslaget till arbetsfredslag. Man kunde ju ha grundad anledning förmoda, att detta uttalande, såsom det är lagt, skulle ha kunnat biträdas av medlemmar från andra partier än högerpartiet, som låtit anteckna sig till denna reservation, och detta då särskilt från regeringspartiernas sida. Emellertid har så icke skett, och det är ju så mycket egendomligare, som man från det hållet vid många tillfällen hört uttalas stort intresse för denna lagstiftning.

Att icke Kungl. Maj:t självt i sitt meddelande till riksdagen om, att denna lagstiftning i år icke skulle framläggas, har gjort ett sådant uttalande, kan man förstå, men jag tror, att innerst inne hyser Kungl. Maj:t en viss ledsnad över att så icke kunnat ske. Att så måste vara förhållandet har man ju all anledning att tro, om man tar hänsyn till det uttalande, som gjordes från regeringen vid innevarande riksdag redan i trontalet. Och sedermera under remissdebatten framfördes varmt från socialministern förhoppningen om, att vi skulle kunna nå fram till en lagstiftning på detta område. Nu ha vi reseranter endast velat ge ett stöd åt regeringen, så att den icke måtte förtrötts, utan att dess omsorger härutinnan i en snar framtid måtte bära frukt.

Herr **Pers**: Herr talman! Jag vill säga, att den här frågan diskuterades nästan icke alls i den utskottsavdelning, som beredde ärendet till föredragning i statsutskottet. I utskottet kom också den tanke, vilken framfördes som reservation, såsom en överraskning, så att utskottet icke har ingående behandlat den här frågan. Jag föreställer mig, att det inte blir någon vidare diskussion i saken nu heller.

Jag kan emellertid så mycket mindre biträda reservationen, som jag anser, att det inte är lämpligt att driva denna lagstiftning under de förhållanden, som nu råda och när de partier, som företräda arbetarna, ställa sig avvisande emot densamma. När man ser sådana strävanden som dem, reservationen företräder, få sitt uttryck i lagstiftningen, är det vanligtvis mot bakgrunden av inträffade

händelser. Så har man t. ex. uti vårt västra grannland gripit till sådana lagar, när det varit svårt att komma till rätta med arbetarrörelsen. I England bevittna vi hur just i dessa dagar en lagstiftning på det här området också framföres i känsla av vad som där inträffat under storstrejken. Jag tror, att om man ser opartiskt och litet kallt på händelserna här i landet, skall man kappast kunna finna en motivering till att de borgerliga partierna nu skulle försöka ena sig om en lagstiftning gentemot en ganska allmänt utbredd mening på arbetarhåll.

Ang.
ifrågasatt lag-
stiftning till
arbetsfredens
befrämjande.
(Forts.)

Med en sådan synpunkt på dessa frågor, som jag nu har nämnt, är det givet, att jag ansluter mig så mycket hellre till utskottets förslag, som detta icke alls ordar om den här frågan, och jag tillåter mig därför yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Häri instämde fröken *Hesselgren*.

Herr statsrådet **Pettersson**: Reservanterna i statsutskottet ha uttalat sitt beklagande av att den lagstiftning, som ställts i utsikt i statsverkspropositionen och varom också en antydan gavs uti trontalet, icke har kunnat fullföljas, i det att förslag i ämnet icke förelagts riksdagen. För min del kan jag icke finna något direkt klander i detta beklagande från reservanternas sida, men i den offentliga diskussionen har också uttalats klander över att ett förslag i ämnet icke avgivits.

I anledning härav vill jag tillåta mig, då mitt uttalande till statsrådsprotokollet i den kungl. propositionen, varom här är fråga, är ganska kort, att något fullständigare redogöra för innehållet i de yttranden, som avgivits över de inom departementet utarbetade lagutkasterna.

Beträffande den ifrågasatta lagstiftningens tillämpningsområde har av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, arméförvaltningen och marinförvaltningen hemställts, att lagarna icke måtte tillämpas å kollektivavtal, däri staten vore part. Såsom skäl härför har i huvudsak anförts, att lagen om kollektivavtal i vissa fall medgäve arbetsinställelse under avtalstiden, nämligen då fråga vore om s. k. sympatiätgård. Vid statens verk borde emellertid under inga förhållanden arbetsinställelse få förekomma. Härtill komme, att staten såsom arbetsgivare icke vore representerad i de föreslagna arbetsdomstolarna.

Vad härefter angår den föreslagna lagen om **kollektivavtal** märkes följande.

I fråga om *kollektivavtalets form* har från flera håll — såväl myndigheter som enskilda sammanslutningar — påyrkats föreskrift, att kollektivavtal skulle upprättas skriftligen.

Många anmärkningar hava framställts mot det sätt, varpå man i förslagen bestämt *kollektivavtalets personliga tillämpningsområde*, d. v. s. kretsen av dem, som bliva bundna av avtalet. En arbetarsammanslutning har ansett, att kollektivavtal icke borde vara bindande för de enskilda arbetarna utan endast för de avtalsslutande föreningarna. Järnvägsstyrelsen har gjort gällande, att i lagen borde närmare regleras avtalets verkan i fråga om enskild medlem, som utträdde ur avtalsbunden förening.

Socialstyrelsen liksom även landsorganisationen och flera andra arbetarsammanslutningar hava vänt sig mot den i lagutkastet förekommande bestämelsen, att skyldighet att iakttaga kollektivavtal åligger medlem av förening jämväl mot föreningen samt, där å någondera sidan flera slutit avtalet, dessa mot varandra.

Från flera håll hava erinringar framställts mot föreskriften i utkastet, att då arbetsgivare är bunden av kollektivavtal, detta skall lända till efterrättelse även vid anställning av arbetare, för vilken avtalet ej är bindande. Social-

Ang.
ifrågasatt lag-
stiftning till
arbetsfredens
befrämjande.

(Forts.)

styrelsen och landsorganisationen hava ansett, att bestämmelsen borde uteslutas, under det att vissa arbetsgivarsammanslutningar ansett, att regeln borde på visst sätt modifieras.

Särskilt skarpt hava meningarna brutit sig i den viktiga frågan om den i kollektivavtalet grundade *fredsförpliktelsen*, d. v. s. spørsmålet om parternas rätt att under avtalstiden tillgripa lockout, strejk, bojkott, blockad och andra stridsåtgärder. Såsom redan berörts, hava vissa myndigheter ansett, att, såvitt angår statens verk, allmänt förbud borde meddelas mot stridsåtgärder. Ett par sammanslutningar å arbetsgivarsidan hava uttalat, att rättsordningens och näringslivets intressen skulle bäst tillgodoses därigenom, att lagen förbjöde alla dylika åtgärder, såvida icke parterna i avtalet förbehållit sig rätt att företaga sådan åtgärd.

Socialstyrelsen har hemställt, att det i utkastet föreslagna förbudet mot stridsåtgärd för genomförande av bestämmelse i ett blivande avtal måtte utgå.

Svenska arbetsgivareföreningen och en annan arbetsgivarsammanslutning hava bestämt påyrkat, att från det i lagen uppställda förbudet mot vidtagande av stridsåtgärder borde göras undantag för det fall, att motparten av arbetsdomstol förklarats skyldig till avtalsbrott. Om sålunda genom domstolsutslag vore avgjort, att den ena parten brutit avtalet, skulle den andra parten hava rätt att tillgripa stridsåtgärd. Likaså har landsorganisationen vänt sig mot ifrågavarande bestämmelser, då desamma innebure förbud för arbetare att inställa arbetet även då avlöning för utfört arbete ej erlades. Av arbetarna, särskilt inom byggnadsindustrin, måste understundom arbetsinställelse och blockad användas för framtvingande av överenskommen avlöning. Dylika åtgärder betraktades icke såsom stridande mot avtalen.

Den i utkastet givna regeln, att fredsforpliktelsen, såvitt anginge föreningar, skulle gälla endast förening, som vore bunden av avtalet, har givit anledning till erinringar. Sålunda hava socialstyrelsen, svenska arbetsgivareföreningen och en annan arbetsgivarsammanslutning ansett, att då förening, som vore bunden av kollektivavtal, vore medlem av annan organisation, jämväl denna organisation skulle vara pliktig att avhålla sig från stridsåtgärder under avtalstiden. Å andra sidan har landsorganisationen uttalat, att tillämpningen av regeln om föreningens ansvar skulle bliva äventyrlig för organisationerna.

En annan viktig fråga, däri delade meningar kommit till synes, är spørsmålet om *skadestånd för avtalsbrott*. Socialstyrelsen har ansett, att det i utkastet föreslagna, på visst sätt modifierade skadeståndet borde komma till användning endast då fråga vore om påföljd för otillåten stridsåtgärd. Vid andra avtalsbrott borde vanliga skadestandsregler gälla. Beträffande skadeståndspliktens begränsning till den arbetsgivare, arbetare eller förening, som själv vållat skadan, har från flera håll gjorts gällande, att därest bestämmelserna om skadestånd skulle bliva effektiva med nödvändighet krävdes, att organisation, till vilken den enskilde eller föreningen vore ansluten, skulle svara för utdömt skadestånd. Sålunda har en arbetsgivarförening ansett, att förening, som slutit kollektivavtal, alltid skulle vara skadeståndspliktig för otillåtna handlingar, som vidtagits av dess medlemmar. Arméförvaltningen, liksom ett par arbetsgivarföreningar, har framhållit, att den högsta sammanslutningen inom facket alltid borde vara ansvarig för skadeståndet.

Likaså har den i lagutkastet för vissa fall föreskrivna solidariska ansvarigheten för skadestånd på vissa håll väckt betänkligheter.

I de inkomna utlåtandena hava även framställts anmärkningar mot utkastet till lag om **arbetsdomstolar**.

Sålunda har socialstyrelsen ansett, att de föreslagna *domstolarnas kompetensområde* borde bestämmas på annat sätt än i utkastet föreslagits.

Mot förslaget att anordna de ifrågasatta domstolarna i *två instanser* hava

från olika håll erinringar framställts. Socialstyrelsen och ett par arbetsgivar-sammanslutningar hava direkt föreslagit inrättande av allenast en instans. Även svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen hava ifrågasatt lämpligheten av en organisation med två instanser.

Modifikationer hava även föreslagits i utkastets bestämmelser om målens *fördelning mellan de olika instanserna*. Telegrafstyrelsen och vattenfallsstyrelsen hava gjort gällande, att samtliga mål, i vilka staten vore part, borde upptagas till omedelbar behandling vid centrala arbetsdomstolen. Svenska arbetsgivareföreningen har hemställt om sådan ändring i behörighetsreglerna, att mål, varom här är fråga, alltid skulle kunna upptagas vid centrala arbetsdomstolen, då parterna vore ense därom.

Beträffande *domstolarnas sammansättning* hava åtskilliga förslag framställts. Socialstyrelsen har ifrågasatt, huruvida man icke borde eftergiva kravet på att arbetsdomstolarnas ordförande och deras ersättare skulle vara i domarvärv erfarna män. Å andra sidan har landsorganisationen föreslagit skärpning av behörighetsvillkoren för ordförande i arbetsdomstol. Tillika har landsorganisationen föreslagit en ökning av antalet arbetsgivar- och arbetarrepresentanter i de lokala arbetsdomstolarna. Två arbetsgivarorganisationer hava uttalat, att de lagfarna ledamöterna i centrala arbetsdomstolen borde utses efter förslag av högsta domstolen eller regeringsrätten samt den icke lagfarne opartiske ledamoten efter förslag av socialstyrelsen. Samma arbetsgivarföreningar hava ansett, att rätten att å arbetsgivar sidan föreslå ledamöter i arbetsdomstolarna icke borde begränsas till svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd. Dylik rätt borde tillkomma även andra mera betydande organisationer.

I flera av de avgivna yttrandena har påpekats nödvändigheten av att arbetsdomstolarna erhöle särskild sakkunskap. Med hänsyn härtill har ifrågasatts, huruvida icke möjlighet borde beredas till viss växling av domstolarnas arbetsgivar- och arbetarledamöter efter målens fackliga beskaffenhet. Förslag i detta syfte hava väckts av socialstyrelsen och telegrafstyrelsen samt ett par arbetsgivarföreningar. Olika uppslag hava härvid framkommit.

Bestämmelsen, att även de efter förslag av arbetsgivar- och arbetarorganisationerna utsedda ledamöterna i arbetsdomstolarna skulle avlägga *domared* har av landsorganisationen ansetts olämplig.

Vidkommande *rätten att föra talan vid arbetsdomstol* har landsorganisationen ansett, att sådan rätt borde tillkomma endast de föreningar, som slutit det ifrågavarande avtalet, men icke föreningens medlemmar.

Dessa äro icke på långt när alla de erinringar, som framställts, utan endast de som ha större principiell betydelse. Jag har med denna redogörelse velat ge en förklaring över att jag, på grund av den beredning, som kunnat göras på den korta tid, som stått till buds, verkligen icke vågat föreslå Kungl. Maj:t avlåtande av proposition till denna riksdag. Emellertid synes det mig klart, att genom de avgivna yttrandena liksom även av de uppgifter, som insamlats av den s. k. arbetsfredsdelegationen, ett mycket värdefullt material vunnits för att man skall kunna bilda sig en tillförlitlig och fördjupad uppfattning om den ställning till frågan, som intages såväl av parterna på arbetsmarknaden som av de statens verk, som ha att göra med dessa sociala förhållanden. Givetvis kan man icke tillfredsställa alla de olika meningar, som i denna ömtåliga fråga ha framställts. Men det synes mig önskvärt, att man vid beslut om statsåtgärder i ämnet är så grundligt som möjligt underkunnig om hur landet ligger till. Och det synes lämpligt, att man så långt det är möjligt vid åtgärder i ämnet tager hänsyn till de uppfattningar, som inom intresserade kretsar äro rådande.

Särskilt beaktande kräver i detta avseende förhållandet mellan statens verk

Ang.
ifrågasatt lag-
stiftning till
arbetsfredens
befrämjande.
(Forts.)

*Ang.
ifrågasatt lag-
stiftning till
arbetsfredens
befrämjande.*

(Forts.)

och deras arbetare. Onekligen intaga dessa arbetare en ställning, som i viktiga avseenden är olik den, som de privata arbetarna intaga. Deras avlöning är icke sällan högre än vad de privata arbetarna åtnjuta. De ha ofta naturaförmåner, som icke förekomma i den privata industrien, och flera grupper av statens arbetare ha även pensionsrätt, vilket torde vara mindre vanligt inom den privata industrien. Å andra sidan sakna ofta statens verk medel att i förhållande till arbetarna driva arbetsgivarsynpunkter på det sätt och med den kraft, som de privata arbetsgivarna ha tillfälle till. Det är därför ganska förklarligt att såväl statens verk, såvitt jag nu kan minnas undantagslöst, som även statens arbetare ganska bestämt motsätta sig, att de skola dragas in under den ifrågasatta lagstiftningen om obligatorisk skiljedom i rättstvister. Det synes mig, att man inte kan undgå att ta en bestämd hänsyn till denna ställning.

Vid sådant förhållande gäller det att undersöka, huruvida man på annat sätt ifråga om de stora områden, som representeras av statens verk och statens arbetare, kan åstadkomma garantier för arbetsfreden. I detta avseende har jag närmast kommit att tänka på det medel, som ligger i ett enhetligt system av kollektivavtal gällande utefter hela linjen, kollektivavtal, i vilka skulle intagas bestämmelser, som tryggade arbetsfreden särskilt på det sättet, att uppkommande meningsskiljaktigheter rörande avtalens tolkning till en början och för övrigt så vidsträckt som möjligt skulle underkastas förhandling mellan vederbörande verk och vederbörande arbetarorganisation och, om därvid icke uppgörelse kunde uppnås, obligatoriskt hänskjutas till avgörande av en skiljenämnd. Det är just sådana åtgärder, som jag i första hand tänkt på, när jag vid föredragningen av ärendet i statsråd har meddelat, att något förslag i ämnet icke kunde avgivas till denna riksdag. Jag sade nämligen då, att »vid den sålunda ifrågasatta beredningen torde även böra komma under övervägande, i vilken utsträckning frågan om särskilda anordningar i syfte att förekomma arbetsinställelser i tvister, där staten eller kommun är part, i detta sammanhang kan bringas till lösning». Jag har ansett mig särskilt böra fästa uppmärksamhet på att dessa voro mina uttryck vid tillfället, därför att reservanterna synas mig icke fullt adekvat ha återgivit yttrandet. I reservationen säges nämligen: »Då i förevarande proposition ställes i utsikt, att ett mera fullständigt förslag, omfattande icke blott de redan utarbetade förslagen till lagar om kollektivavtal och arbetsdomstolar, utan jämväl vad även i riksdagens förenämnda skrivelser förordats, nämligen eventuella åtgärder till förebyggande av allmänfarliga arbetsinställelser, vill utskottet» o. s. v. Jag har funnit det angeläget att redan nu på detta sätt fästa uppmärksamheten på att här föreligger i viss mån ett naturligtvis oavsiktligt tøjande på det yttrande, som jag hade till statsrådsprotokollet.

Herr Möller: Jag är icke säker på att jag riktigt uppfattade de meddelanden, som socialministern gjorde i slutet av sitt anförande, men jag vill endast påpeka en sak i detta sammanhang, då ju obestriddligen frågan om lagstiftning eller andra åtgärder på dessa områden har blivit en av de förnämsta stridsfrågorna på grund av omständigheter, som ha inträffat och som jag tycker alla kunna vara ense om att nu bestämt beklaga. Är det emellertid riktigt, såsom jag uppfattade det, att socialministern ifråga om statens arbetare och eventuellt även kommunernas arbetare i första hand tänker sig, att den arbetsfred, som naturligtvis alla i och för sig anse önskvärd, skall tryggas genom överenskommelser mellan parterna, skulle jag tro, att man är inne på en mycket riktigare och mycket sundare väg än den, som jag för min personliga del trodde mig på sin tid kunna utläsa ur det statsrådsprotokoll, varigenom meddelades

inhiberandet av framläggandet av ett förslag till skiljedom i rättstvister till innevarande års riksdag.

Jag har endast velat säga detta, men i detta sammanhang kan det tillåtas mig att också säga, att utvecklingen har synnerligen starkt bekräftat, att det var ett allvarligt missgrepp, som regeringen begick, då den icke ansåg sig kunna låta arbetsfredsdelegationen sitta i lugn och ro. Det är åtminstone min övertygelse, att man genom åtgärder, som icke hade äventyrat dess arbete, skulle ha kunnat undvika den mycket dåliga atmosfär, som står omkring hela den fråga, som i viss grad är berörd här i reservationen.

*Ang.
ifrågasatt lag-
stiftning till
arbetsfredens
befrämjande.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på godkännande av vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet yttrat och hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som förordats i den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sjuktransporter med flygplan.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 76, i anledning av väckta motioner angående avgiften för leverans av vatten från Östersunds hospitals vattenverk till Hornsbergs municipalsamhälle m. m.

*Ang. vatten-
avgiften för
Hornsbergs
municipal-
samhälle m. m.*

Uti två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 81, av herr *J. P. Johansson* och den andra, nr 139, inom andra kammaren av herr *V. Hedlund* i Östersund, vilka hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att staten skulle antingen leverera avtalad mängd vatten till Hornsberg från Östersunds hospital till ett pris av 10 öre per kubikmeter med retroaktiv verkan från den 1 januari 1925 eller ock ersätta samhället de merkostnader för intagsledningens förlängning, som vållats genom hospitalets anläggning vid Öhne.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet yttrat:

»Av vad i ärendet upplysts, har syntts utskottet framgå, att det måste anses vara med billighet överensstämmande att någon jämkning vidtages i den för Hornsbergs municipalsamhälle fastställda vattenavgiften. Då emellertid prövningen av denna fråga synes utskottet böra ankomma på Kungl. Maj:t, har utskottet, som ansett sig icke kunna tillstyrka, att ersättning beredes samhället för de merkostnader, som skulle bli en följd av det av motionärerna alternativt väckta förslaget om intagsledningens förlängning, funnit ett beslut från riksdagens sida i fråga om jämkning av berörda vattenavgift icke påkallat.

Utskottet hemställer alltså, att herrar Johanssons och Hedlunds ifrågavarande motioner, I: 81 och II: 139, icke må föranleda till någon riksdagens åtgärd.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Asplund*, *Törnkvist* i Karlskrona och *Olofsson* i Digernäs ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Av vad i ärendet blivit upplyst synes framgå, att det måste anses vara med billighet överensstämmande, att någon jämkning vidtages i den för Horns-

Ang. vatten-
avgiften för
Hornsbergs
municipal-
samhälle m. m.

(Forts.)

bergs municipalsamhälle fastställda vattenavgiften eller att skälig ersättning lämnas för de merkostnader samhället måste vidkännas för en eventuell utbyggnad av intagsledningen till följd av hospitalets anläggning vid Öhne.

Då utskottet emellertid funnit, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att upptaga denna fråga till närmare prövning, hemställer utskottet — — —.»

Herr **Andersson, Henrik**: Herr talman! Motionärerna ha här tvenne yrkanden, att staten antingen levererar avtalad mängd vatten till Hornsberg från Östersunds hospital till ett pris av 10 öre per kubikmeter med retroaktiv verkan från den 1 januari 1925 eller ock ersätter samhället de merkostnader för intagsledningens förlängning, som vållats genom hospitalets anläggning vid Öhne.

Statsutskottet har tydligen funnit, att det finns någon omständighet här, som gör, att något bör åtgöras i saken. Utskottet säger i sitt yttrande: »Av vad i ärendet upplysts, har synts utskottet framgå, att det måste anses vara med billighet överensstämmande att någon jämkning vidtages i den för Hornsbergs municipalsamhälle fastställda vattenavgiften. Då emellertid prövningen av denna fråga synes utskottet böra ankomma på Kungl. Maj:t, har utskottet, som ansett sig icke kunna tillstyrka, att ersättning beredes samhället för de merkostnader, som skulle bliva en följd av det av motionärerna alternativt väckta förslaget om intagsledningens förlängning, funnit ett beslut från riksdagens sida i fråga om jämkning av berörda vattenavgift icke påkallat.» Ja, allting är ju gott och väl, om sådan jämkning kan åstadkommas, att vattenpriset blir antagbart för Hornsbergs municipalsamhälle. Då går ju inte frågan längre. Om emellertid nu regeringen eller den, som skall föra statens talan vid en överenskommelse om vattenpriset med Hornsbergs municipalsamhälle, inte skulle erbjuda något för municipalsamhället antagbart pris, återstår frågan för samhället att bygga egen vattenledning. Det kan nog icke betala det vattenpris, som det hittills har betalt. Då förefaller det mig emellertid, som om utskottets uttalande, där det tydligt säges ifrån, att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka, att ersättning beredes Hornsbergs samhälle för de merkostnader, som skulle bliva en följd av det av motionärerna alternativt väckta förslaget om intagsledningens förlängning på grund av hospitalets anläggning vid Öhne, skulle vara ett onödigt bindande av regeringens ävensom riksdagens fria ställningstagande till frågan, därest Hornsbergs municipalsamhälle skulle kunna visa, att det blivit på ett otillbörligt sätt behandlat av staten i avtalet med hospitalet om leverans av vatten för samhällets behov. Det kan ju nämligen hända — det är icke blott ett påstående, utan snarare en sannolikhet — att samhället voro nog så hårdhänt behandlat av staten. Utan att nu ingå på denna fråga vill jag endast erinra om att genom hospitalets kloakledningar och därav föranledd förorening av vattnet har det blivit omöjligt för Hornsbergs municipalsamhälle att hämta sitt vatten, där det av ålder hämtat detsamma. Därav torde i någon mån framgå, att Hornsbergs municipalsamhälle har någon rätt på sin sida. Skulle någon acceptabel överenskommelse om vattenavgiften inte kunna träffas mellan parterna, är det tydligt, att samhället måste gå i författning om att anskaffa eget uppfordringsverk, men vattenledningen kommer att bli flera kilometer längre än som varit nödvändigt, därest hospitalets kloakledningar icke förorenat vattnet i sjön vid Östersundet, där samhället förut hämtat sitt vatten. Detta skulle säkerligen bli en rätt dyrbar historia för samhället, som är mycket betungat med skatt. Som exempel på de höga skatter, som äro rådande, kan jag nämna, att 1926 års kommunalskatt utgör 10 kronor 50 öre, till kommunen, 18 kronor till municipalsamhället — detta är dock endast på fastigheter — men därtill kommer landstingsskatt med 2 kronor 40 öre. Det är sammanlagt 31 kronor i utskylder för 100 kronors inkomst. Det kan icke vara rimligt, därest

samhället på något sätt skulle vara otillbörligt behandlat, att riksdagen nu säga ifrån, att ersättning icke bör beredas samhället för de merkostnader, som kunna föranledas däraf, att samhället måste skaffa sig egen vattenledning.

Jag har ingen invändning att göra mot utskottets kläm, men motiveringen kan jag icke gilla. Jag skulle vilja hemställa, att utskottets motivering måtte få den lydelse, som reservanterna, herr Asplund m. fl. ha hemställt om, dock så att andra stycket skulle få följande lydelse: »Då utskottet emellertid funnit, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att upptaga denna fråga till närmare prövning och, därest viss ersättning befinnes böra utgå, inkomma med förslag därom till riksdagen — — —.» Sedan följer utskottets avlagsyrkande.

I detta anförande instämde herr *Asplund*.

Herr *Hallin*: Herr talman! Ifrågavarande motioner, som ha behandlats av statsutskottet, ha verkligen förorsakat dess tredje avdelning mycket huvudbry. Å ena sidan föreligga här klara och tydliga bestämmelser i en överenskommelse mellan municipalsamhället Hornsberg och staten om vattenprisets beräkning. Detta är grundat på att municipalsamhället, när hospitalet i Östersund på sin tid byggdes, själv inkom till vederbörande med en begäran om att få vara med om denna vattenledning. Sålunda är det icke, som det talas om i motionerna, på det viset — man får åtminstone en sådan föreställning, när man läser motionerna — att här skulle vattenverket först ha anlagts för hospitalet, och sedan har municipalsamhället kommit och velat vara med under föregivande av att vattnet vid Östersundet skulle ha förorenats efter hospitalets tillkomst. Det är icke den historiska utvecklingen av denna sak, om jag så får uttrycka mig.

Men å andra sidan måste man ju säga, att renings- och ozoniseringsverket var nödvändigt att bygga vid hospitalet, sedan det visat sig, att det inträffat många tyfusfall vid hospitalet. Genom att municipalsamhället hade förbundit sig i sitt avtal med staten att vidkännas de ökade omkostnader, som kunna uppstå genom en sådan nämnd utbyggnad, har faktiskt priset på vatten för municipalsamhället blivit väl högt, och detta har ju också utskottet medgivit.

Utskottet har ansett, att här finns fog för att en jämkning av priset kommer till stånd, och det har ju utskottet i mycket välvilliga ordalag också uttalat. Emellertid, innan ett bestämmande av det pris, till vilket man bör jämka ned det nuvarande, kommer till stånd, är det nödvändigt, att det göres ytterligare utredningar i denna sak. Medicinalstyrelsen har gjort en förberedande sådan, men säger sig icke ha haft tillräcklig tid att göra den så grundlig, att den kan komma fram med något definitivt förslag om ifrågavarande vattenavgift. Det fordras naturligtvis kommunicerande med vederbörande i Östersund, som man icke har hunnit med.

Vid valet mellan de båda alternativ, som motionärerna ha framkommit med — en nedsättning av priset för kubikmeter vatten och eventuellt ett ersättningsbelopp för en ny vattenledning — har utskottet alldeles bestämt måst stanna för att gå in för förra delen. Utskottet anser, att en jämkning av priset kan man vara med om, men att gå ifrån alla föregående förutsättningar för municipalsamhällets och hospitalets delande av vattenledningen, har man icke, såsom ärendet åtminstone nu föreligger, kunnat gå in för. Det är därför, som vi ha bestämt måst motsätta oss det senare alternativet om denna ersättning och i stället pekat på att här finns det skäl för att en jämkning bör kunna ske i det nu utgående väl höga vattenpriset för Hornsbergs municipalsamhälle.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. vatten-
avgiften för
Hornsbergs
municipal-
samhälle m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet yttrat och hemställt skulle godkännas, dels ock, av herr *Andersson, Henrik*, att utskottets hemställan skulle bifallas med godkännande av den motivering, som förordats i den av herr *Asplund m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservationen. dock med den ändring, att efter orden »närmare prövning» fortsattes sålunda: »och därest viss ersättning finnes böra utgå, inkomma med förslag därom till riksdagen, hemställer utskottet, — — —.»

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande och hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang.
avlöningen för
viss kvinnlig
hospitals-
personal.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av väckt motion angående avlöningen för kvinnlig innehavare av befattningen såsom förste uppsyningsman å manlig avdelning vid hospital m. m.

Uti en inom första kammaren av fröken *Kerstin Hesselgren* väckt motion, nr 82, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att kvinna, som skötte förste uppsyningsmans befattning å manlig avdelning vid hospital, skulle vara berättigad att jämväl uppbära den lön, som tillfölle manlig innehavare av befattningen, samt att fröken *Signe Dahlström* vid *Strängnäs hospital* skulle äga rätt uppbära denna lön retroaktivt från behörighetslagens ikraftträdande.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att fröken *Hesselgrens* ifrågavarande motion, I: 82, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Nilsson* i Malmö, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona och *Kristensson* i Göteborg, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Fröken Hesselgren: Herr förste vice talman, mina herrar! Jag måste säga, att jag blev en liten smula förvånad, då jag av utskottsutlåtandet fick se, att min motion var avstyrkt — icke därför, att det är något ovanligt för mig att så sker, utan snarare tvärtom, men jag trodde verkligen, att jag denna gång kommit med en motion, som hade rätt så stora utsikter att kunna gå igenom. Jag hade nämligen blivit uppmuntrad av statsministern att lägga fram denna motion, och med tanke på vilken expert på lönefrågornas område, som statsministern är, trodde jag mig nu bära fram en verkligt stark sak. Jag har i mycket gott minne alla de otrevliga stunder jag fått genomgå vid mina försök att ställa mig upp emot statsministerns sakkunskap. Men det var icke endast denna uppmuntran, som hade gjort, att jag hoppades, att min motion skulle gå igenom, det var också det, att jag ansåg mig i behörighetslagen finna ganska stort stöd för ett bifall till min hemställan.

Det är nämligen icke här fråga om att flytta in en förutvarande kvinnlig befattning i den manliga löneplanen med alla de oerhörda svårigheter, som detta erbjuder, svårigheter som bottna i att en del kvinnliga befattningar förut ha haft samma namn som de manliga, utan att arbetet kunnat sägas vara fullt identiskt, det är icke fråga om något sådant, säger jag, utan om en förutvarande manlig befattningshavare, vilken — sedan behörighetslagen nu gått igenom — kan besättas av man eller kvinna, och det gäller ett alldeles speciellt fall, där en sådan befattning skötts av en kvinna och efter allt att

döma skötts utomordentligt bra. Utskottet säger visserligen, att den kvinnan, som innehaft befattningen, bara varit ditsatt på försök, och att man inte, på grund av detta försök kan ge sig till att kasta om den fastställda löneskalan för hospitalsvården. Jag tycker, att det är ett rätt märkvärdigt »försök», det måste jag säga, eftersom det varat i fem år och av allt att döma kommer att fortfa- ra. Hon är ju där och kommer att vara där och det finns icke, såvitt jag vet, någon anledning att taga henne därifrån. Alltså måste detta vara en fast befattning enligt vad man kan förstå av de tillgängliga handlingarna.

Utskottet säger vidare, att det icke är lämpligt att medgiva, att denna kvinna får den lön, som hon rätteligen borde uppbära på den plats hon nu har, emedan det skulle sönderbryta »de principer, som kommit till tillämpning vid bestämmandet av nu utgående löneförmåner för hospitalspersonalen». Jag har redan förklarat, att jag har rätt svårt att förstå, hur det skall kunna göra det.

Det finns ett yttrande av medicinalstyrelsen, intaget i utskottsutlåtandet men detta medicinalstyrelsens yttrande — det måste jag uppriktigt säga — kan jag icke anse vara något verkligt svar på den remiss, som styrelsen fått. I detta utlåtande talas också om den där lönestaten inom hospitalsväsendet och faran av att bryta sönder densamma. Det talas om att det finns både skötare och sköterskor, och att de ha olika löner. Det är icke heller min mening att taga upp frågan om skötare eller sköterskor. Om man skall gå in för att i större utsträckning använda sköterskor i stället för skötare, är en senare fråga, som icke har med denna sak att göra. Den hör inte hit. Jag förmodar, att det alltid måste finnas några skötare, eftersom vi ha en passus i behörighetslagen, som säger, att det är förbjudet att använda kvinna »vid handhavande av sådan vård av sinnessjuka, vilken icke skall handhavas av kvinna». Vad som menas med detta mycket dunkla uttryck förmodar jag att hospitalsväsendet först får lov att reda ut, om man tänker gå fram på den linjen att använda kvinnlig arbetskraft i större utsträckning.

Här är det emellertid fråga om en befattning, som redan är ordnad — befattningen som förste tillsyningsman. Skulle hospitalsväsendet vilja lägga om denna befattning och göra den till en befattning, med lägre avlöning, så är det en sak för sig, och då skall den avlönas på det sättet vare sig befattningshavaren är manlig eller kvinnlig. Om befattningen behålles vid sin gamla karaktär, kan den emellertid besättas ömsevis med man eller kvinna och då har jag för min del oerhört svårt att förstå, att en kvinna, som har denna befattning, icke också skulle få den lön, som för den skall utgå. Medicinalstyrelsen avspisar också detta med att säga något om att hon ej innehar förste tillsyningsmans befattning och hänvisar till vad överläkaren på hospitalet i ett till styrelsen infordrat yttrande säger. Emellertid slutar överläkaren på hospitalet, sedan han sagt en hel del berömmande saker om hur denna kvinna skött sig, med att säga: »Det har sålunda visat sig, att en uppsyningsmans av I:a klass göromål kunnat tillfredsställande bestridas av en förestånderska, ett förhållande som synes motivera dessa båda tjänsters, den likvärdiga föreståndersketjänsten å kvinnosidan givetvis inbegripen, placerande i samma lönegrad.» Det är därför, som jag fortfarande vidhåller min i motionen gjorda hemställan, och då statsutskottet icke är absolut enhälligt i denna fråga, vågar jag, herr förste vice talman, fortfarande yrka på bifall till min motion.

Herr Hallin: Herr talman! Det synes mig vara alldeles tydligt, att det är något galet vid hospitalet i Strängnäs. Där har man vid sidan av den nuvarande organisationen vidtagit en anordning, som resulterat i, såvitt jag kan

*Ang.
avlöningen för
viss kvinnlig
hospitals-
personal.
(Forts.)*

Ang.
avlönningen för
viss kvinnlig
hospitals-
personal.
(Forts.)

se, att man på en förmansplats på en manlig avdelning därstädes fått placera såväl en manlig som en kvinnlig befattningshavare, och nu motioneras det om att dessa skola ha lika lön. Med ett bifall till denna motion skulle man alltså sanktionera tvenne anomalier; för det första disponeras tvenne löner på en och samma befattning, och för det andra skulle man med ett penndrag bryta sönder hela lönesystemet för hospitalspersonalen.

Vad den organisatoriska sidan beträffar är det möjligt, att det här försöket ifrån Strängnäs kan ge hemul åt förändringen att man har dylik föreståndarinna, d. v. s. det kallas för förste uppsyningsman, men någon större erfarenhet bör väl ändå härutinnan först avvaktas. När lönestaterna för hospitalspersonalen på sin tid uppgjordes, avgjordes samtidigt vilka tjänster som skulle innehavas av manliga och vilka tjänster som skulle innehavas av kvinnliga befattningshavare, och lönerna utmättes därefter. Man har därför fått, kan man säga, en speciell behörighetslag för de ifrågavarande personalstaterna. Att man nu på grund av en enda försöksanordning, som den ifrågavarande i Strängnäs — den må ha utfallit aldrig så väl och det har vitsordats från alla håll att så skett — skulle besluta i enlighet med motionärens yrkande förefaller mig och har förefallit utskottsmajoriteten vara omöjligt. Om den saken skall allvarligen tagas upp, och det är möjligt att man finner anledning att göra det på grund av detta försök, får den väl i alla fall betydligt grundligare tagas i övervägande med avseende å de konsekvenser, som givetvis skulle bli följden av att för en enda befattningshavare gå in för systemet, så att man åtminstone finge klart för sig, varthän det skulle leda. Som förhållandet nu är, innebär ett bifall till motionen, att man slår upp dörrarna på vid gavel utan att några överväganden i avseende å de konsekvenser som därav kunna följa ha blivit på något sätt gjorda, och utskottet har icke kunnat på ett så lättvindigt sätt inbjuda riksdagen att, som sagt — i och med detta att den bifaller denna motion — dels sanktionera en — jag måste säga — mycket egendomlig organisationsordning vid hospitalet i Strängnäs och dels också faktiskt samtidigt därmed bryta sönder hela det nuvarande lönesystemet för hospitalen. Det är på dessa grunder, herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan i Malmö: Det var några av ledamöterna i statsutskottet, vilka liksom jag, när detta ärende där behandlades, icke hade någon annan råd än att i hast anteckna en blank reservation till detta utlåtande. Jag vill emellertid säga, att jag är fullt enig med utskottet däruti att tillfälliga förordnanden icke böra föranleda någon ändring i lönehänseende för dem, som uppehålla vikariat. Det skulle alldeles säkert, såsom utskottsmajoriteten säger, medföra konsekvenser som man nu inte är i tillfälle att överblicka och det skulle dessutom kanske verka sönderbrytande på hela det nuvarande systemet. Men detta är ett försök, som har pågått under många år. Fröken Hesselgren sade nyss, att det varat i fem år, men jag skulle vara frestad att tro, att den frågan är mycket äldre, därför att vi i statsutskottet sedan lång tid tillbaka för varje år fått en liten påminnelse om den. Eftersom det nu uppgivits att det pågått under fem år, är den uppgiften kanske riktig.

Jag anser därför, att ett sådant försök, som kan betraktas såsom livstidsförsök, måste anses utgöra ett undantag och att man nog skulle kunna finna utvägar, varigenom vederbörande skulle kunna tillerkännas samma lön som motsvarande manliga befattningshavare.

Då jag emellertid vet, att man alltid är stark, när man ställer sig bakom den muren att det kan medföra konsekvenser och att det kan verka sönderbrytande på det lönesystem, som vi ha, är det ju givet, att jag icke, såsom

frågan nu ligger till, kan sluta mitt anförande med något yrkande. När vi icke hade tillfälle i statsutskottet, då frågan där kom fram i all hast, att göra någon jämförelse med andra liknande frågor, hade vi ingenting annat att göra än att rätt och slätt anteckna vårt missnöje med utskottets förslag. Man får väl hoppas att frågan på något sätt skall kunna ordnas i framtiden, i det den väl bör föras fram på ett annat sätt.

Jag har bara velat säga detta därför att jag önskat tillkännagiva, att jag är vän av att man gör en förändring till det bästa just i den riktning motionären föreslagit, men för tillfället har jag icke ansett mig kunna göra något yrkande.

Herr Petrén: Jag tror, att statsutskottets tredje avdelnings vice ordförande, herr Hallin, gjorde sig skyldig till en missuppfattning när han sade, att detta att bevilja uppsyningsmans lön till förestånderska, vore att bevilja tvenne löner till en och samma befattning. Det förhåller sig nämligen i stället så, att det vid ett så stort hospital som Strängnäs hospital plägar vara två uppsyningsmannabefattningar på mansavdelningen. Den enda avvikelser i organisationen vid Strängnäs hospital i detta avseende är den, att den ena uppsyningsmannabefattningen blivit besatt med en kvinna. Det skulle alltså under alla förhållanden varit lön till två personer. Frågan är bara den, huruvida den kvinna, som faktiskt sköter en uppsyningsmannatjänst, skall ha uppsyningsmans lön eller den något lägre föreståndarinnelönen.

Det har sagts att det här bara gällt en försöksanordning, och det har till och med satts i fråga, huruvida det vore riktigt att besätta en sådan tjänst med kvinnlig befattningshavare, eftersom det bestämts, vilka platser inom sjuksjukvården, som skola besättas med manlig och vilka med kvinnlig personal. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att riksdagen i år på förslag av Kungl. Maj:t beslutat, att en uppsyningsmannabefattning vid Lunds hospital och asyl skulle förändras till föreståndarinnetjänst, så att vid det hospitalet kommer således samma förhållande att inträda, nämligen att föreståndarinnan kommer att sköta de göromål, som hittills tillkommit en av mansavdelningens uppsyningsmän, alltså i realiteten sköta en uppsyningsmannatjänst.

Utskottet stöder sig ju på medicinalstyrelsen, som har avstyrkt motionen med hänvisning till de vådliga konsekvenser, som detta skulle medföra och under anförande av att följden givetvis skulle bli, att all kvinnlig personal som tjänstgör på mansavdelning, skulle komma att begära samma lön som den manliga personalen på mansavdelning. Jag tror icke det är nödvändigt att draga dessa konsekvenser, ty det är dock en skillnad på den tjänstgöring, som kvinnlig personal och manlig personal har på mansavdelning, i det hänseendet att den manliga personalen får sköta alla de mest svårskötta manliga patienter, vilka kvinnorna icke kunna sköta. Därför kan det mycket väl försvaras att låta manlig personal ha högre lön än kvinnlig personal på mansavdelning — detta i fråga om de vanliga skötare- och sköterskeplatserna. Beträffande här avhandlade tjänst är det däremot i realiteten ingen skillnad — det framgår tydligt och klart av överläkarens för hospitalet i fråga utlåtande — mellan de göromål, som tillkomma en uppsyningsman, och de göromål, som skötas av denna föreståndarinnan på hospitalets mansavdelning. Jag kan alltså icke finna annat än att det står i full överensstämmelse med det beslut, som i samband med behörighetslagens antagande fattades i dessa lönefrågor vid 1925 års riksdag, att denna förestånderska skall ha samma lön som en uppsyningsman.

Nu kan det ju sättas i fråga, om icke denna befattning på mansavdelningen under alla förhållanden borde kallas för uppsyningsman, må sedan vara att

*Ang.
avlöningen för
viss kvinnlig
hospitals-
personal.
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
viss kvinnlig
hospitals-
personal.
(Forts.)

den kan skötas av vare sig en man eller kvinna. Språkligt sett borde det icke vara hinder härför. Vi ha t. ex. befattningen barnavårdsman, som kan innehavas av både man och kvinna, och som väl oftast beklädes av kvinna. Riktigast vore kanske sålunda, att kalla denna befattningshavare uppsyningsman, såsom man gör i fråga om dem som ha samma uppgifter å mansavdelningarna.

Jag hade icke tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling i utskottet och därför finns jag icke med bland reservanterna, men jag begärde ordet för att tillkännagiva, att hade jag varit närvarande vid ärendets behandling, skulle även jag reserverat mig, fast jag av samma skäl som den närmast föregående talaren anført icke anser mig kunna göra något yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av bangårdsförhållandena i Göteborg;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av den Limedsforsen—Särna järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen mellan Limedsforsen och Särna; samt

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för statens vattenfallsverks räkning av en fastighet i Trollhättan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av generalpoststyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å

Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.

av fröken Hesselgren och herr Julin samt herrar Björnsson, Lithander, Reuterskiöld, Julin, fröken Wellin och herr Anderson i Linköping i ämnet väckta motioner (I: 83, 322, 324, 327 och 328 samt II: 90 och 439) måtte

*Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)*

a) besluta, med tillämpning från och med den 1 juli 1927,

att i den vid avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade tjänsteförteckningen skulle vid postverket upptagas följande nya befattningar, nämligen:

i 26:e lönegraden: förste aktuarie, intendent,
» 21:a » huvudkassör,
» 15:e » materialförvaltare,
» 12:e » förrådsmästare,
» 11:e » kansliskrivare;

att den i nyssnämnda förteckning vid postverket upptagna befattningen ombudsman skulle erhålla benämningen byrådirektör och ombudsman;

att ur tjänsteförteckningen skulle vid postverket utgå följande befattningar, nämligen:

ur 24:e lönegraden: förste aktuarie, intendent,
» 21:a » förrådsförvaltare, registrator.

b) besluta, att antalet av följande befattningar vid postverket skulle från och med den 1 juli 1927 utgöra:

postdirektör	7
byrådirektör och ombudsman	1
förste aktuarie	1
intendent	1
sekreterare i 26:e lönegraden	5
överpostmästare	2
postmästare av klass 1 A	8
sekreterare i 24:e lönegraden	3
postmästare av klass 2	51
aktuarie	1
huvudkassör	1
notarie	6
revisor	4
revisor och bokhållare	2;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som vid genomförande av berörda ändringar erfordrades; samt

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen vidtaga de ändringar, som föranleddes av riksdagens beslut beträffande befattningar vid postverket.

I den inom första kammaren väckta motionen nr 322 hade herr *E. Björnsson* hemställt, att riksdagen ville, med godkännande i övrigt av Kungl. Maj:ts proposition nr 208 angående omorganisation av generalpoststyrelsen m. m., besluta att antalet av följande befattningar vid postverket skulle från och med den 1 juli 1927 utgöra förste kontrollörer 18 och registrator 1.

Vidare hade herr *C. A. Reuterskiöld* i den inom samma kammare väckta motionen nr 327 yrkat, att riksdagen ville, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 208 icke kunnat för närvarande bifallas, hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande sammanslagning av telegrafverket med postverket

Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)

och framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde för-
anleda.

I den likaledes inom första kammaren väckta motionen nr 328 hade herr *T. Julin* hemställt, att riksdagen måtte

dels avslå Kungl. Maj:ts i proposition nr 208 gjorda hemställan om upp-
tagande i den vid avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid
postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade
tjänsteförteckning av den nya befattningen huvudkassör i 21:a lönegraden vid
postverket;

dels besluta, att antalet av följande i sagda proposition upptagna befattningar
vid postverket skulle från och med den 1 juli 1927 utgöra:

sekreterare i 24:e lönegraden	4
notarie	4
revisor	6

dels besluta, att antalet förste kontrollörer vid postverket, som nu vore
14, skulle ökas med 3 eller till 17;

dels ock för sin del uttala sig för, att postdirektionen i övre norra distriktet
skulle vara förlagd till Umeå.

I de likalydande motionerna nr 324 i första kammaren av herr *E. Lithander*
och nr 439 i andra kammaren av herr *I. Anderson* i Linköping hade hem-
ställts, att riksdagen måtte besluta, att direktionen i det föreslagna övre norra
postdistriktet skulle förläggas till Luleå.

I motionerna nr 83 i första kammaren av fröken *K. Hesselgren* och herr
T. Julin samt nr 90 i andra kammaren av fröken *B. Wellin* hade yrkats, att
riksdagen måtte besluta, att nuvarande postexpeditörer och förste postexpedi-
törer skulle i löne- och pensionshänseende uppflyttas i 15:e resp. 16:e löne-
graderna samt att nuvarande e. o. postexpeditörer skulle i lönehänseende lik-
ställas med e. o. postassistenter.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **förste vice talmannen**: Beträffande föredragningen av föreliggande
utlåtande tillåter jag mig föreslå, att detta utlåtande företages till avgörande
på det sätt, att först föredragas var för sig punkterna a)—d) av utskottets
hemställan samt därefter inledningen till samma hemställan.

Detta förslag antogs.

Punkten a).

Herr **Örne**: Herr greve och talman, mina herrar! Statsutskottets nu före-
dragna utlåtande utmynnar i ett tillstyrkande av den kungl. propositionen an-
gående postverkets omorganisation. Då denna i allt väsentligt överensstäm-
mer med generalpoststyrelsens förslag, har jag till en början att tacksamt er-
känna, att styrelsens förslag rönt en mycket välvillig behandling från såväl
Kungl. Maj:ts som statsutskottets sida. Jag skulle givetvis med stor tillfreds-
ställelse ha sett om styrelsens förslag kunnat i sin helhet av Kungl. Maj:t
framläggas för riksdagen eller, då så icke skett, om statsutskottet hade före-
tagit de jämkningar i propositionen, varom hemställas i herr Björnssons motion.
Då statsutskottet ställt i utsikt, att sedan tillräcklig erfarenhet vunnits rö-
rande arbetsbelastningen å olika tjänster m. m. frågan om mindre jämkningar
i av motionären angivna hänseenden liksom ock med avseende å förslaget i

öfrigt kan upptagas till ny prövning, anser jag mig emellertid icke böra framställa något yrkande i detta avseende.

Med tillstånd av herr talmannen skall jag nu be att få yttra några ord rörande även de icke föredragna punkterna, således ingå på utlåtandet i dess helhet.

Vid bifall till Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta proposition komma generalpoststyrelsen och postverkets distriktsförvaltningar att i det stora hela — således med reservation för de jämkningar jag redan talat om — erhålla en organisation, som enligt min mening skall efter några mindre förbättringar visa sig ändamålsenlig och tillräcklig för en avsevärd tid framåt. Den ur statsnyttans synpunkt gagnliga reformen har dock även en fränsida, som jag anser mig här böra med några ord beröra.

Omorganisationens genomförande innebär en stark beskärning av postverkets förvaltningsorgan. Utsikten att få se generalpoststyrelsens förslag i allt väsentligt genomfört i praktiken har på grund därav skapat förstämning bland vissa grupper av postverkets personal. Detta är mycket förklarligt. På grund av den rekrytering av tjänstemän inom dåvarande postexpeditörsgraden, som verkställdes under åren närmast före och efter sekelskiftet, har postverket för närvarande ett mycket stort antal befattningshavare inom den nuvarande postassistentgraden, vilken som bekant motsvarar den gamla manliga postexpeditörsgraden. Antalet tjänstemän är inom denna grad så stort, att endast ett jämförelsevis obetydligt antal av dem, som äga förutsättningar för befordran, hava någon möjlighet att komma upp i högre tjänstegrad än den, de tillhört sedan sitt inträde i verket. Generalpoststyrelsens omorganisationsförslag medför nu beklagligtvis en viss försämring i personalens redan förut långt ifrån tillfredsställande befordringsmöjligheter. Generalpoststyrelsen har emellertid ansett, att detta förhållande icke får fördröja de nedskärningar i organisationen, som kunna och böra verkställas. Övertaligheten inom assistentgraden är nämligen en tillfällig företeelse, som genom den nu förda restriktiva rekryteringspolitiken kommer att upphöra inom ett begränsat antal år, och det synes mig, att, oavsett vad som nu göres eller icke göres, vissa åtgärder inom den närmaste femårsperioden måste vidtagas för att bereda de äldre befordringsdugliga, men på grund av överrekryteringen i 15:e lönegraden då alltså kvarvarande assistenterna en något förbättrad löneställning. Detta blir för staten vida billigare än bibehållandet av den nuvarande organisationen och samtidigt för vederbörande personalgrupp av allmänna gagn än de befordringsmöjligheter, som genom omorganisationen bortskäras. Det torde dessutom även för personalen vara av stort värde, att postverkets organisationsförhållanden för en längre tid framåt avföras från dagordningen. Att, såsom nu under åtskilliga år varit fallet, en mångfald frågor av för tjänstemännen stor vikt hållits svävande medför för personalen likaväl som för verkets ledning ett tillstånd av allmän osäkerhet, vilket ur många synpunkter är synnerligen olägligt.

Med sitt förslag har generalpoststyrelsen gått så långt i fråga om beskärning av förvaltningsapparaten, att det näppeligen kan falla någon in att vilja gå längre, såvida icke verkets rörelse skulle sluta upp att tillväxa. Från många håll har styrelsens förslag ansetts vara allt för radikalt. Om jag också erkänner, att förslaget härutinnan går långt, måste jag bestrida, att det går för långt. Det är min bestämda uppfattning, att styrelsens förslag är lämpligt avvägt med hänsyn till den *nuvarande* omfattningen av postverkets verksamhet. Om nya rörelsegrenar tillföras postverket eller om nuvarande rörelsegrenar komma att förete någon mera betydande ökning, torde det dock icke kunna undvikas att företaga vissa utvidgningar av organisationen. En stegring av poströrelsen kommer emellertid enligt min mening icke att i första hand påkalla förändringar i själva den organisatoriska ramen för verksamheten.

Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)

utan i främsta rummet göra sig gällande vid postkontoren, där särskilt den utomordentligt stora penningrörelsen kan komma att påfordra vissa nya anordningar och en för därmed sammanhängande arbetsuppgifter väl skickad personal. Medan sålunda en väsentligare ökning av poströrelsen enligt min mening väl kan betinga vissa förskjutningar i fråga om antalet tjänstemän i de olika tjänstegraderna vid postkontoren, torde en stegrad posttrafik först i andra rummet behöva utöva någon avsevärdare inverkan på organisationen av postverkets förvaltningsmyndigheter.

Jag tillåter mig att efter dessa anmärkningar något beröra ett par punkter i utskottsutlåtandet.

Frågan om beredande av en något högre tjänsteställning för kvinnliga postexpeditörer och förste postexpeditörer har flera gånger förelegat till behandling. Frågan har på nytt upptagits i motioner av fröken Hesselgren m. fl. Grundtanken i dessa motioner överensstämmer med den ståndpunkt som generalpoststyrelsen intagit och alltjämt intager till frågan. Styrelsen har upprepade gånger framhållit såsom berättigat och rättvist, att de kvinnliga postexpeditörer och förste postexpeditörer, som ha samma utbildning och fylla samma formella kompetensfordringar som sina manliga kolleger, numera benämnda postassistenter, och som innehade sina befattningar vid behörighetslagens ikraftträdande, övergångsvis erhålla löneställning i 15:e resp. 17:e lönegraden. Däremot har styrelsen icke förordat någon *allmän* höjning av löneställningen för postexpeditörer och förste postexpeditörer på grund av behörighetslagens ikraftträdande. Föregående års riksdag beslöt emellertid en höjning övergångsvis i lönegrad för samtliga dåvarande postexpeditörer och förste postexpeditörer, oberoende av utbildning och kompetensfordringar. Jag vidhåller fortfarande, att den av generalpoststyrelsen förordade anordningen är berättigad och rättvis från de synpunkter, som förmådde riksdagen att godkänna behörighetslagen. Fröken Hesselgrens motion avser emellertid uppflyttning i lönegrad av samtliga nuvarande postexpeditörer och förste postexpeditörer, ett förslag, som jag *icke* kan biträda. Det finnes nämligen en del postexpeditörer, som icke ha postal utbildning — närmast motsvarande kansli-skrivare — och dessutom några med den nu gällande lägre kompetensen. Något skäl att jämställa dessa med postassistenterna i lönehänseende finnes det icke.

Genom herr Reuterskiölds motion har frågan om sammanslagning av post- och telegrafverken ånyo bringats inför riksdagen. Utan att vilja göra något som helst uttalande angående lämpligheten av en sammanslagning av verken — en fråga, som för ett par årtionden sedan upprepade gånger var föremål för behandling i riksdagen — tillåter jag mig framhålla, att om en utredning i frågan skulle bevisa, att en sammanslagning av verken vore fördelaktig, genomförandet under alla förhållanden måste ställas på lång sikt och att omorganisationen av generalpoststyrelsen och postdirektionerna icke på något sätt föregriper en dylik utredning. Med anledning av vad herr Reuterskiöld yttrar i sin motion angående postverkets benägenhet att gripa omkring sig, vill jag erinra om, att de nya rörelsegrenar, som tillförts postverket, kommit dit efter Kungl. Maj:ts förslag hos riksdagen.

Till slut vill jag yttra några ord om förläggningssorten för postdirektionen i det nya postdistriktet i övre Norrland. Inom generalpoststyrelsen var denna fråga föremål för en grundlig behandling. De orter, som enligt styrelsens mening borde ifrågakomma såsom säte för den nya postdirektionen, Umeå och Luleå, ligga båda nära det nya distriktets sydliga, resp. nordliga gräns. Båda äro residensstäder, de äro av jämförelsevis stor betydelse i Norrlands ekonomiska liv, och de postala trafikanordningarna inom området — vilka utgöra föremål för postdirektionens verksamhet — äro ungefärligen lika lätt tillgängliga från båda städerna.

Då det från åtskilliga missnöjda i den nordliga delen av det föreslagna nya distriktet framkommit påståenden, att generalpoststyrelsen icke hade låtit leda sig av sakliga motiv vid framläggandet av sitt förslag om Umeå som säte för den nya postdirektionen, har jag tagit mig friheten här sätta upp en karta, som anger postanordningarna i det föreslagna nya distriktet, Norrbottens och Västerbottens län.

Såsom herrarna se av denna karta, är det två stora bälten av postala anordningar här i Norrland. Det ena går från Skellefteå ned till Nordmaling och upp mot lappländska gränsen. Det är relativt tätt besatt med postanstalter. Ett annat bälte går mellan Piteå och gränsen upp åt Kirunahället, under det att det stora området här uppe i Norrbottens lappmark praktiskt taget är utan några postala anordningar. Om man nu skall resa från Umeå för att inspektera postanordningarna uppe i dessa trakter, i Luleå och norr därom, eller reser från Luleå för att inspektera postanordningarna i Västerbottens kustland uppåt Lappland, så betyder det precis detsamma från kostnadssynpunkt. Det är omöjligt att avgöra, vilken placering som från resekostnadssynpunkt är den bästa. Att generalpoststyrelsen föreslog Umeå, berodde dels på att Umeå från personalsynpunkt förefaller som en något bättre och även något billigare ort än Luleå. Vidare tog jag också hänsyn till att inom kort järnvägen mellan Lycksele och Stensele kommer att bli färdig och att man då har en utmärkt kommunikation upp mot Inlandsbanan, och vidare att vi snart få järnväg från Jörn upp till Arvidsjaur, vilken är lika lättåtkomlig från Umeå som från Luleå. Slutligen föreligger ju nödvändigheten att bygga ett nytt posthus i Umeå. I samband därmed hade det varit lätt och relativt billigt att åstadkomma lokaler för postdirektionen. Jag kan för min del icke finna annat än att styrelsens förslag var väl grundat.

Kungl. Maj:t har emellertid icke föreslagit vare sig Umeå eller Luleå, utan Boden. Utskottet har även tillstyrkt förslaget. Ur de synpunkter, ur vilka frågan om förläggningen av en postdirektion i första hand måste bedömas, nämligen med hänsyn till trafikförhållandena, kan Boden anses erbjuda någon, om ock synnerligen obetydlig fördel framför Umeå och Luleå. Det är att märka, att mellan Luleå och Boden det endast är femtio minuters järnvägsresa. Med hänsyn till de arbetsuppgifter, en postverkets distriktsförvaltning har att fullgöra, måste postdirektionen ofta förhandla med länsstyrelsen, järnvägs-, tull- och andra myndigheter. Att dylika myndigheter finnas på samma ort som postdirektionen, måste anses vara en stor fördel. Åtskillig tidsödande skriftväxling kan därigenom sparas, och ärendena bliva något lättare avgjorda, då det är möjlighet till så gott som daglig personlig kontakt mellan vederbörande instanser. Då nu emellertid såväl Kungl. Maj:t som utskottet funnit Boden vara den lämpligaste platsen för postdirektionens förläggning, skall jag för min del avhålla mig från att göra något yrkande. Jag kan dock icke underlåta att nämna, att valet av Boden såsom förläggningsort kan medföra åtskilliga mindre önskvärda konsekvenser för postverket.

För den i Boden förlagda militären — andra statliga organ torde vara fåtaligt företrädda i Boden — torde i allmänhet gälla, att det övervägande antalet militära befattningshavare ha att tjänstgöra i Boden på kommandering för viss begränsad tid. Då Boden icke har några högre undervisningsanstalter och icke heller någon nämnvärd industri eller handel, är det givetvis svårt för tjänstemännen att där sörja för sina barns utbildning och utkomst, varför ett passagesystem för statens där bosatta befattningshavare kan synas motiverat. Med Boden som förläggningsort för postdirektionen låter det väl tänka sig, att postdirektionens personal skulle framställa krav på förmånen att efter viss tid erhålla transport till sydligare delar av landet. Ett tillmötesgående av dessa krav blir kanske icke lätt att undslippa. Givetvis kan detta komma att

*Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)*

*Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)*

medföra obehagliga konsekvenser. Visserligen förekommer även nu, att posttjänstemän i den nordligaste delen av landet kunna erhålla transport söderut, om de styrka sig hava särskilda skäl för sin framställning härom. Något genomfört system med tjänstgöring endast för viss tid å mera ogästvänliga platser i landet förekommer emellertid icke för närvarande i postverket. Det är att antaga, att om Boden väljes såsom förläggningsort för postdirektionen i övre Norrland, kravet på införande av ett sådant system får ett gott stöd.

Jag har icke ansett mig böra för riksdagen fördölja mina farhågor i detta hänseende, men kan naturligtvis i övrigt erkänna, att förläggningsorten till Boden låter försvara sig, vilket förklarar, att jag icke gör något yrkande. Staden har ju ur ren trafiksynpunkt någon, om ock ringa fördel framför Umeå eller Luleå. Och det kan naturligtvis, om man får personal, som är van vid förhållandena i dessa trakter av landet, låta sig göra att behålla personalen där uppe, men det är ej säkert, att de mest kompetenta sökandena till eventuella platser där uppe komma just ifrån dessa trakter, och de räkna således givetvis med en förflyttning inom längre eller kortare tid.

Ja, herr greve och talman, jag har på sakens nuvarande stadium intet yrkande.

Herr Björnsson: Jag har själfvallet ingen mera ingående kännedom om organisationen av arbetet i generalpoststyrelsen, men jag har under min verksamhet i bevillningsutskottet kommit till det resultatet, att postverket är och under de närmaste åren varit ekonomiskt synnerligen sparsamt skött, i stort sett åtminstone. Den för postverkets inkomster alldeles avgörande taxan är det vanliga brevportot. Detta är icke höjt med mer än 50 procent jämfört med förkrigsvärdet. Å andra sidan äro postverkets utgifter i allt väsentligt personalkostnader, och för befattningshavare i oförändrad ställning har som bekant lönen stigit med mycket mera än 50 procent sedan tiden före kriget. Då postverket icke dess mindre varje år ger ett överskott, som icke så litet överstiger 10 miljoner, är detta för mig ett bevis för att man genom en rationell organisation kunnat taga ut större arbetsprestation av varje befattningshavare än man tidigare gjort. Det kan naturligtvis endast förklaras därav, att postens rörelse i stort sett vuxit i snabbare takt än personalstaben.

Nu föreligger här ett förslag från Kungl. Maj:t till omorganisation av generalpoststyrelsen. Detta förslag grundar sig på generalpoststyrelsens eget förslag och skulle i stort sett innebära en besparing för staten per år av ungefär 400.000 kronor. Jag har föreslagit, att ett fåtal befattningar skulle i överensstämmelse med generalpoststyrelsens förslag sättas i en något högre grad än Kungl. Maj:t föreslagit. Detta skulle medföra en minskning av besparingen med 2,500 kronor om året. Då jag framburit denna motion, har jag givetvis icke gjort det utan att jag övertygat mig om att de skäl, jag anfört till förmån för mitt förslag, äro sakligen välgrundade. Jag har kommit till denna min övertygelse genom samtal med sakkunniga personer, som icke äro direkt ekonomiskt intresserade av denna frågas utgång.

Från statens egen synpunkt kan en för långt driven sparsamhet i fråga om befodringsmöjligheter för postverkets stora personal i längden vara skadlig.

Jag beklagar, att statsutskottet ej velat tillmötesgå detta förslag, vilket endast helt obetydligt går utöver Kungl. Maj:ts förslag, men den motivering för avslag, statsutskottet har, är ju mycket välvillig. Jag tror, att man kan uppfatta den som ett vänligt välkommen åter till den myndighet, som framdeles kan komma att göra anslagsäskandena för postverket, och närmast med hänsyn därtill, herr talman, avstår jag från att yrka bifall till min motion.

Herr Julin: Det är mycket möjligt, att den motion, som jag i denna fråga väckt, kan anses vara ett uttryck för den förstämning, varom herr Örne nyss

talade, som han icke kunnat undgå att märka hos postverkets personal på grund av det förslag, som här är framlagt. Men jag tror, att jag anfört goda sakskalet för det förslag, vilket jag lagt fram, alldeles oavsett den förstämning, man måste känna, då man har att taga befattning med ett förslag, som på detta sätt i så hög grad försämrar personalens befordringsutsikter, som detta förslag gör, vilket av herr Örne här också vitsordats. Jag skall ej uppehålla mig vid alla de förslag, som här väckts, ty jag ämnar ej komma med ett yrkande på denna punkt. Jag vill endast framhålla den viktigaste farhåga, som jag här uttalat, vilken jag tycker, att statsutskottet i någon mån borde ha tagit upp till närmare skärskådande.

Jag säger i min motion, att postverkets numera viktigaste problem är ordnandet av kontrollarbetet, och jag tror icke, att jag behöver i denna församling peka på de särskilda omständigheter, som tyvärr äro allt för väl kända, för att man skall förstå, att detta för oss är en ytterst viktig och ömtålig sak. Man bör betänka, anför jag sedan, hurusom utvecklingen av postverkets rörelse kan mätas med en så stor siffra i fråga om ökningen av antalet brevfrändelser som 71 procent från år 1910 till år 1925, medan personalen i tjänstemannaställning under samma tid ökats med endast 5 procent. Men vad som mest karakteriserar postverkets utveckling under senaste tid är dess utveckling till ett verkligt penninginstitut, som omsätter miljarder om året. Det är alltså kassarörelsen, säger jag vidare, som stegrats alldeles särskilt vid sidan av brevfrändelsernas stora stegring. Därför är det angeläget, att kontrollen skärpes, och därför har det varit oss svårt att se, hur man med det framlagda förslaget har nonchalerat kontrollen, i det man försökt att fingra på vårt revisionsarbete.

Vad svarar nu statsutskottet på detta? Ja, man får hoppas, att statsutskottet observerat det, men dess svar är ju litet kort. Det säger: »Möjligt är emellertid, att efter det den nya ordningen blivit genomförd och sedan tillräcklig erfarenhet vunnits rörande arbetsbelastningen å olika tjänster m. m., det skall visa sig erforderligt att vidtaga mindre jämkningar i de av motionärerna angivna hänseenden — — —». Ja, det är kanske så dags då! Nu kan givetvis det stolta statsutskottet krypa bakom generalpoststyrelsen och säga, att när generalpoststyrelsen icke dragit sig för att på detta sätt fingra på sin revision, må utskottet gärna taga detta ansvar, som i varje fall icke kommer att krävas ut hos utskottet.

Jag har icke kunnat underlåta att draga fram detta än en gång, ty saken är så ytterligt allvarlig. Jag måste emellertid säga, att herr Örnes anförande i mycket visade, att han har blicken öppen för just de farhågor, som personalen på denna punkt hyser, och han påpekade i sitt anförande, att sedan man nu har gjort denna radikala nedskärning av personalen, börjar man liksom på ny kula och, så vitt jag fattat honom rätt, blir det då fråga, om man icke på de mest utsatta punkterna behöver få förstärkning. Han pekar då på postkontoren, vilket är den punkt, där arbetet givetvis först ökas och med den nya organisationen i alldeles särskild grad kommer att ökas omedelbart efter dess genomförande på grund av de ökade befogenheter, man tillagt postkontorens chefer.

Jag tager alltså fasta på vad han säger, och i förhoppning att riksdagen ej skall tveka att följa generalpoststyrelsen, när den kommer in och begär de ökade kontrollanordningar, som vi inom postverket finna absolut ofrånkomliga, ber jag, herr talman, att på denna punkt få tillstyrka det förslag, som föreligger.

Efter härmed slutad överläggning godkändes ifrågavarande punkt.

Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)

Punkterna b)—d).

Godkändes.

Inledningen till utskottets hemställan.

Denna inledning innefattade, såsom förut angivits, utom annat, hemställan om avslag å samtliga i ämnet väckta motioner.

I motiveringen hade utskottet i fråga om förläggningen av direktionen i det av Kungl. Maj:t föreslagna övre norra postdistriktet yttrat:

»Vidare hava herrar Anderson i Linköping och Lithander motionsvis hemställt, att direktionen i det föreslagna övre norra postdistriktet måtte förläggas till Luleå, varjämte herr T. Julin yrkat ifrågavarande direktionens förläggande till Umeå. Med avseende härå vill utskottet allenast åberopa vad departementschefen anfört i fråga om Bodens företräden ur kommunikationssynpunkt framför såväl Luleå som Umeå. Utskottet har därför icke kunnat biträda vad i nu berörda hänseenden blivit yrkat.»

Enligt en vid utlåandet avgiven reservation hade herrar *Bergqvist, Haltin, Johansson* i Fredrikslund och *Olsson* i Blådinge ansett, att berörda del av utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Vidare hava — — — — till Umeå. Utskottet finner de av herrar Anderson och Lithander anförda skälen för Luleå som förläggningsort vara beaktansvärda och vill med särskild hänsyn därtill att lokaler finnas för postdirektionen i statens posthus i Luleå förorda, att densamma förläggas dit»,

samt att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å de av fröken Hesselgren och herr Julin samt herrar Björnsson, Reuterskiöld, Julin och fröken Wellin i ämnet väckta motionerna (I: 83, 322, 327 och 328 samt II: 90) måtte

- a) — — — — ;
- b) — — — — ;
- c) — — — — ;
- d) — — — — ;

II) att herrar Lithanders och Andersons i Linköping berörda motioner (I: 324 och II: 439) måtte anses besvarade med vad utskottet beträffande dessa motioner anfört.

Fröken Hesselgren: Herr greve och talman! Utskottet har avstyrkt min motion utan någon vidare utredning. Ja, det är kanske oriktigt sagt, men det har i alla fall stött sig på att denna sak var avgjord redan förra året och man därför icke borde taga upp den igen. Det kan tyckas, att man borde låta sig nöja med detta och jag är övertygad, att kammaren också skulle tycka, att det vore trevligt, om jag lät bli att försvara en sak, som utskottet på detta sätt gått emot. Men vi få komma ihåg, att för dem det gäller ställer sig frågan på ett helt annat sätt, och de ha icke kunnat anse den lösning, saken fick förra året, som slutgiltig. De ansågo icke, att de därmed fingo kompensation för den stora misräkningen och, som de själva känna det, orättvisan att de icke blevo inflyttade i samma lönegrad som sina manliga kamrater. De ha icke ens, med den förändring, som gjordes förra året, erhållit pension efter den högre lönegrad, som de kommit in i. Det är en sak, som kanske så småningom kan rättas till, men det står dock kvar som ett ytterligare bevis på hur liten kompensation de

faktiskt fingo förra året. Vid alla löneregleringar, som ägt rum under de sista åren, ha de kvinnliga postexpeditörerna blivit utlovade, att när den stora omläggningen en dag kom, skulle dem vederfaras rättvisa i det avseendet, att de skulle jämföras med de manliga kamrater, med vilka de vore likställda i fråga om utbildning och kvalifikationer.

Jag behöver nu ej ingå i detaljer och tala om vad generalpoststyrelsen sagt om deras krav. Det har gjorts på ett mycket mer kompetent sätt av herr Örne förut. Jag kan därför nöja mig med att hänvisa till detta såsom ett bevis för att man icke kan anse, att saken är uppklarad. Vi få komma ihåg, att om man stänger vägen för dessa kvinnor och hindrar dem att få vad de anse för en rättvis kompensation, återstår för dem ingenting annat än att göra vad de nu börjat med, d. v. s. att överklaga så snart en assistentbefattning skall tillsättas. Vid en nyligen tillsatt assistentbefattning ha 65 kvinnliga postexpeditörer inlämnat klagomål och på detta sätt komma de att överklaga och överklaga, det blir deras enda väg. De komma att stå där, som en klump, skulle jag vilja säga, hindrande i vägen för alla befordringar, därför att de äro så många som allesammans sitta inne med samma kompetens som de manliga sökandena till dessa befattningar. Om man nu i stället hade gått den vägen, att man kompenserat de nuvarande postexpeditörer, som genomgått denna utbildning, med att sätta dem i en verkligt högre lönegrad och icke bara med att ge dem den lilla hjälp, som de fingo förra året, så skulle man därmed ha fått vägen mera fri, för dem som hädanefter komma och skola fram. Man kan ej begära, att folk skall nöja sig med smulor, om de anse sig ha rätt till hela kakan, och jag är rädd för att denna sak, som utskottet säger, att den behandlats förra året och måste anses vara slutbehandlad, icke kommer att anses som slutbehandlad, ty det kommer alltjämt att uppstå krav på ändring i detta förhållande. Om utskottet möjligen menar ett sådant där vänligt kom tillbaka, som en föregående talare påstod sig ha läst ut av utskottets uttalande i en annan fråga, skulle det naturligtvis göra mig mycket stor glädje, men jag är rädd, att jag icke kan utläsa det ur det yttrande, som föreligger.

Då jag för min del emellertid anser, att den väg, som generalpoststyrelsen har föreslagit, är den enda rätta och riktiga, ber jag få yrka bifall till min motion. Men man har upplyst mig om, att det behöves ett förtydligande, därför att, såsom herr Örne påpekade, man kunde tro, att det är alla nu anställda kvinnliga postexpeditörer, man menar, men det är icke förhållandet. Man menar de kvinnliga postexpeditörer, som ha samma fackutbildning som de manliga kamrater, som nu kallas för postassistenter. Därför skall jag be, herr talman, att få ändra mitt yrkande så, att jag hemställer: att riksdagen måtte besluta, att de nuvarande postexpeditörer och förste postexpeditörer, som genomgått samma fackliga utbildning som de manliga, vilka nu kallas postassistenter, må o. s. v. — och i nästa passus: samt att nuvarande extra ordinarie postexpeditörer i samma ställning som ovannämnda måtte o. s. v.

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka bifall till min motion med den ändring, jag här föreslagit.

Herr Lithander: Herr greve och talman! I anledning av den kungl. propositionen, i vilken föreslås förläggning av det nya övre norra postdistriktet till Boden, har väckts en motion inom denna kammare, däri yrkas, att förläggningssorten skall vara Luleå.

Det är ju ganska anmärkningsvärt, att Kungl. Maj:t i detta fall föreslagit en ort, som icke blivit vare sig ens nämnd av den postkommitté, som 1923 hade till uppgift att inkomma med förslag i hithörande ämnen, eller förordad av generalpoststyrelsen. Såsom alternativa förläggningssorter för denna postdirektion

*Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)

ha tidigare dessa myndigheter, generalpoststyrelsen och nämnda kommitté, ifrågasatt endast Luleå och Umeå. Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har i den kungl. propositionen tagit avstånd från tanken att förlägga direktionen till Umeå. Han yttrar nämligen i den delen: »Däremot synas vissa skäl tala mot styrelsens förslag att förlägga postdirektionen i övre norra distriktet till Umeå. Denna stad måste såsom belägen vid distriktets södra gräns anses utgöra en föga central förläggningsort för postdirektionen.» En motion har även väckts av en ärad ledamot av denna kammare, och däri har yrkats, att Umeå skulle bli förläggningsorten i stället för såsom Kungl. Maj:t föreslagit Boden. Men efter vad jag förnummit har den ärade motionären avstått från tanken på att man skulle kunna bifalla motionen. I varje fall kommer han icke att göra något yrkande härom utan har förklarat sig komma att biträda det förslag, som i en reservation till utskottets utlåtande framställts, eller att Luleå skulle bli platsen för den nya postdirektionen.

Det synes ha varit goda skäl, som talade för att man redan i början stannade vid Luleå eller Umeå såsom förläggningsort. Båda äro ju centrala punkter. På bägge hållen finnas länsstyrelser, och där finnas andra ämbetsverk. När nu regeringen har avstått från att föreslå Umeå och, för såvitt jag icke missuppfattat den ärade motionären, även han upphört att hålla på Umeå såsom förläggningsort, så kan man knappast i valet mellan Boden och Luleå tveka, var man skall lägga postdirektionen. Redan av det första anförandet under denna debatt — den ärade talare, som öppnade debatten var generalpoststyrelsens chef — tycktes framgå, att även om han icke framställde något yrkande härom, så föreföll mycket i hans motivering tala för att Luleå vore den rätta platsen. För var och en som har med praktiska livet att göra, förefaller det, att man inte kan tveka i avseende på förläggningsorten, när man har att välja mellan ett relativt stort samhälle med alla de förmåner, ett sådant samhälle erbjuder, och å andra sidan relativt taget en obygd. Det har redan framhållits, att distansen, 45 minuters järnvägsresa, mellan Boden och Luleå ingenting har att betyda. Det är de andra skälen, som äro avgörande.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till den reservation, som vid detta utlåtande avgivits av herrar Bergqvist, Hallin, Johansson i Fredrikslund och Olsson i Blådinge, i vilken reservation hemställles om bifall till den kungl. propositionen med den avvikelser, att i stället för Boden skall Luleå utgöra den nya postdirektionens förläggningsort.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Generaldirektören och chefen för poststyrelsen började sitt anförande med att uttala sin tacksamhet till Kungl. Maj:t och statsutskottet för den välvilliga behandling, generalpoststyrelsens här föreliggande förslag till omorganisation fått röna. Jag kan kvittera denna artighet med ett uppriktigt erkännande till generalpoststyrelsen för det initiativ, den här tagit till en betydande besänkning av postverkets administrationskostnader, vilka ju sedermera ha ytterligare i någon mån reducerats, innan förslaget framlagts av Kungl. Maj:t. Vi ha inom statsutskottet icke funnit oss böra på någon enda punkt göra avvikelser från detta av Kungl. Maj:t framlagda förslag utan ha funnit oss böra tillstyrka det. Det är ju klart, att omorganisationen av många av befattningshavarna i postverket kommer att mottagas med blandade känslor. Det har man ju sett av de motioner, som väckts och även hört av de anföranden, som hållits här i dag. Men förslaget, sådant det här föreligger, går ju i klar stil med de krav, som allt starkare göra sig gällande icke minst från riksdagens egen sida, nämligen att förvaltningskostnaderna inom våra ämbetsverk skola nedbringas till det minsta möjliga, och att ingen överkvalificerad arbetskraft användes på någon post, på det att man därigenom skall få administrationskostnaderna så låga som möjligt. Det är

icke var dag man får konstatera, att ett ämbetsverk självt tager ett så kraftigt tag i denna riktning som poststyrelsen i detta fall har gjort. Därför tror jag, att alla som äro intresserade av att nödig sparsamhet skall iakttagas, skola hålla generalpoststyrelsen räkning för det förslag, som här föreligger.

Vad beträffar de motioner, som väckts, så har utskottet inte kunnat tillstyrka någon av dem. Jag tror, att det är många, som sympatisera med de synpunkter, vilka kommit till uttryck i fröken Hesselgrens, herr Julins och fröken Wellins motioner i fråga om de befattningshavare, vilka där äro avsedda. Men den enda lilla haken, som här föreligger, är, att det kostar så mycket pengar att bifalla dessa motioner. Ett bifall skulle föranleda en kostnadsökning av över 250,000 kronor per år. Detta har verkat i hög grad avskräckande. Det är olyckligt för dessa befattningshavare, att de äro så många, att kostnaderna skulle stiga till sådana belopp.

Vad sedan beträffar frågan, om den nya postdirektionen skall förläggas till Boden eller Luleå, så får jag uppriktigt säga, att jag för min del inte har någon mera deciderad ståndpunkt i den delen. Jag vill emellertid inte, sedan Kungl. Maj:t nu föreslagit Boden, på något som helst sätt avvika från Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende, även om jag måste medge, att det ur många synpunkter kan sägas, att Luleå eller Umeå kunna vara lika bra. Men jag förstår, att Kungl. Maj:t velat bereda Boden en liten kompensation för vad Boden på andra områden får avstå ifrån på grund av beslut som tidigare fattats av riksdagen. Det har ju även av chefen för generalpoststyrelsen konstaterats, att resekostnaderna bli något billigare, om direktionen förlägges till Boden i stället för till Luleå. Att det för personalen sannolikt icke blir så trevligt i Boden som det skulle bli i Luleå och även mindre bekvämt med hänsyn till skolgång för befattningshavarnas barn, kunna vi förstå, liksom att det blir i någon mån svårare med rekryteringen. Detta kan man också ge sitt erkännande av. Men när nu detta förslag föreligger, ha vi inte inom utskottet och särskilt inte på fjärde avdelningen velat avvika från Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, sådant det nu föreligger.

Herr Julin: Den motion, som jag väckt, rör sig också inom det område, som vi nu kommit till, och det är särskilt frågan om förläggningsorten för det nya övre norra postdistriktets direktion, jag skulle vilja närmast beröra.

Herr Lithander har redan meddelat, att jag skulle vara villig att släppa mitt yrkande i den av mig väckta motionen och gå med på hans hemställan. Ja, det är verkligen så, att trots att jag inte kan biträda hans mening om att Luleå är en bättre förläggningsort än Umeå, jag måste i det läge, i vilket frågan nu kommit, göra denna kovändning.

Det har tydligen visats — senast av herr Örne — hurusom Luleå och Umeå ligga precis lika bra till ur trafiksynpunkt inom det nya övre norra distriktet. När jag då för min del skulle träffa valet, hur jag borde lägga min röst, har jag stannat för Umeå, helt naturligt av det skälet, att då man på detta sätt skär av ett distrikt norr över, är det väl lämpligare att lägga den nya direktionen på en ort, som erbjuder goda betingelser för en tillfredsställande rekrytering. Och ur den synpunkten har givetvis Umeå företräde framför Luleå. Sedan har i diskussionen kastats in en alldeles ny ort, som inte alls erbjuder några av de goda betingelser, som Umeå och Luleå äga, nämligen Boden, en ort, som man under inga förhållanden kan godkänna såsom lämplig förläggningsort för en sådan här förvaltning. Jag behöver knappast upprepa de skäl, som här blivit anförda, men då statsutskottets ärade ordförande yttrade sig, erkände han ju, att Luleå har alla fördelar framför Boden, såsom var

*Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.*

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)

och en hörde av hans yttrande. Han till och med vågade påståendet, att rekryteringen komme att bliva svårare i Boden, och då tycker jag verkligen, att detta ensamt är ett skäl, som är tillräckligt för att man skulle släppa tanken på Boden, liksom jag själv måste släppa tanken på Umeå såsom den bästa orten och gå med på förslaget om Luleå, d. v. s. rösta för bifall till reservationen.

Men utskottets ärade ordförande hade ett skäl, som tvingade honom att gå på Boden, och det var venerationen för Kungl. Maj:t. Ja, det är visserligen sant, att förslaget härstammar från Kungl. Maj:t, men då Kungl. Maj:t underlåtit att anföra några skäl för sitt förslag, är det väl lämpligare att gå på ett förslag, för vilket goda skäl förebragts. Då jag beklagligtvis inte kan med någon utsikt till framgång hålla på det bästa, nämligen Umeå, ber jag få lägga min röst för Luleå. Jag kommer alltså att rösta för reservationen i denna punkt.

Statsutskottet har till förevarande punkt häktat fast en den stora frågan alldeles ovidkommande fråga, nämligen den om de kvinnliga postexpeditörernas lönegradsplacering. I den frågan föreligger en motion, som väckts före första motionstidens utgång, och den hör inte alls till den här frågan. Men man har passat på, medan man höll på att skriva utlåtandet, att tillägga några rader, som skulle slå ihjäl fröken Hesselgrens och min motion om denna sak. Frågan har, såsom statsutskottet meddelar, varit uppe redan förra året och fick då ett slags lösning, vilken, såsom var och en, som är inne i frågan, vet, inte var den lösning, som betingades av de synpunkter, vilka då liksom nu av motionärerna lades på frågan, utan av helt andra synpunkter. Då kommo nämligen telegrafexpeditörerna helt opåräknat med i spelet, och då deras lönegradsplacering var för låg och de därför flyttades upp en lönegrad, fingo postexpeditörerna flytta upp lika högt som telegrafexpeditörerna. Nu var det emellertid inte den saken, man slogs om, huruvida telegrafexpeditörernas lönegradsplacering var för låg i och för sig, utan man ville få fastslaget, att de kvinnliga postexpeditörer, som hade en fackutbildning lika stor som deras manliga kamraters, också skulle hava rätt att komma upp i samma lönegrad som dessa deras manliga kamrater. Det var ingenting annat det gällde, och den frågan står fortfarande öppen, den är olöst. Herr Örne anförde skäl, varför den bör lösas, och jag beklagar, att han inte ville gå med på ett formligt yrkande om bifall till motionen bara av det skälet, att motionen behöfde en liten justering, som var så ytterligt lätt gjord, vilket också fröken Hesselgren visade. Man har nämligen i motionen tänkt sig kunna över en bank höja upp alla nuvarande postexpeditörer till en ny grad, medan själva motiveringen går ut på att höja lönen endast för dem, som äga samma fackliga utbildning som deras manliga kamrater. Detta lilla förbiseende erfordrade ju bara en liten justering av motionens kläm, vilken också genom fröken Hesselgrens sista yrkande gjorts.

Fröken Hesselgren berörde vad som är det farliga ur statsförvaltningssynpunkt, om man inte vågar den utgift, som rättvisan här kräver. Det är beklagligt, att det är fråga om en kvarts miljon, men denna kvarts miljon finns redan. Generalpoststyrelsen har utan tvekan åtagit sig den bördan, och postverkets stat kan bära den. Då bör också statsförvaltningen kunna rå med den, eftersom den är rättvis, såsom statsutskottets ärade ordförande här betonade. Utgiften är alltså ej det farliga, utan vad som för statsförvaltningen är farligt i denna punkt, är, såsom fröken Hesselgren anförde, att dessa kvinnliga postexpeditörer kom att bilda ett block, vilket stänger vägen för de manliga postexpeditörerna. På grund av behörighetslagen äro de kvinnliga fullt berättigade att ställa sig i vägen för de manliga postexpeditörernas uppflyttning i postassistentgrad, och följaktligen komma just de tjänstemän, som man önskar skola via postassistentgraden en gång i tiden gå vidare till postverkets högre befattningar, att stå och stampa så länge den nuvarande kvinnliga postexpedi-

törskåren finnes kvar. Inför den faran, som man inte kan bagatellisera, ber jag, herr talman att få hemställa om bifall till fröken Hesselgrens under överläggningen gjorda yrkande, varjämte jag, som sagt, kommer att lägga min röst för reservationen på den punkt, som nyss berörs.

*Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.*

(Forts.)

Herr Lithander: Herr greve och talman! Jag begärde ordet, då statsutskottets ärade ordförande förklarade, att han icke hade någon deciderad ståndpunkt i denna fråga. Det ledsamma är, synes det mig, att regeringen inte haft någon nämvärd motivering för den ståndpunkt, som regeringen intagit, och man fick förklaring över mycket, när man nu hörde statsutskottets ärade ordförande. Detta förklarar varför motiveringen i det hela varit så kortfattad. Utskottet säger, att utskottet vill »allenast åberopa vad departementschefen anført i fråga om Bodens företräden ur kommunikationssynpunkt framför såväl Luleå som Umeå». Då man sedan går till vad departementschefen yttrat, så säger han på sid. 31 i propositionen: »Boden erbjuder med sitt i distriktet centrala och ur kommunikationssynpunkt synnerligen lämpliga läge stora fördelar såsom förläggningsplats för en postdirektion och synes i detta avseende äga ett bestämt företräde framför Luleå.» Vidare hänvisas till att man kan där förhyra nödiga lokaler, och slutligen yttrar departementschefen: »Med hänsyn till nu anförda förhållanden och då det med norra distriktets uppdelning avsedda syftet bäst skulle ernås med Boden såsom plats för det nordligaste distriktets förvaltning, anser jag mig böra föreslå, att postdirektionen i detta distrikt förlägges till nämnda stad.»

Men man får inte utöver dessa få ord några realskäl, några sakskaäl, som förklara varför man ratar en stor residensstad och förlägger denna institution 45 minuters väg därifrån på en annan ort. Det har man fått först genom den upplysning, statsutskottets ärade ordförande lämnade, nämligen att det skulle vara en slags kompensation för något annat, som Boden gått miste om. Detta är dock något som varken propositionen upplyst om eller statsutskottets utlåtande upplyser om. Det är möjligt att man inte kan göra det, men riksdagens ledamöter ha i varje fall inte fått den saken klar för sig. Det är ju givetvis postverkets behov man skall tillgodose med detta beslut och inte Bodens, och jag ber, herr greve och talman, att på de skäl, som framlagts av statsutskottets ärade ordförande, få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet Meurling: Herr talman, mina herrar! I den glädjande enighet, som bildats kring detta förslag till omorganisation av generalpoststyrelsen, föreligger, såvitt jag kan skönja, egentligen blott en meningsskiljaktighet och det i en tämligen obetydlig fråga, nämligen angående förläggningsorten för postdirektionen i det nordligaste distriktet. Där föreligger tre olika förslag, dels förläggning till Umeå, dels förläggning till Luleå och dels förläggning till Boden. Från olika håll ha de motiv utvecklats, som varit bindande för dessa förslag. Sålunda ha från generalpoststyrelsen och en av motionärerna utvecklats skäl varför man föreslagit Umeå och vidare av en annan av motionärerna utvecklats skäl varför man föreslagit Luleå. Det torde väl därför för mig, allra helst som jag blivit direkt påkallad, vara skäl att redogöra för de motiv, som föranlett Kungl. Maj:t att föreslå Boden.

Dessa skäl kunna i all korthet helt enkelt sammanfattas så, att Boden är den lämpligaste punkten med hänsyn till den centrala inspektionsverksamhet, som postdirektionen skall utöva i det stora norra distriktet. Såväl med hänsyn till den centrala förläggningen som med hänsyn till arbetsbesparingar inom postdirektionen måste Boden rent objektivt taget vara den lämpligaste orten. Att Umeå i det fallet knappast kan förekomma torde väl numera vara uppenbart. Man skulle genom att förlägga postdirektionen i Umeå direkt upprepa

Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)

det fel som gjordes, då man förlade postdirektionen för det gamla norra distriktet i Sundsvall, d. v. s. i kanten av distriktet. Vad detta betyder framgår ju däray, att postdirektionen i Sundsvall har för norra distriktet haft inte mindre än 500 rese- och förrättningsdagar under året och en resekostnad av 22,000 kronor. Detta är ju alldeles orimligt såväl med avseende å kostnadsbeloppet som med hänsyn till att dessa 500 rese- och förrättningsdagar ju skola tagas från postdirektionens inre arbete, som sålunda blir så mycket knappare tillgodosett. Samma fel komme man att begå genom att förlägga den nya norra postdirektionen till Umeå. Missförhållandena bleve naturligtvis mindre genom att distriktet delades, men i stort sett skulle samma situation uppstå. Jag tror det var generalpostdirektören, som erinrade om att det är tämligen likgiltigt, om man väljer Umeå eller Luleå. Bägge platserna äro, sade han, ungefär ändpunkter åt var sitt håll: antingen man bor i sydliga ändan av distriktet och skall inspektera norröver eller befinner sig i den nordliga ändan och skall inspektera distriktet söderöver, blir det ungefär samma sak. Jag tror inte att man, om man tittar närmare på kartan, kan verifiera att så är förhållandet. Jag instämmer däri, att Umeå är beläget i södra ändan och att man med en postdirektion förlagd dit har att bedriva inspektion i ett distrikt, som ligger helt och hållet norr därom. Men Luleå ligger ingalunda i andra ändan av distriktet, utan såväl Luleå som Boden måste, om vi titta närmare på kartan, anses ligga så pass nära centrum av detta stora distrikt som gärna är möjligt. För att belysa detta kan jag anföra några siffror. Jag har låtit räkna ut vad medelavståndet från respektive Umeå och Luleå eller Boden till distriktets samtliga postanstalter utgör. Man finner då, att det fågelvägen beräknade, direkta medelavståndet från Umeå uppgår till omkring 210 kilometer, under det det direkta medelavståndet från Boden och Luleå uppgår till 160 kilometer. Det är sålunda en vinst av 50 kilometer, ifall jag förflyttar den centrala inspektionspunkten upp till Luleå eller Boden. Man måste väl säga att det är onödigt att för varje inspektionsresa ha ett tillägg på i medeltal 50 kilometer tur och retur, d. v. s. 100 kilometer, genom att man förlägger utgångspunkten till ena kanten.

Man har talat om att man genom en förläggning till Luleå skulle komma i kontakt med länsstyrelsen där. Ja, det är ju alldeles uppenbart, men lika uppenbart är också att man inte kommer i någon kontakt med den andra länsstyrelsen, som distriktet omfattar, nämligen den i Umeå. I detta fall är man alltjämt hänvisad till att genom korrespondens eller telefon klara de relativt få mellanhavanden man har med vederbörande myndigheter. Om man i det fallet ligger i Umeå och måste ha denna något besvärande kommunikation med länsstyrelsen i Luleå eller man ligger i Luleå och måste ha denna kommunikation med länsstyrelsen i Umeå eller man ligger i Boden och är hänvisad till denna kommunikation såväl med Luleå som med Umeå, tror jag för min del inte kommer att i praktiken spela någon roll. Antingen man bor i samma stad eller några mil därifrån kommer man i regel för dessa ärenden att kommunicera skriftligt eller per telefon. Då man under dessa förhållanden har att välja mellan Norrbotten och Västerbotten, synes det mig uppenbart att man bör välja Norrbotten. Luleå och Boden ligga centralare, och även med hänsyn till de båda länen har Norrbotten någon, ehuru måhända obetydlig fördel. Antalet postanstalter i Norrbotten är större än antalet postanstalter i Västerbotten. Vi ha 205 dylika i Norrbotten och 197 i Västerbotten. Att sålunda välja Norrbotten torde i detta fall vara det riktigaste, även om skillnaden inte är så förfärligt stor. Det har påpekats att genom att förlägga postdirektionen till Norrbotten kommer man att få vidkännas en kostnad av cirka 2,100 kronor i ökade dyrortstillägg. Jag vill då bara nämna att enligt en av Luleå stad verkställd undersökning, som jag inte här kan verifiera — jag har inte gått

igenom den och undersökt dess riktighet — skulle enbart telefonkostnaderna vid en förläggning till Norrbotten i jämförelse med Västerbotten innebära en besparing på mer än vad dyrortstilläggen belöpa sig till.

Om man sålunda är klar över, att postdirektionen bör förläggas till Norrbotten och sedan kommer till frågan, huruvida den bör placeras i Boden eller Luleå, lär det väl inte kunna förnekas, att ur kommunikationssynpunkt är Boden den lämpligaste och riktigaste platsen. Boden ligger vid korsningen av inte mindre än fyra järnvägar. Den ligger vid utgångspunkten av Boden—Morjärv, Boden—Riksgränsen, Norra stambanan och Boden—Luleå. Möjligheten att från Boden verkställa snabbare, mindre tidsuppförande och billigare resor är sålunda uppenbarligen större än från Luleå, som endast är belägen vid ändpunkten av en enstaka linje, Boden—Luleå. Ifrån Luleå är det visserligen billigare resor och mindre tidsödande att inspektera en del av postanstalterna i själva kustlandet. Ser man efter vad detta betyder, finner man emellertid, att det betyder ungefär 25 % av hela länets postanstalter. Vid en förläggning i Boden har man däremot närmare och mindre tidsödande väg till hela Västerbottens län och till $\frac{3}{4}$ av hela Norrbottens län. Ehuru den sidan av saken, som så många gånger sagts här, inte kan komma att betyda så förfärligt mycket, gör man sig dock den frågan, varför man vid 85 % av alla inspektioner nödvändigtvis skall behöva fara den 7 mil långa vägen mellan Luleå och Boden fram och tillbaka och offra de två timmar den vägen tar.

Ja, herr talman, detta är i korthet de motiv, som varit gällande för Kungl. Maj:t, då Boden föreslagits till förläggningsort, och jag tror att om man ser på postdirektionens verksamhet och dess kostnader för staten, måste Boden betraktas som den riktiga förläggningen.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag vill bara tacksamt konstatera, att utskottets ärade ordförande uttalade en viss sympati för syftet med min motion och även ett visst beklagande att han ej kunnat biträda densamma på grund av den stora summa, som skulle erfordras. Jag vet inte, om jag inte därför i alla fall kan tyda det som ett slags »välkommen tillbaka», och jag ämnar i alla händelser ta det på det sättet.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Endast ett par ord.

Beträffande förmänen för det ena eller andra samhället att få postdistriktets direktions till sig måste man säga, att den är ganska ringa och att man vid denna frågas bedömande inte bör ta särskild hänsyn därtill. Men när det gäller själva statsintresset, så tror jag att man vid valet mellan Boden och Luleå måste ge Luleå ett bestämt företräde. För det första är det ju så, att staten där har ett stort posthus, där det finns gott utrymme för förläggandet av denna direktions. I Boden åter måste lokaler förhyras, och det torde säkerligen inte dröja länge, förrän riksdagen står inför nödvändigheten att bygga däruppe. Jag tror därför att det från statens synpunkt fördelaktigaste förslaget av dessa två är att förlägga direktions till Luleå.

Vad sedan angår den personal, som skall vara anställd vid denna direktions, torde man med bestämdhet kunna säga, att den i Luleå har många fördelar, som inte finnas i Boden och detta icke blott genom att dit äro förlagda andra myndigheter, länsstyrelse, distriktsförvaltning för statens järnvägar med flera, utan också genom att där finnas fullständiga skolor, vilket man bör ta hänsyn till. Det var väl också detta, som generalpostdirektören i sitt anförande åsyftade, när han sade, att det är större utsikter att få behålla personal däruppe, ifall förläggningen blir i residensstaden, än om den blir i Boden.

Beträffande kommunikationssynpunkten anser jag, att man inte får lägga så stor vikt vid denna, ty det är verkligen inte så stor skillnad mellan Luleå och

*Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)

Boden i detta avseende. Den sträcka det gäller är 3.6 mil, och biljettpriset mellan de båda platserna uppgår endast till ett mycket obetydligt belopp. När man reser längre väg, t. ex. ner till Västerbotten eller upp till Riksgränsen, verkar ju också zontariffen, så att dessa 3.6 mil komma att spela en synnerligen obetydlig roll. Jag vill till sist säga att, fastän jag bor i Luleå, är jag inte så överdrivet entusiastisk att få postdirektionen dit, men jag måste från allmän synpunkt anse att det förslaget är det klokaste. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner komme att framställas först särskilt beträffande den nu föredragna inledningen till utskottets hemställan, i vad den avsåge fröken Hesselgrens och herr Julins motion I: 83 samt fröken Wellins motion II: 90, därefter särskilt beträffande samma inledning, i vad den avsåge dels herr Lithanders motion I: 324 och herr Andersons i Linköping motion II: 439, dels herr Julins motion I: 328, såvitt denna motion anginge förläggningen av postdirektionen i övre norra distriktet, samt slutligen särskilt beräffande inledningen i övrigt.

Med avseende å förevarande del av utskottets hemställan, i vad den anginge fröken Hesselgrens och herr Julins samt fröken Wellins berörda motioner, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels godkännande av densamma, dels ock, av fröken *Hesselgren*, att kammaren skulle besluta, att de nuvarande kvinnliga postexpeditörer och förste postexpeditörer, som genomgått samma fackliga utbildning som de manliga, vilka nu kallades postassistenter, skulle i löne- och pensionshänseende uppflyttas i 15:e resp. 16:e lönegraden samt att nuvarande e. o. postexpeditörer i samma ställning som ovannämnda skulle i lönehänseende likställas med e. o. postassistenter.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets förslag i nu berörda del vara med övervägande ja besvarad.

Härefter yttrade herr talmannen, att beträffande inledningen till utskottets hemställan, såvitt den rörde herr Lithanders och herr Andersons i Linköping motioner samt sista punkten i herr Julins motion I: 328, hade yrkats, å ena sidan, godkännande av inledningen i denna del och, å andra sidan, att kammaren skulle i motsvarande delar antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av inledningen i nu förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Julin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner den till statsutskottets hemställan i utlåtandet nr 83 hörande inledningen, i vad den innefattar tillstyrkande av avslag å dels herr Lithanders och herr Andersons i Linköping motioner, dels herr Julins motion nr 328, såvitt denna motion angår förläggningen av postdirektionen i övre norra distriktet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages i motsvarande delar det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyd uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Ang. om-
organisation
av general-
poststyrelsen
m. m.
(Forts.)*

På härefter gjord proposition godkändes återstående delar av inledningen till utskottets hemställan, i vad de ej besvarats genom kammarens redan fattade beslut.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 247.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente jämte i ämnet väckta motioner;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Sollefteå stad m. m.;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för biträdande föreståndarinnorna Gerda von Sydow och Kerstin Fjetterström att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i löne- och pensionsbestämmelserna för lärarpersonalen vid statens skolköksseminarium och hushållsskola; samt

nr 90, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående tekniska högskolan ävensom i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1923 (nr 281) om motorfordon dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckt motion angående statsinköp av bulvanhemman; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion, I: 175, om utredning och förslag rörande ett bättre utnyttjande av de lokala ecklesiastika avlöningstillgångarna; samt

nr 4, i anledning av väckt motion, II: 272, angående utredning rörande det vid försäljning av varor tillämpade avbetalningssystemets omfattning och verkningssätt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.48 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 3 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Justerades protokollen för den 27 och den 29 nästlidne april.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 150, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen, dels ock i ämnet väckta motioner.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Sandegård* under 12 dagar, räknat från och med gårdagen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 86—90, andra lagutskottets utlåtande nr 27, jordbruksutskottets utlåtande nr 47 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.34 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
